

Σχολείο και Ζωή

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ
Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Γ. Ζομπανάκη: 'Ο νέος δάσκαλος του χωριού . . .	σελ. 241
Roger Cousinet (Μετάφρ. Νικ. Γκάνιου): Τί σκέ- πτονται οί μαθήτριες	» 245
Χαρ. Κοκκίνη: 'Ο διδάσκαλος του αγροτικού σχο- λείου επιμορφώνει τους αγροτόπαιδας	» 254
Εύρ. Σούρλα: 'Εφηβεία και θύμησες της παιδικής της ηλικίας	» 259
Κ. Καμπούρη: Αί όμαδικαί εργασίαι	» 262
'Ηλία Γκουντέλα: 'Η αρχή του κυριάρχου μαθημα- τος εβδομάδος	» 268
Dr André Berge (Μετάφρ. Γ. Α. Βασδέκη): Τί προσ- φέρει στους γονείς ή Ψυχανάλυση	» 274
Διεθνής 'Εκπαιδευτική Κίνηση	» 277
'Ελληνική 'Εκπαιδευτική Κίνηση	» 280
Εύρ. Σούρλα, κ.ά.: Κριτική του Βιβλίου	» 286

ΕΚΔΟΤΗΣ
Γ. ΒΛΕΥΣΑΣ

ΕΤΟΣ Θ'

ΙΟΥΝΙΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 6

«ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»
ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ
Έκδίδεται τήν 1ην εκάστου μηνός.
Διευθυντής: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ
Έκδότης: ΓΕΩΡΓ. Σ. ΒΛΕΣΣΑΣ
Διαχειριστής: ΑΝΔΡ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ
Γραφεία: Περικλέους 21 — Αθήναι

«L'ECOLE ET LA VIE»
REVUE MENSUELLE DE PÉDAGOGIE
Directeur: G. ZOMPANAKIS
Editeur: G. S. BLESSAS
Gérant: A. ZOMPANAKIS
Rue: Périclès 21 — Athènes
Année 9 MAI 1961

ΣΥΝΔΡΟΜΕΣ

Έσωτερικού:
Έτησία Δρχ. 90
Για τα Σχολεία » 90
Για τους εκπαιδευτικούς » 60
Το τεύχος » 8

Έξωτερικού:
Για Έκπαιδευτικούς: 1 λίρα Άγγλίας
ή δολλάρια 2,80 (Έτησία).
Για σχολεία: 1 λίρα Άγγλίας και 10
σελλίνια ή δολλάρια 4. (Έτησία).
Η συνδρομή αρχίζει από τον Ιανουάριο
εκάστου έτους και προπληρώνεται.
Συνεργασία, γράμματα, επιταγές κλπ.
στη διεύθυνση: Περιοδικό «ΣΧΟΛΕΙΟ
ΚΑΙ ΖΩΗ» δόδος Περικλέους 21 Αθή-
νας (Κ). Τηλ. 27-173.

ΕΤΟΣ Θ'

ΙΟΥΝΙΟΣ 1961

ΤΕΥΧΟΣ 6

Διευθύνσεις κατά νόμον: Διευθυντού: Βασ. Σοφίας 8 — Νέα Σμύρνη.
Έκδότου: Βυζαντίου 18 — Νέα Σμύρνη. Τυπογραφικά Έργασια:
Γερ. Γεωργιάδη & Σία Όδός Βαλτετσίου 62 — Αθήναι — Τηλ. 624-692

Έγγραφοι συνδρομηταί και πωλούνται προηγούμενα τεύ-
χη του περιοδικού «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ» εις τα Γραφεία μας
ΟΔΟΣ ΠΕΡΙΚΛΕΟΥΣ 21 — ΑΘΗΝΑΙ — ΤΗΛ. 27.173

ΤΟ «ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ»

Θά δημοσιεύση σε προσεχή τεύχη του και τις μελέτες:

1. Εύστ. Γεωργίου: Ψυχική προετοιμασία του παιδιού για το σχολείο.
2. Δημ. Κ. Κουτσουλέλου: Αλέξανδρος Παπαδιαμάντης, ο "Άγιος της Λογο-
τεχνίας μας.
3. Γ. Μαραγκουδάκη και Κ. Πασσάκου: Ο διδάσκαλος και η παιδαγωγική έρευνα.
4. Νικολ. Ντασκαγιάννη: Ο όρεινός πληθυσμός της Ήπειρου και οι συνθήκες
λειτουργίας ενός σχολείου εις την όρεινήν μας Ήπειρον.
5. Κων. Χανιώτη. Θεόφιλος Βορέας.
6. Δημ. Χατζηαγγέλου: Το μάθημα της Ιχνογραφίας.

Σε προσεχή τεύχη επίσης του «Σχολείου και Ζωής» θά δημοσιευθούν βιβλιο-
κριτικά σημειώματα για κάθε βιβλίο που έχουν σταλή δυο αντίτυπα του στο περιοδικό.

"ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΖΩΗ"

ΜΗΝΙΑΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΕΠΙΘΕΩΡΗΣΙΣ

ΔΙΕΥΘΥΝΤΗΣ: Γ. ΖΟΜΠΑΝΑΚΗΣ

"Ετος Θ'

Ιούνιος

Τεύχος 6

Ο ΝΕΟΣ ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Πολλοί νέοι δασκάλοι και δασκάλες, που κατά κανόνα διορίζονται στα πιό μακρυνά και απόμερα χωριά της χώρας, μάς γράφουν συχνά σε τόνον απελπιστικό. Διεκτραγωδούν τις συνθήκες της ζωής του χωριού, την έλλειψη στέγης, τη δυσκολία της διατροφής, της συγκοινωνίας, τη λειψυδρία και άλλα. Για όλες αυτές και άλλες έλλείψεις είχαν κάποιαν ιδέα: τα έγνωρίζαν πολύ ή λίγο από την προσωπική τους πείρα, όσοι κατάγονται από την έπαρχία, ή από άφηγήσεις άλλων συναδέλφων τους, όσοι κατοικούν στα μεγαλύτερα αστικά κέντρα. Για τις άλλες όμως δυσκολίες, που θά συναντούσαν στην καθημερινή άσκηση του διδακτικού και παιδαγωγικού τους έργο στο χωριό, δεν είχαν σαφή και πλήρη ιδέα. Δεν είχαν έξοπλισθη, όπως απελπιστικά γράφουν, με τα στοιχειώδη και απαραίτητα έφόδια για να αντικρύσουν τη γυμνή και σκληρή πραγματικότητα. Είχαν άσκηθη λίγες μόνο φορές στο τεχνητό και άφύσικο μονοθέσιο σχολείο της Π. Άκαδημίας. Στις άμηχανίες αυτές των νεαρών συναδέλφων της έπαρχίας θέλομε να τους βοηθήσωμε: θά τους δώσωμε λίγες βασικές, καθαρές και άπλες οδηγίες, που κρίνομε πολύ χρήσιμες για τα πρώτα τους βήματα:

1. Τα κύρια χαρακτηριστικά γνωρίσματα του έπαρχιακού σχολείου είναι δυό:

α) Το ιδιαίτερο άγροτικό περιβάλλον, ο ιδιόρρυθμος και ιδιότυπος κύκλος της ζωής του άγροτικού κόσμου. Μέσα στον κόσμο αυτόν διαμορφώνονται τα παιδιά του χωρικού σχολείου, απ' αυτόν άντλούν τις παραστάσεις τους, απ' αυτόν φέρνουν στο σχολείο τα καθημερινά τους έρωτήματα και έρεθίσματα. Γι' αυτό πρώτο χρέος του δασκάλου είναι να γνωρίση τον κόσμο αυτόν του παιδιού και με αυτόν να συνδέη πάντοτε τη διδασκαλία του.

β) Το σχολείο του χωριού είναι μονοθέσιο ή όλιγοθέσιο: αποτελείται από μία μόνο ή δυό τρεις το πολύ αίθουσες, ενώ το πολυθέσιο σχολείο της πόλεως διαθέτει για κάθε τάξη χωριστήν αίθουσα: ο δάσκαλος έτσι της πόλεως διδάσκει μία μόνο τάξη, ενώ στη μοναδική αίθουσα του δασκάλου του χωριού συνδιδάσκονται όλες ή πολλές τάξεις.

Αυτά τα δυό χαρακτηριστικά του άγροτικού σχολείου πρέπει να γνωρίζωμε καλά, γιατί επάνω σ' αυτά στηρίζεται όλη ή σχολική εργασία και πράξη.

2. Τα τμήματα του έπαρχιακού σχολείου: Στο μονοθέσιο ή όλιγοθέσιο σχολείο, όπως είπαμε, ο δάσκαλος έχει σε μίαν αίθουσα παιδιά

ΒΙΒΛΙΟΘΗΚΗΣ ΑΡΧΕΙΟΥ ΚΑΙ ΕΚΔΟΣΕΩΝ

241

ΔΩΡΕΑ Κ. Κουλιός

ΗΜΕΡΟΜ. 20-7-90

ΑΡΙΘ. 44433

διαφόρων ηλικιών και φυσικά διαφορετικής πνευματικής ωριμότητας. Γι' αυτό πρέπει να κατατάξουν τα παιδιά σε τμήματα και να τα διδάσκει χωριστά το καθένα. Όση ώρα θα διδάσκεται το ένα τμήμα (άμεση διδασκαλία), τα παιδιά του άλλου ή των άλλων τμημάτων θα εργάζονται μόνα τους και σιωπηλά χωρίς τον δάσκαλο (άτομική εργασία, σιωπηρή εργασία ή ασχολία, έμμεση διδασκαλία).

Η έπιτυχία της διδασκαλίας του αγροτικού σχολείου εξαρτάται από την όρθή έναλλαγή της άμεσης και έμμεσης διδασκαλίας και από τη γόνιμη όργάνωση των σιωπηρών εργασιών.

Όσο λιγώτερα τμήματα σχηματισθούν, τόσο εύκολότερη γίνεται για τον δάσκαλο ή έποπτεία και ή εργασία. Κατά τον σχηματισμό των τμημάτων, φυσικά, πρέπει να λαμβάνουμε ύπ' όψη την ψυχοπνευματική ανάπτυξη των μαθητών και την ιδιονομία των διδακτικών ύλικών.

Έτσι για το μονοθέσιο σχολείο είναι πολύ σωστός και συνιστάται από πολλούς παιδαγωγούς ο χωρισμός σε δύο τμήματα 1-3 τάξεις και 4-6. Άλλες δυνατότητες σχηματισμού τμημάτων είναι: 1+2, 3+4, 5+6 ή 1, 2-4, 5+6 ή 1-3, 4-5, 6. Παράλληλα εξετάζεται το μέγεθος και ο αριθμός των διδακτικών χώρων, ο αριθμός και ή εύφυα των μαθητών στις διάφορες τάξεις. Για το διθέσιο σχολείο είναι αξιοσύστατος ο χωρισμός: 1-3 και 4-6. Άλλες δυνατότητες είναι: 1-4 και 5-6 ή 1, 2-4, 5+6. Ό χωρισμός δέν πρέπει να είναι πάγιος, αλλά να προσαρμόζεται κάθε φορά στα διδακτικά δεδομένα.

3. Οί σιωπηρές εργασίες: Στα όλιγοθέσια σχολεία είναι ανάγκη να προσέξουμε ιδιαίτερα τις σιωπηρές εργασίες. Ένα από τα κύρια προβλήματα της μεταρρυθμίσεως του αγροτικού σχολείου είναι ή φροντίδα, πώς θα μεταβάλουμε τις μηχανικές σιωπηρές ασχολίες σε παραγωγικές σιωπηρές εργασίες. Γι' αυτό ο δάσκαλος πρέπει να προετοιμάζει τις εργασίες αυτές των παιδιών, όπως ακριβώς προετοιμάζει τη δική του διδασκαλία. Πρέπει να ξέρη, πότε μπορεί να αναθέση μιá σιωπηρή εργασία, και να διατυπώνη ακριβώς, αν μπορεί γραφτά, τα θέματα που αναθέτει στα παιδιά. Το κάθε θέμα πρέπει να συμπληρώνη με κάποιαν όδηγία της εργασίας, που θα λήη καθαρά στον μσθητή, τί θα κάμη και ποιά μέσα εργασίας θα μεταχειριστή. Είναι αυτόνόητο, ότι ο μαθητής πρέπει να είναι από πρίν ενημερωμένος βασικά με τους διάφορους τεχνικούς τρόπους και μέσα των σιωπηρών εργασιών, (π.χ. χρήση του λεξικού, του άτλαντα, των έποπτικών εικόνων κ.λ.π.). Το συμπέρασμα των σιωπηρών εργασιών πρέπει να έλέγχεται από τον δάσκαλο και να εντάσσεται στην υπόλοιπη διδασκαλία. Οί σιωπηρές εργασίες μπορούν να έπακολουθούν την άμεση διδασκαλία του δασκάλου ως άσκηση και έμπέδωση, μπορούν όμως και να προηγούνται και να προπαρασκευάζουν τη διδασκαλία. Άποφασιστική σημασία για την έπιτυχία των σιωπηρών εργασιών έχει, όταν ο δάσκαλος βρίσκη ανάλογα θέματα και παιδικά μέσα εργασίας.

4. Οί όμαδικές εργασίες: Οί σιωπηρές εργασίες ήταν πάντα άτομικές· κάθε μαθητής εργαζόταν μόνος του. Ό δάσκαλος μπορούσε να παρakoλουθήση την εύφυα και την ικανότητα της αποδόσεως κάθε παιδιού. Η άτομικοποίηση αυτή ήταν κάποιο αντίρροπο στην ίσοπεδωτική έπιδραση της διδασκαλίας του τμήματος. Τα τελευταία χρόνια όμως ή σιωπηρή εργασία διεξάγεται πολλές φορές όμαδικά και έτσι, ώστε όμάδες διαφόρου μεγέθους και συνθέσεως ασχολούνται με τη λύση ενός θέματος ή προβλήματος. Ό δάσκαλος πρέπει να προσέχη πολύ κατά την έφαρμογή της μορφής αυτής της εργασίας. Πολύτιμη βοήθεια προσφέρει στο όλιγοθέσιο

σχολείο ή ύπηρεσία των βοηθών. Γύρω από ένα βοηθό, που εργάζεται με αδύνατους και νεώτερους μαθητές, σχηματίζεται μιá όμάδα για την έμπέδωση και άσκηση του μαθημένου. Εύκολος είναι έπίσης ο σχηματισμός όικιακών όμάδων, που αποτελούνται από γειτονικά παιδιά και ασχολούνται από κοινού με θέματα έξω από το σχολείο (κατ' όικον εργασίες, παρατηρήσεις, έρωτήσεις ένηλικών). Αν τα αποτελέσματα είναι εύνοικά, μπορεί ο δάσκαλος να προχωρήση πιό πολύ και να αναθέση ένα μεγαλύτερο θέμα για έπεξεργασία με τον τρόπο της όμαδικής διδασκαλίας. Προϋπόθεση για την έπιτυχία της όμαδικής διδασκαλίας είναι ή ύπαρξη καταλλήλων μέσων εργασίας (μαθητική βιβλιοθήκη με καλά πραγματογνωστικά βιβλία, μαθητικό λεξικό, συλλογές εικόνων, αριθμητικών και στατιστικών στοιχείων κ.λ.π.). Έχει αποδειχθή όμως, ότι και ζητήματα, για τα όποια δέν ύπάρχει κανένα μέσον εργασίας, μπορούν άριστα να άπασχολήσουν τα παιδιά (έπίκαιρα γεγονότα, με χρησιμοποίηση των έφημερίδων και του ραδιοφώνου, π.χ. πλήμμυρες, όλυμπιακοί άγώνες, φυσιογνωστικά και πολιτικής άγωγής θέματα, ως είναι ο ήλεκτροφωτισμός, ή ύδρευση της κοινότητάς μας, μετανάστες από την Άμερική και άλλα). Η όμαδική εργασία στις περιπτώσεις αυτές περιλαμβάνει πολύ περισσότερα από τη σιωπηρή εργασία. Μπορεί να αντικαταστήση ένα σημαντικό μέρος της συνηθισμένης διδασκαλίας και συντελεί, όταν έφαρμόζεται σωστά, στη μεγάλην άνύψωση της αποδόσεως του όλιγοθέσιου σχολείου.

5. Το σχολείο του χωριού. Δέν ύπάρχει άμφιβολία σήμερα, ότι το σχολείο συνδέεται στενά με τις συνθήκες της ζωής του χωριού. Η διδασκαλία πρέπει να είναι έδαφική και πατριδογνωστική. Έπιβάλλεται έπομένως το αναλυτικό πρόγραμμα να συντονίζεται πάντοτε με τις τοπικές συνθήκες κάθε περιοχής. Δέν είναι άρκετο σήμερα να έφαρμόζουμε πάντοτε το ίδιο πρόγραμμα, που συντάξαμε έμεις κάποτε ή να δεχώμαστε ένα άλλο ξένο, που μάς έστειλαν έτοιμον οί άλλοι.

Ό πραγματικός δάσκαλος του χωριού εργάζεται αδιάκοπα για τη βελτίωση των τοπικών προγραμμάτων, ανάλογα με τη γνωριμία που έχει με τις συνθήκες του σχολικού του περιβάλλοντος. Παράλληλα πρέπει να συλλέγη πρό πάντων άφθονα πατριδογνωστικά ύλικά, για να μπορεί να πλουτίζη τα θέματα της διδασκαλίας του με όλη τη δυνατή άνεση και ζωντάνια. Στο συλλεκτικόν αυτό έργο θα τον βοηθούν άριστα και τα παιδιά του σχολείου. Ό νεαρός δάσκαλος έτσι μπορεί θαυμάσια να άσχοληθή με την έρευνα της στενότερης πατρίδας και να παρουσιάση κατά τις περιστάσεις μιάν αξιόλογη λαογραφική εργασία. Σειρά όλόκληρη από τέτοιες πολύτιμες εργασίες με έπιστημονικές αξιώσεις δημοσιεύονται συχνά και βραβεύονται από την Άκαδημία Άθηνών. Η πατριδογνωστική έρευνα δέν έξοικειώνει μόνο τον δάσκαλο με τις άγροτικές συνθήκες, αλλά τον συνδέει στενά με τους ανθρώπους του χωριού.

Η στενή πατρίδα όμως άποτελεί μόνο τον ένα πόλο στο μορφωτικό πρόγραμμα του χωρικού σχολείου. Τον άλλο πόλο άποτελεί ο εύρύτερος κόσμος. Έδω ιδιαίτερα έπιβάλλεται να δείξωμε, πώς ο «κόσμος» αυτός έπιδρα και έπηρεάζει σήμερα και την πιό μικρή ακόμη πατρίδα. Και σ' αυτή έπίσης την άπαιτηση πρέπει να ανταποκρίνεται ένα συγχρονισμένο πρόγραμμα του άγροτικού σχολείου.

Το σχολείο του χωριού δέν άντλεί μόνον ένα μεγάλο μέρος των θεμάτων της διδασκαλίας του από τον κύκλο της άγροτικής ζωής, αλλά προσφέρεται έπίσης με την εργασία του να έξυπηρετήση την κοινότητα του χωριού. Την ύπηρεσία αυτή κάνει πρό πάντων με τις γιορτές και τελετές του. Έτσι το σχολείο του χωριού γίνεται συχνά το έκπολιτιστικό κέντρο

δάσκαλο που τους επιπλήττει άπροκάλυπτα και τους λέει ότι δεν τον καταλαβαίνουν (σαν δάσκαλο), τον μέμφονται έσωτερικά και μυστικά ότι δεν τους καταλαβαίνει (σαν άνθρωπινα όντα) κι αυτός. 'Ο δάσκαλος δεν παύει από το να τους επαναλαμβάνει μ' έπιμονή, με άυστηρότητα, και συχνά με άπειλητικό τόνο, αυτό που περιμένει απ' αυτούς. Και δεν τους επιτρέπει ποτέ να του πουν αυτό που περιμένουν αυτοί απ' αυτόν. Πρέπει να τον παίρνουν όπως είναι, άφου είναι πραγματικά, ένας τέλειος άνθρωπος. Σκέπτεται ότι δε μπορεί, δεν όφείλει να τους άναγνωρίζει σαν τέλειους ανθρώπους, άφου είναι στο γίγνεσθαι άκόμη. Και μάλιστα στο γίγνεσθαι με τη βοήθειά του. "Αν αυτό λοιπόν είναι δυνατό και στο μέτρο που είναι δυνατό, θα μπορούσε ο παιδαγωγός να το πετύχει καλύτερα, αν γνώριζε αυτό που είναι οι έφηβοι τη στιγμή που άρχίζει την τελειοποίησή τους.

Η παιδαγωγική του έέργεια, όποια κι αν είναι, όποιες κι αν είναι οι άπαιτήσεις της, οι έλπίδες της, δε μπορεί να άσκηθεί παρα πάνω σε όντα που (άνεξάρτητα από τις διανοητικές τους ικανότητες, τα πραγματικά τους ενδιαφέροντα) ή σχολική τους δράση δε θα πιέζεται από κάθε είδους έμπόδια που όρθώνουν οι συναισθηματικές τους άνάγκες.

Αυτές τις ιδιαίτερες άνάγκες έχει ζητήσει ιδιαίτερα να γνωρίσει ή Mme de Coto Conde. Η μέθοδος του έρωτηματολογίου φάνηκε σ' αυτήν, όπως και σε πολλούς άλλους πριν απ' αυτή, σαν ή καλύτερη για την έρευνά της. Πιο κάτω θα διαβάσω με τις πιο ενδιαφέρουσες σελίδες από την έργασία της.

Η πρωτοτυπία της έρευνας βρίσκεται πρώτα - πρώτα στην έκλογή των έρωτήσεων, που δείχνουν την ψυχολογική κρίση της συγγραφέως. Μετά, βρίσκεται στην προέλευση των μαθητών που άνήκουν στο δημοτικό, στη μέση παιδεία, τόσο στη δημόσια όσο και στην ιδιωτική. Η άξια της τέλος βρίσκεται στην ήλικία των μαθητριών (19 - 20 έτών) που είναι ή ήλικία της έφηβείας, δηλ. μια ήλικία που αυτές παίρνουν συνείδηση με άρκετή άκρίβεια των συναισθηματικών τους άναγκών, και πρό πάντων στην ήλικία, όπου μια ώρισμένη διανοητική εξέλιξη και μια ώρισμένη πείρα τους επιτρέπουν, να ξαίρουν και να λένε αυτό που οι έφηβοι περιμένουν από το σχολείο, από τη διδασκαλία που εκεί τους γίνεται, από τους καθηγητές, με τους όποιους γενικά κάθε μέρα έρχονται σε έπαφή. Σ' αυτή την ήλικία μπαίνουν σ' ένα ίδρυμα που είναι, πολύ λιγώτερο άκόμη απ' ό,τι για μαθήτριες πιο νέες, ένα μέρος ψυχρό, όπου έρχεται για να πάρει κανείς μια ώρισμένη μόρφωση και να ζήσει έναν ώρισμένο τρόπο ζωής, τη μόρφωση και τη ζωή της μαθήτριας, να συμμορφωθεί μ' αυτή την όργάνωση που είναι ή σχολική πειθαρχία, να άποδεχτεί άδιάφορο τί, γιατί πρέπει έτσι να γίνει. Δεν είναι πια στην ήλικία της άδιαφορίας και της ύποταγμένης παραδοχής, ούτε σ' αυτήν της άπορροφήσεως της δραστηριότητας που χαρακτηρίζει την παιδικότητα. Παρατηρούν, κρίνουν, άνησυχούν, ζητούν, έπιθυμούν. Οι έρωτήσεις που τους έχουν άπευθύνει δεν έχουν τίποτε το τεχνητό, δεν είναι απ' αυτές που προκαλούν, που παρακινούν, που καθορίζουν τις άπαντήσεις. Οι έρωτήσεις αυτές άπελευθερώνουν άπαντήσεις που δεν περίμεναν παρά αυτές για να έκδηλωθούν. Η άύθυμη δειχνει την παρουσία μέσα στο πνεύμα όλων αυτών των μαθητριών τί θα λέγανε σ' όλους αυτούς που φέρουν τον τίτλο του διευθυντή ή του διδάσκοντος και που θα ήθελαν να τις διευθύνουν: «'Επί τέλους μας επιτρέπετε με τα έρωτήματά σας, που από καιρό περιμέναμε, να σας πούμε αυτό που στην καρδιά μας έχομε. Μπορείτε να τα συγκρατήσετε ή όχι; δε θα έχετε όμως το δικαίωμα να μας ζητάτε συχώρηση λέγοντάς μας ότι δεν τα ξέρατε. "Ισως να πήτε ότι στις άπαντήσεις μας υπάρχει σύγχυση, λογοκο-

πία και ένα υπόλειμμα παιδικού μύθου. Αυτά τα λόγια μας, ταιριάζει σε σας να τα έρμηνεύσετε με τη σοφία σας, με την πείρα σας του ώρίμου, με την ψυχολογική και παιδαγωγική σας γνώση. Στο τέλος - τέλος σεις μας κάνατε την τιμή να μας ρωτήσετε τη γνώμη μας. Εύγενικά σας άπαντήσαμε. Κάντε μας τώρα τη χάρη να μας ακούσετε.»

Και τώρα δίνω το λόγο στις νέες αυτές, περιοριζόμενες να σχολιάσω τις έξομολογήσεις τους. Οι άναγνώστες μας μπορούν να τις σχολιάσουν άλλοιότιμα, κατά τον τρόπο τους και κατά την πείρα τους.

Τι σκέπτονται οι μαθήτριες;
Μέση ήλικία: 19 - 20 χρονών.

I

"Έχετε καλή ή κακή θύμηση απ' τα σχολεία που φοιτούσατε κατά την παιδική σας ήλικία;

Γιατί;

Σε 55 άπαντήσεις:

Καλή θύμηση: 40

Κακή θύμηση: 8

Όυτε καλή, ούτε κακή: 7.

Χαρακτηριστικές άπαντήσεις:

«Τώρα ευχάριστη θύμηση, αλλά δε λυπάμαι για τον καιρό εκείνο.»

«Σχολική φοίτηση στον πόλεμο μ' όλα τα προβλήματά της και την έλλειψη άνεσης να όλο αυτό που αναπλάττω.»

«Πολύ κακή. - Με έχουν κτυπήσει.»

«Αυτό είναι σχετικό. Καλή, όταν οι δασκάλοι ήταν συμπαθητικοί και ή τάξη ένωμένη.»

«Από το δημοτικό καλή θύμηση.»

«Καλή ως τα 12 χρόνια. Μετά για λόγους οικογενειακούς κακή.»

«Σύγχρονο Κολλέγιο: Κακή θύμηση. Αίτία ή σκυθρωπή εμφάνιση του κτιρίου και ή έλλειψη άνεσεων..., κι άκόμα απ' την Γενική Έπιβλέπτρια. (Surveillante Générale)».

«Έχω κακή θύμηση απ' τις παιδικές μου τάξεις. Για πολύ καιρό ήμουνα μακριά από την οικογένειά μου. Είχα μια υπερτροφική αίσθαντικότητα. Και οι δασκάλοι μου πολύ σπάνια με μεταχειρίστηκαν όπως θα έπρεπε.»

«'Ανάλογα. Το πάν εξαρτάται απ' τους δασκάλους. "Αν κάνουν τη

1. "Όπως το πλείστον από τις άναμνήσεις. Είναι ευχάριστη στην ενδιαφερόμενη, γιατί είναι πια περασμένη.

2. Αυτό δεν είναι πολύ καθαρό. Πρέπει όμως να προσπαθήσω να το καταλάβω. Αυτό που επικαλείται ή μαθήτρια και αυτό που ευχεται, είναι μια καλή συναισθηματική κατάσταση. Ζητεί οι καθηγητές της να είναι συμπαθητικοί, δηλαδή θέλει να τους αγαπά (με τις έπιφυλάξεις που πολλές φορές οι ψυχολόγοι έχουν δείξει). Άκόμα ευχεται να είναι ή τάξη της ένωμένη, δηλαδή να αγαπά τις συμμαθήτριές της και να την αγαπούν. Ζητεί κατά βάθος ή τάξη να είναι μια άπομίμηση της οικογένειας, όπως την ήθελε ο Dewey.

3. Έδω δεν πρόκειται για δασκάλους, αλλά για τη ζωή του σχολείου, που κυλάει σ' ένα οίκημα, όπου ή μαθήτρια δεν αισθάνεται άνετα. Ζωή σχολική που επιτρέπει μια διοικητική όργάνωση, ή όποια αντιπροσωπεύεται από τη γενική έπιβλεψη και που έκτελεί ίσως πολύ συνειδητά το έργο της, αλλά κατά κάποιο χωρίς άμφιβόλια άπρόσωπο τρόπο, χωρίς κάποια έκδήλωση συμπάθειας προς προσωπικές περιπτώσεις.

4. Πάντα ή συναισθηματική αντίδραση.

δουλειά τους με ζήλο, με ζωντάνια, αν πραγματικά αγαπούν το έργο τους, όλα πάνε καλά. Άλλοιωτικά ή κατάσταση είναι αξιοθρήνητη τόσο από άποψη ζωής, όσο και αποτελεσμάτων!.

«Αγαπούσα πολύ την πρώτη μου δασκάλα στο δημοτικό που ήταν νέα και πολύ δυναμική. Τα πρώτα μου χρόνια στη μέση παιδεία ήταν θλιβερά, σκληρά. Μόνο ή προσωπικότητα του καθηγητή μου έκανε αγαπητό ένα μάθημα!.

Η διαμονή στο Ίδρυμα ήταν ευχάριστη ή δυσάρεστη;
Γιατί;

Σε 57 απαντήσεις:

Ευχάριστη: 17

Δυσάρεστη: 25

Ναι και όχι: 15.

Απαντήσεις Ιδιαίτερες και χαρακτηριστικές:

«Ευχάριστη σχετικά με τις συμμαθήτριες. Δυσάρεστη κάποτε σχετικά με τους καθηγητές και την πειθαρχία.»

«Δυσάρεστη εξ αιτίας της ήθικης μόνωσης και της κοπώσεως που οφείλεται στην ποσότητα της εργασίας.»

«Δυσάρεστη: Πάρα πολλή εργασία, αποβλάκωση.»

«Ευχάριστη: Για τις συμμαθήτριες.»

«Μέση: Είμεθα πολύ στενοχωρημένες από ένα άχαρο πρόγραμμα.»

«Λίγο ευχάριστη – σκοτεινό Ίδρυμα.»

«Μέση: Σκοτεινό Ίδρυμα – εργασία δύσκολη.»

«Αυτό εξαρτάται – καμιά ελευθερία δράσεως – κανονισμός που εφαρμόζε ο βοηθός (adjutant).»

«Πολλή εργασία, τόσο πολλή που δε μπορούσαμε να αφομοιώσουμε αυτό που μελετούσαμε. Όχι αρκετή ειδίκευση.»

«Η ύλη της διδασκαλίας με ευχαριστούσε. Η ατμόσφαιρα όμως του Λυκείου μου ήταν δυσάρεστη. Λίγη ελευθερία και λίγος χρόνος για άτομική εργασία.»

Ποιές άμεσες μεταρρυθμίσεις προτείνετε για το Ίδρυμά σας;

Τό πλείστον εύχεται συγχρονισμό των οικημάτων.

Ενδιαφέρουσες απαντήσεις:

«Περισσότερα ελεύθερα απογεύματα. Λιγότερη σχολική εργασία.»

«Ομαδικό μάθημα το πρωί από 9–13 ώρα. Δυνατότητες σπόρ.»

«Μία αντιπρόσωπος βγαλμένη από καθολική ψηφοφορία της τάξεως να παρίσταται στον Καθηγητικό Σύλλογο, με συμβουλευτική ψήφο.»

1. Το σχήμα του λόγου είναι λίγο θλιβερό και αδέξιο, αλλά αυτή ή γλώσσα ή συγκεχυμένη και πρωτόγονη στην έκφραση είναι αυτή των ωρίμων και την οποία χρησιμοποιούν από μίμηση, επειδή δε βρίσκουν καλύτερη, για να εκφράσουν αυτό που νοιώθουν. Πρέπει οι καθηγηταί να αγαπούν την εργασία των, αλλά ή εργασία των, στα μάτια των μαθητριών, περιλαμβάνει πολύ κάτι άλλο από τη διδακτική εργασία, από τη μορφωτική δράση. Βρίσκεται ουσιαστικά στο σύνολο των σχέσεων (και των συναισθηματικών) με τις μαθήτριες. Όπως οι αγαθοί άνθρωποι λένε για ένα «δάσκαλο του σχολείου» ότι αγαπά τη δουλειά του, δηλ. ότι αγαπά να ζή με τα παιδιά, με τα όντα με τα οποία αισθάνεται καλύτερα παρά με τους μεγάλους και στα όποια πιστεύει ότι μπορεί να φέρη κάποια ωφέλεια.

2. Πολλοί καθηγηταί γνωρίζουν αυτή τη διάθεση και δίκαια τη φοβούνται, γιατί φέρνει μία διέγερση σχεδόν άρρωστική της αίσθητικότητας και σύγχρονα ένα λαθεμένο ενδιαφέρον για κάποιο μάθημα που δεν ταιριάζει ούτε στα αληθινά της μαθητρίας ενδιαφέροντα, ούτε στις δυνατότητές της.

«Τάξεις με λιγώτερες μαθήτριες. Καθηγητές πιο ζωντανοί (λιγώτερο άχαροι και άρτηριοσκληρωτικοί) και πιο ενδιαφέροντες.»

«Περισσότερες άμεσες σχέσεις ανάμεσα σε καθηγητές και σε μαθήτριες.»

«Διδασκαλία πιο σοβαρή από μέρους των καθηγητών – χρήση του χρόνου καλύτερα ισορροπημένη.»

«Λιγότερη συστηματική έχθροτης από μέρους ωρισμένων μελών του Λυκείου επιφανειακά υπερφορτωμένων.»

«Να είναι σ' όλα τα μαθήματα καθηγητές δραστήριοι και να προετοιμάζουν επιμελημένα το μάθημά τους και να ξέρουν να το μεταδίδουν.»

«Να παίρνεις μία πλούσια μόρφωση από καθηγητές ένθουσιώδεις!.

Προσπαθείτε πάντα να καταλάβετε αυτό που μελετάτε για να το συγκρατήσετε; Η μαθαίνετε χωρίς να καταλαβαίνετε;

Χαρακτηριστικές απαντήσεις:

«Τό να καταλαβαίνω είναι σχεδόν Ίσον με τό συγκρατώ.»

«Αγαπώ να καταλαβαίνω αυτό που μαθαίνω. Άλλα ωρισμένα μαθήματα για τα όποια είμαι λίγο προικισμένη και μου είναι απαραίτητα με αναγκάζουν να τα μαθαίνω χωρίς να καταλαβαίνω!.

«Ναι αλλά σε περιπτώσεις που τα προγράμματα είναι παραφορτωμένα, θα ήθελα να έχω λίγο χρόνο για να εμβαθύνω σ' ωρισμένα ζητήματα.»

«Βασικά (έξω από ξεχωριστές περιπτώσεις) προσπαθώ να καταλάβω πρώτα. Άλλωστε μας ζητούν περισσότερη προσπάθεια καταλήψεως, παρά απομνημονεύσεως!.

Ποιές ιδιότητες θαυμάζετε πιο πολύ στους καθηγητάς σας;

Αυτές συναντώνται συχνά σ' αυτούς;

3. Έδω ο λόγος είναι όλο για τους καθηγητές. Οι μαθήτριες τους ζητούν τόσα χαρίσματα, μέχρι και ένθουσιασμό. Πόσοι καθηγητές που, για εικοστή ή εικοστή πέμπτη φορά, διδάσκουν τις πρωτοβάθμιες εξισώσεις ή την πολιτική του Κρόμβελ, δε θα γελάσουν ή δε θα σηκώσουν τα χέρια προς τον ουρανό, σκεπτόμενοι ότι μπορούν να τους ζητούν ακόμα ένθουσιασμό! Όταν ξέρομε σήμερα ότι τους φθάνει να ρούν να τους ζητούν ακόμα ένθουσιασμό! Τους δευτεροβάθμιες εξισώσεις. Και όταν θήτριες να ανακαλύπτουν τον Κρόμβελ ή τις δευτεροβάθμιες εξισώσεις. Και όταν έρχονται οι μαθήτριες και ζητούν απ' τους καθηγητές τους μία διδασκαλία «πιο σοβαρή», «πιο πλούσια», ζητούν καθηγητές «δραστήριους», που έχουν «μεταδοτικό», «πιο ζωντανούς», λιγώτερο «άρτηριοσκληρωτικούς» νοιώθει κανείς καλά ότι οι μαθήτριες αυτές διαβλέπουν, προαισθάνονται τη νέα αυτή άγωση για την οποία ποτέ δεν άκουσαν να τους μιλούν, που κανείς ποτέ δεν τους έχει γνώρισει, αλλά που θα ικανοποιούσε ακριβώς όλες τους τις επιθυμίες. Θέλουν να δούν στην τάξη τους σοβαρότητα, ένεργητικότητα, πλούτο, ένθουσιασμό και «σχέσεις άμεσες» ανάμεσα σε καθηγητές και μαθήτριες, και αγάπη στη θέση της «έχθροτης» και μία αντιπρόσωπο στο Σύλλογο των καθηγητών διαλεγμένη με ψήφο απ' τις συμμαθήτριες της, χωρίς να ξέρουν δυστυχώς ότι μπροστά από μισό αιώνα, από το Newey ως τον Clapartede, πόσοι παιδαγωγοί έχουν σπεύσει να ικανοποιήσουν τις επιθυμίες τους!

2. Τι θα συνέβαινε μέσα σε μία τάξη αν μία μαθήτρια, έλεγε στον καθηγητή: «Δεν κατάλαβα, άρνομαι λοιπόν να μάθω;» Θα εξέτιθετο σε μία σοβαρή ποινή, ή, στην περίπτωση ενός καθηγητή πιο ανθρώπινου, θα έπαιρνε την απάντηση: «Μάθετε και μετά θα καταλάβετε». Τι θέλει να πη αυτό τό μετά; Ότι ή μαθήτρια, θα καταλάβει, αυτό που θα έχει μάθει χωρίς να καταλάβει, τη στιγμή που θα έχει ανάγκη να χρησιμοποιήσει αυτή την κατάρκτηση; Καμιά ψυχοπαιδαγωγική δε μας τό αποδείχνει αυτό. Η καλύτερα θα καταλάβει αυτό που έχει μάθει μακροπρόθεσμα, δηλ. τη στιγμή που αυτή ή μάθηση δε θα χρησιμοποιεί πια σε τίποτε.

3. Είναι αληθινό και προς τιμήν των καθηγητών. Άλλά θα έπρεπε ακόμα μία φορά, να αφήνωμε στους μαθητές τό χρόνο να καταλαβαίνουν.

Ἀπαντήσεις : 50

Διαύγεια — Ἀκρίβεια — Διανοητικότητα : 29

Ἐπιείκεια — Κατανόηση : 13

Δυναμισμός — Ἐνθουσιασμός : 10

Χαρακτηριστικές ἀπαντήσεις :

«Διαύγεια, ἀκρίβεια σκέψεως. — Νὰ εἶναι συχνές.»

«Τὴν ἡρεμία, τὴ διαύγεια, τὴν ἔχω συναντήσει στοὺς μισοὺς ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς μου.»

«Διαύγεια, προγράμματα καλοκαωμένα, θέματα συνθέσεων, — εὐθυμία, — ἐπομένως νέοι καθηγηταί.»

«Ἡ διαύγεια, ἡ ἀκρίβεια τῆς σκέψεως — ναι αὐτὰ εἶναι συχνὰ στοὺς καθηγητὲς μας.»

«Παιδαγωγικὴ καὶ δικαιοσύνη — νὰ εἶναι συχνές.»

«Ἡ διαύγεια, ἡ λογικὴ, ἡ δύναμη χωρὶς νὰ ἐμπνέει ὅμως τρόπον καὶ ἀκόμα ἡ εὐθυκρισία.»

«Ἡ διαύγεια καὶ ἡ ἀκρίβεια τῆς λογικῆς, ὁ ἐνθουσιασμός ἢ ἅμα λείπουν οὐτά, ἡ πεποίθηση γιὰ τὴν ἀξία αὐτοῦ πού διδάσκει. Αὐτὲς δὲν εἶναι συχνά. Εἶναι πολὺ παλιές.»

«Ἐνα ὥρισμένο ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς μαθήτριες — πολὺ σπάνιο.»

«Πλησίασμα τῶν μαθητριῶν — ἰδιότητα πολὺ σπάνια.»

«Κατανόηση τῶν μαθητριῶν. Νὰ φυλάξῃ τὴν ἀξία σου, χωρὶς νὰ στηρίζῃς πάντως στοὺς νόμους τῆς πειθαρχίας.»

«Ἀναζήτησι κάποιος ἐπαφῆς μὲ τὶς μαθήτριες καὶ ἀντίληψη τῶν προβλημάτων πού τὶς ἀπασχολοῦν. Ἰδιότητα συχνή.»

«Εὐχέρεια κατὰ τὴ διεξαγωγὴ τοῦ μαθήματος, ἀντίληψη καὶ βοήθεια τῶν μαθητριῶν — ἀρκετὰ συχνή.»

«Προσέγγιση στὸ ἐπάγγελμα του, ἀφοσίωση στὶς μαθήτριές του — ἔλλειψη προκαταλήψεως — περισσότερος ἐνθουσιασμός. Ποτὲ δὲν τὰ συνήντησα ὅλα αὐτὰ στὸν ἴδιον καθηγητὴ.»

«Ἐνθουσιασμός συνδεδεμένος μὲ μεγάλη πνευματικὴ τιμιότητα.»

«Ὁ δυναμισμός, ἡ πνευματικὴ διαύγεια, ἡ ἀπλότητα.»

«Τὸ πάθος πού νὰ μεταφέρεται στὴ διδασκαλία καὶ ὁ τρόπος πού νὰ τὸ μεταδίδει στὶς μαθήτριες.»

«Ἀγάπη στὴ δουλειά του — ἀγάπη στὶς μαθήτριες.»

«Δικαιοσύνη — γλυκύτητα — κατανόηση — διαύγεια ἀφηγήσεως. ("Ὅχι συχνά, ἀλλοίμονο!")»

«Μετριοφροσύνη — κατανόηση — ἓνα ὥρισμένο ἐνδιαφέρον γιὰ τὶς μαθήτριες (πολὺ λίγο συχνό)!»

1. Τὸ ζητήμα, βαλμένο μὲ νέα μορφή, προκαλεῖ γνωστὲς ἀπαντήσεις. Οἱ μαθήτριες θέλουν ἡ διδασκαλία νὰ εἶναι διαυγής, δηλ. νὰ καταλαβαίνουν, καλύτερα νὰ καταλαβαίνουν παρὰ νὰ μαθαίνουν. Φυσικὰ οἱ καθηγητὲς στὸ φανταστικὸ αὐτὸ διάλογο πού ἀνοίγουμε ἀνάμεσα σ' αὐτοὺς καὶ τὶς μαθήτριες θὰ μᾶς πουν, ὅτι ἡ διδασκαλία τοὺς εἶναι διαυγής, ἀλλὰ ὅτι οἱ μαθήτριες δὲν τοὺς καταλαβαίνουν. Ἀλλὰ τί μπορεῖ νὰ εἶναι μιὰ διδασκαλία διαυγής, ἂν δὲν εἶναι καταληπτὴ; Ἄν μιὰ διδασκαλία δὲν εἶναι καταληπτὴ, δὲ μπορεῖ νὰ εἶναι διαυγής. Καὶ ἀπὸ ποῦ θὰ διακρίνωμὲ τὴ διαύγεια μιᾶς διδασκαλίας, ἂν αὐτὴ δὲν εἶναι καταληπτὴ σ' αὐτοὺς πού δίνεται; Γιὰ μιὰ φορὰ ἀκόμα ἡ νέα ἀγωγή δίνει μιὰ λύση σὲ προβλήματα ἄλυτα.

Καὶ ἔξω ἀπ' τὴ διαύγεια τῆς διδασκαλίας, οἱ μαθήτριες ζητοῦν πάντα ἀπὸ τοὺς καθηγητὲς τοὺς, ἐνδιαφέρον γιὰ τὸ τί διδάσκουν καὶ ἀγάπη γι' αὐτοὺς πού διδάσκουν, πού στὰ μάτια τῶν μαθητριῶν, εἶναι ἀπὸ τὶς βασικὲς ἰδιότητες ἐνὸς καθηγητῆ.

Ποιά λάθη βρίσκετε σὰν πιδ σοβαρὰ στοὺς καθηγητὲς σας; Τὰ λάθη αὐτὰ ἀπατώνται συχνὰ σ' αὐτοὺς;

Ἀπὸ 54 ἀπαντήσεις : Αὐστηρότης : 21

Ἀδικία : 5

Ἀσυνειδησία : 10

Λαθεμένη μέθοδος : 12

Ὀΐηση : 6

Χαρακτηριστικὲς ἀπαντήσεις :

«Ἐλλειψη ἀγάπης πρὸς τοὺς μαθητὲς τοὺς καὶ τὸ ἐπάγγελμά τοὺς.»

«Ψυχρότητα.»

«Ἐλλειψη λεπτότητος πού μπορεῖ νὰ κάνει τὸ μαθητὴ νὰ χάσει τὸ θάρρος του καὶ νὰ μὴ ἐκδηλωθεῖ.»

«Τὸ λάθος πού πιδ πολὺ οἰκτίρω εἶναι τὸ ὅτι δὲ μποροῦν νὰ ἀντιληφθοῦν τὶς ἐξωσχολικὲς δυσκολίες πού συναντοῦν οἱ μαθητὲς.»

«Ἐλλειψη οἰκειότητος. Ἐλλειψη ἐπιείκειας.»

«Ἀδιαφορία — Ἐλλειψη παιδαγωγικῆς μόρφωσης.»

«Ἀδικία — Ἐλλειψη πολυτίμων πληροφοριῶν.»

«Ἡ ἔλλειψη ἐπαγγελματικῆς συνειδήσεως.»

«Ἡ ἔλλειψη τάκτ καὶ ἐπαγγελματικῆς συνειδήσεως.»

«Νὰ διαβάξει τὸ σχολικὸ ἐγχειρίδιο. Νὰ κάνει τὸ μάθημα σὰν ἀγγαρεία.»

«Νὰ εἶναι ἀποτύπωση τῆς ρουτίνας.»

«Ἀπάτη. Νοιώθει κανεὶς ὅτι ἐξασκοῦν ἓνα ἐπάγγελμα πού ποτὲ δὲν τοὺς ἔχει συναρπάσει.»

«Τὸ χειρότερο λάθος θὰ ἦταν ὁ καθαρὸς διανοητικισμός.»

«Ἡ σχολαστικὴ καὶ ἡ οἶηση. Ἐχει καμιά φορὰ κανεὶς τὴν ἐντύπωση ὅτι τίποτε δὲν ἔχει ἀλλάξει γι' αὐτοὺς ἀπὸ πολλὰ χρόνια καὶ ὅτι ἡ ζωὴ καὶ ἡ πρόοδος ἔχουν φτάσει στὸ ἀπροχώρητο.»

«Ἡ αὐτοϊκανοποίηση, τὸ λίγο ἐνδιαφέρον πού δείχνουν γιὰ τοὺς μαθητὲς, πού εἶναι καὶ αὐτοὶ ὄντα ἀνθρώπινα καὶ ὅχι ἄλογα ἵπποδρομῶν!.

Ἐχετε ἐμπιστοσύνη στοὺς δασκάλους σας; Τοὺς συμβουλευέστε; Σὰς ἐπιτρέπουν ἢ ὅχι νὰ τοὺς συμβουλευθεῖτε;

Ἀπαντήσεις : 43

Ἐμπιστοσύνη : 26 ἀπὸ τὶς ὁποῖες 7 δὲν τοὺς συμβουλευόταν.

Δυσπιστία : 10

1. Οἱ μαθητὲς ξέρουν ὅτι σὲ ἓνα ἐρώτημα πού μπαίνει στὴν τάξη ἀπὸ τὸ δασκαλο πρέπει πάντα νὰ ἀπαντήσουν, γιὰ αὐτοὺς ἄλλοιῶτα θὰ τιμωρηθοῦν. Ἐδῶ οἱ μαθητὲς ἀπαντοῦν μὲ αὐστηρότητα σὸ σοβαρὸ αὐτὸ ἐρώτημα. Καὶ εἶναι αὐτὲς σκληρές καὶ ὤμες, γιὰ τὸς δίνεται ἡ ἀφορμὴ νὰ πουν αὐτὸ πού ἔχουν μέσα τοὺς.

Δυὸ παρατηρήσεις μοῦ φαίνεται πρέπει νὰ γίνουν. Ἡ πρώτη ἀναφέρεται στὴν κατηγορία τῆς ἀδικίας πού δὲν πιάει παρὰ λιγώτερο ἀπὸ 10% στὶς ἀπαντήσεις, ἐνῶ πιάει μεγαλύτερο ποσοστὸ σὲ ἀνάλογες ἀπαντήσεις παιδιῶν. Αὐτὸ δείχνει ὅτι σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία οἱ ποινὲς εἶναι πιδ σπάνιες, ὅτι οἱ καθηγητὲς σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία οἱ ποινὲς εἶναι πιδ δίκαιες καὶ ὅτι οἱ μαθηταὶ σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία τοὺς ζητοῦν προσέχουν νὰ εἶναι πιδ δίκαιοι καὶ ὅτι οἱ μαθητὲς ἀνθρώπινες παρὰ νομικὲς. Καὶ ἀκόμα ὅτι σ' αὐτὴ τὴν ἡλικία ἡ λέξη διδασκαλία τείνει νὰ πάρει μιὰ καινούρια ἐννοία. Αὐτὸ λοιπὸν πού ζητοῦν οἱ μαθητὲς ἀπὸ τοὺς δασκάλους τοὺς καὶ αὐτὸ εἶναι φανερό τόσο στοὺς ἐπαίνοὺς ὅσο καὶ στὶς κατηγορίες, εἶναι ὅτι πρέπει νὰ εἶναι λιγώτεροι δασκάλοι ἀπέναντι μαθητῶν καὶ πιδ πολὺ ἀνθρώποι ἀπέναντι ἀνθρώπων. Ὅτι οἱ δασκάλοι πρέπει νὰ βλέπουν τοὺς μαθητὲς ὅχι σὰν κατώτερους, οὔτε σὰ διαφορετικούς, ἀλλὰ σὰν ὁμοίους.

Χαρακτηριστικές απαντήσεις:

«Έμπιστοσύνη όταν δείχνουν κατανόηση και πλησιάζουν τους μαθητές τους.»

«Σε ώριμους έχω έμπιστοσύνη. — Δέν τους συμβουλεύομαι αυτούς του τελευταίου χρόνου. — Τά άλλα χρόνια οί καθηγητές μου ήταν οδηγοί μου και σύμβουλοί μου.»

«Περιορισμένη έμπιστοσύνη — δυστυχώς οί πιδ πολλοί δέν ξέρουν ή δέν θέλουν νά τους έχωμε έμπιστοσύνη.»

«Καμιά έμπιστοσύνη. Πιστεύουν τόν έαυτό τους άνωτερο άπό μās, ένώ σε δυό χρόνια θά είμαστε στην ίδια θέση.»

«Όχι σ' όλους. Όριμένοι βρίσκονται πολύ ψηλά μας και πολύ μακριά μας.»

«Σπάνιες συμβουλές έξω άπό τό μάθημα, όπου οί καθηγητές είναι σχεδόν άόρατοι.

«Θά αγαπούσα νά τους συμβουλεύωμαι, αλλά ή στάση τους, ή άδιαφορία τους μέ σταματούν.»

«Η πλειοψηφία διαπιστώνει ότι οί καθηγητές τους τους έπιτρέπουν νά τους συμβουλεύονται.

«Όριμένοι είναι εύτυχείς νά μās συμβουλεύουν ή νά μās βοηθούν.»

«Γενικά ναι. Άλλά έμεις δέν τολμούμε νά τό κάνωμε. Είναι κατά κάποιον τρόπο πολύ μακριά άπό μās και αυτό είναι δυστύχημα, γιατί έμεις τους αγαπάμε κάποτε.»

— Νά μερικές απαντήσεις αντίθετες:

«Τους νοιώθουμε άπομακρυσμένους και κουρασμένους. Δέν μās πλησιάζουν εύχαρίστως.»

«Η στάση τους δέ μέ τραβάει. Πολλή άπόσταση.»

«Δέν είναι πάντα μέ τό μειδίαμα στά χείλη, πού θά ήταν άπαραίτητο.»¹

Τί θέλει νά πει κατά τη γνώμη σας ή φράση: «Είναι ένας καλός μαθητής.»

«Μαθητής έξυπνος και εργατικός.»

«Νά εργάζεται και νά πετυχαίνει.»

«Εύσυνειδητος και τακτικός και τού όποιου οί έπιτυχίες είναι πάνω άπό τό μέσο όρο, τό κανονικό.»

«Νά πετυχαίνει στίς σπουδές του χωρίς νά άποβλακώνεται άπό την εργασία.»

«Μαθητής πού προσπαθεί νά κάνει πάντα τό καλύτερο.»

«Μαθητής πού κατέχει μιά ικανότητα «πνευματική» και μιά δεξιότητα εργασίας άρκετά μεγάλη, αλλά άκόμα και εύγενικά καρδιά.»

Πώς όφείλουν νά σās φέρωνται οί καθηγηταί σας;

Απαντήσεις: 56

Σεβασμός και ύπόληψη: 22

Ευγένεια: 9

Επιείκεια: 9

Ειλικρίνεια: 3

Αποχή: 11

«Μιά μεγάλη επιείκεια και νά μη άποθαρρύνει τους μαθητές του.»

1. Οί απαντήσεις είναι όλο ύπεκφυγές. Δέν είναι βέβαιο ότι όλοι οί μαθητές έχουν καταλάβει την έννοια τού έρωτήματος. Μπορούσε νά αναφέρεται πραγματικά στην έμπιστοσύνη πού δίνει ένας καθηγητής σάν άνθρωπος πού μπορείς νά τόν έμπιστευθείς κανείς. «Η στην έμπιστοσύνη σ' ένα καθηγητή σάν καθηγητή και στην αξία πού δίνει κανείς στη διδασκαλία του.

«Ένα ώρισμένο σεβασμό και πολλή γενναιοφροσύνη και επιείκεια.»

«Ευγένεια — Διακριτικότητα — Επιείκεια.»

«Κανένα σεβασμό, αλλά πιδ πολλή ανθρωπιά.»

«Νά ενδιαφερθεί για μās σάν για ανθρώπινα όντα και όχι σάν ανταγωνιστικές μηχανές (πράγμα σπάνιο σε τάξεις ανταγωνισμού).»

«Ειλικρίνεια. Νά μās σηκώσουν στο ύψος τους.»

«Δέν πρέπει νά βλέπουν τους μαθητές σάν δείκτες και καμπύλες. Γίνονται συχνά προσπάθειες πρós αυτή την κατεύθυνση.»

«Όχι ταπείνωση — πρós πάντων πρós τό πρόσωπο τού μαθητή —. Δέν πρέπει νά κρίνετε τους μαθητές παρὰ σά μαθητές.»¹

Πώς όφείλετε νά φέρεστε σεις πρós τους καθηγητές σας;

Απαντήσεις: 56

Σεβασμός: 27

Ευγένεια: 16

Έμπιστοσύνη: 3

Δέν άπάντησαν: 10

«Πρώτα σεβασμό για την ήλικία τους και ευγένεια σε κάθε περίπτωση. Θά πρέπει κανείς νά μπορεί νά θεωρεί τους δασκάλους του σά δεύτερους γονείς.»

«Ευγένεια καρδιάς κι όχι τυπικότητες καθαρές.»

«Ευγνωμοσύνη — Ευγένεια.»

«Σεβασμός — Έμπιστοσύνη.»

«Ευγένεια — άκρίβεια στην έκτέλεση των εργασιών πού δίνουν — σιωπή και προσοχή την ώρα της διδασκαλίας.»

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Πρέπει νά πούμε, ότι λέγοντας την τελευταία λέξη σ' αυτή την έρευνα, δέ λύνουμε τό πρόβλημα. Αυτό πού ζητάμε άπό τους άναγνώστες μας και πρós παντός άπ' αυτούς πού διδάσκουν, είναι νά καταλάβουν την πρόθεση της Κυρίας Coto Conde, ή όποια γνωρίζει καλά και άναγνωρίζει τις δυσκολίες τους. Δέν πρόκειται καθόλου για καταβολή και για μεταβίβαση τού ξακουστού σκούφου (τιμωρίας) άπ' τό κεφάλι των μαθητριών σ' αυτό των καθηγητών. Θέλησε άκόμη μιά φορά, ύστερα άπό τόσες άλλες φωνές και μέ μιά λίγο διαφορετική μορφή, νά φωνάξει δυνατά αυτό πού κάποτε πρέπει νά γίνη καταληπτό. Ό τύπος τού δασκάλου, πού δέν είναι παρὰ μόνο δάσκαλος, των μαθητριών πού δέν είναι παρὰ μαθήτριες, είναι ένας τύπος παραγραμμένος σήμερα. Η σύγχρονη ζωή έμποδίζει τόν ένα και τις άλλες νά περικλειστούν μέσα στο ρόλο πού τους άπομονώνει άπό τη ζωή, πού άπομονώνει τους δασκάλους άπ' τις μαθήτριες. Δέν τό καταφέρνουν, κουτσά-στραβά, παρὰ μέ τεχνάσματα και μέσα πού άπαιτούν κι άπό τους μέν και τις δέ μιά συνεχή και εξαντλητική προσπάθεια. Άν όλοι οί παιδάγωγοί και οί ψυχολόγοι συμφωνούν όλο και πιδ πολύ τό σχολείο νά είναι ένα σπίτι παιδιών και έφήβων, τότε πρέπει τό σχολείο νά τους δίνει αυτό πού έπιθυμούν και έχουν ανάγκη. Τό καλύτερο μέσο για νά γνωρίσωμε πού έπιθυμούν και τί έχουν ανάγκη, είναι νά τους ρωτήσωμε. Χωρίς άμφιτι έπιθυμούν και τί έχουν ανάγκη, είναι νά τους ρωτήσωμε. Χωρίς άμφιβολία αυτές οί έρωτήσεις θά πρέπει νά έρμηνευθούν, θά πρέπει νά ξεμπερδολιά άπό τη σύγχισή τους και άπό την έλλειψη άκρίβειας, θά πρέπει νά δευτούν άπό τη σύγχισή τους και άπό την έλλειψη άκρίβειας, θά πρέπει νά

1. Είναι άπ' τις απαντήσεις πού περίμενε κανείς. Πάντα ή έπιθυμία των ανθρωπίνων σχέσεων και πιδ πολύ σ' αυτή την ήλικία, πού δέν είναι πιδ «μικρά παιδιά». Αυτές τις ύπονοούν άπό κεί, γιατί δέν τό άπαιτούν καθαρά. Κάθε μιά τους δέν έχει πάρει συνείδηση της άτομικότητάς της. Και είναι πρós παντός αυτή την άτομικότητα πού θέλουν νά ύπολογίζει ό καθηγητής.

γνωριστή ή είλικρίνειά τους, ή ύπαρξη πραγματικοῦ αἰσθήματος, θά πρέπει νά συγκρίνωμε τίς ἀπαντήσεις μεταξύ τους, νά τίς βυθομετρήσωμε καί θά ἔλεγα σχεδόν νά τίς ψυχαναλύσωμε, ἀλλά γι' αὐτό θά πρέπει νά τίς συγκεντρώσωμε, νά τίς μελετήσωμε, νά τίς λάβωμε ὑπ' ὄψει. Χωρίς αὐτές τίς ἀπαντήσεις, τὸ χάσμα ἀνάμεσα σέ δασκάλους καί μαθητές φαρδύνεται καί στή μάχη μεταξύ σχολείου καί ζωῆς, τὸ σχολεῖο θά πρέπει νά συμβιβαστεῖ.

Roger Cousinet
Μετάφραση: Ν. Γκάνιου

Ο ΔΑΣΚΑΛΟΣ ΤΟΥ ΑΓΡΟΤΙΚΟΥ ΣΧΟΛΕΙΟΥ ΕΠΙΜΟΡΦΩΝΕΙ ΤΟΥΣ ΑΓΡΟΤΟΠΑΙΔΑΣ — ΕΝΑ ΕΤΗΣΙΟΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ

I

Σέ προηγούμενη μελέτη μας εἶχαμε μιλήσει γιὰ τὴν συμβολή τοῦ δασκάλου, ἰδίᾳ τοῦ δασκάλου τῆς ὑπαίθρου, στὴν προσπάθεια ποὺ καταβάλλεται γιὰ τὴν βελτίωσι τῶν συνθηκῶν διαβίωσης τοῦ λαοῦ μας.

Εἴπαμε ἐκεῖ, ὅτι ἕνας τομεὺς δράσεως τοῦ δασκάλου ἐκτὸς τῶν ἄλλων, εἶναι καί ἡ ἐπιμόρφωσις τῶν ἐξωσχολικῶν ἀγροτοπαίδων, τῶν παιδῶν δηλαδὴ ἀπὸ 13-21 ἐτῶν.

Στὰ παιδιά αὐτὰ ἐφαρμόζεται ἕνα πρόγραμμα ποὺ συντάσσεται ἀπὸ τὸν δάσκαλο καί τὸν γεωπὸνο τῆς περιφέρειας. Ὑπάρχουν κατὰ συνέπειαν στὸ πρόγραμμα, τὰ θέματα τοῦ δασκάλου καί τὰ θέματα τοῦ γεωπόνου. Τὰ θέματα τοῦ πρώτου ἀποσκοποῦν καθαρῶς τὴν ἐπιμόρφωσιν τοῦ ἀγροτόπαιδος καί εἶναι μιὰ ἐπανάληψις καί συμπλήρωσις τρόπου τινὰ τῆς σχολικῆς μορφώσεως. Ὁ γεωπὸνος, ὡς τυγχάνει αὐτονόητον, ἔχει θέματα σχετικὰ μὲ τὴν ἰδιότητά του.

Τὸ ἀγροτόπαιδο ὅμως τὸ ὅποιο θέλουμε νά ἐπιμορφώσουμε δὲν εἶναι μαθητὴς πιά. Ὅλη τὴν ἡμέρα εἶναι κοντὰ στὸν πατέρα καί τὸν βοηθὰ στὴν σκληρὴ δουλειά του. Τὸ βράδυ θά γυρίσῃ στὸ σπίτι ἐξουθενωμένο καί κατάκοπο κι' ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ λίγη ξεκούρασι. Εὐκαιρίες δὲν τοῦ μένουν. Καί τὴν Κυριακὴ ἀκόμη πολλές φορές, θά πάῃ στὴ δουλειά μετὰ τὴν ἐκκλησία.

Γιὰ τὸν λόγο αὐτὸ ἡ Ὑπηρεσία Γ. Ἐφαρμογῶν, βρίσκει πῶς εἶναι σκόπιμο τὰ παιδιά αὐτὰ νά μαζεύωνται ὅσο τὸ δυνατόν λιγώτερες φορές τὴν ἐβδομάδα. Μὲ γνώμονα τὴ σκέψι αὐτή, ὥρισε σὲ σαράντα τὸ χρόνο τὰ μαθήματα τοῦ δασκάλου.

Γιὰ κάθε μάθημα ποὺ ἡ διάρκειά του εἶναι μιὰ ὥρα, καταβάλλονται στὸ δάσκαλο 25 δραχμές. Καί γιὰ νά συγκροτηθῇ μιὰ ομάδα ἀγροτοπαίδων ἀρκοῦν καμμιά δεκαριά παιδιά.

Τί θά διδάξῃ ὅμως στὰ παιδιά αὐτὰ ὁ δάσκαλος στὸν ὅποιον παρέχεται πλήρης ἐλευθερία γιὰ τὴν ἐκλογὴ τῆς ὕλης; Τὸ Ὑπουργεῖο Γεωργίας τοῦ ὀρίζει τὸν σκοπὸ. «Νά ἐπιμορφώσῃ τοὺς νέους». Δὲν θέτει στὴν διάθεσί του κανένα πρόγραμμα, τοῦ θέτει ὅμως κάποιους περιορισμοὺς ὀρίζοντάς του νά διδάσκῃ μόνον ἀριθμητικὴ καί ἀνάγνωσι.

Τὸ πρᾶγμα ὅμως εἶναι φανερό πῶς δὲν εἶναι τόσο ἀπλό ὅπως προφανῶς ἐκλαμβάνεται. Χρειάζεται κάποια μελέτη βαθύτερη.

Τρία εἶναι τὰ σημεῖα ποὺ πρέπει νά μελετηθοῦν καλλίτερα:

1) Ὁ καθορισμὸς τοῦ συνολικοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθημάτων τοῦ δασκάλου.

2) Τὸ ἂν πρέπει ἢ ὄχι ἡ διδασκαλία νά περιορίζεται μόνον στὴν ἀνάγνωσι καί ἀριθμητικὴ, καί

3) Τὸ ἂν πρέπει νά ἐργάζεται ὁ δάσκαλος βάσει προγράμματος ἢ νά ἀφίνεται ἀδέσμευτος στὴν ἐκλογὴ τῆς ὕλης.

Στὰ ἐρωτήματα αὐτὰ ποὺ προκύπτουν θά δώσουμε ἀπάντησι ἀμέσως.

1) Τὰ σαράντα μαθήματα ἐν πρώτοις γιὰ ὅλο τὸ χρόνο, ἔστω καί ἂν ὁ δάσκαλος διδάσκῃ μόνον ἀριθμητικὴ καί ἀνάγνωσι, δὲν εἶναι καθόλου ἀρκετά. Μέσα σὲ εἴκοσι ὥρες, ἂν ὑποθέσουμε ὅτι μοιράζουμε στὴ μέση τίς σαράντα ὥρες, γιὰ τὴν ἀνάγνωσι καί εἴκοσι γιὰ τὴν ἀριθμητικὴ, δὲν μπορεῖ ὁ δάσκαλος νά προσφέρῃ παρὰ λίγα πράγματα. Ἐκεῖνο ποὺ θά ἐπιτυχάνῃ μόνον, θά εἶναι, νά κρατᾷ τὰ παιδιά σὲ κάποια ἐπικοινωνία μεταξύ τους καί μὲ τὸ σχολεῖο, ἂν καί αὐτὸ ἀκόμη εἶναι ἀμφισβητήσιμον, ἂν ληφθῇ ὑπ' ὄψιν ὅτι τὰ παιδιά θά μαζεύωνται μιὰ φορά, τὸ πολὺ δύο, στίς 8-10 μέρες.

Τί πρέπει νά γίνῃ ὅμως; Νά αὐξηθοῦν οἱ ὥρες; Μὰ εἴπαμε πῶς τὰ παιδιά δὲν ἔχουν εὐκαιρίες. Ἡ μόνη λοιπὸν ἐνδεδειγμένη λύσις εἶναι νά παραμείνουν μὲν τὰ μαθήματα σαράντα ἀλλ' ὅπωςδήποτε νά αὐξηθῇ ἡ διάρκειά τους σὲ 1½ καί 2 ὥρες ἀκόμη. Ἔτσι μὲ ἕνα διαλειμματάκι στὰ μισά, θά ἔχῃ ὁ δάσκαλος μπροστά του κάποια χρονικὴ ἐπάρκεια, ὥστε νά μπορῇ νά οἰκοδομήσῃ κάτι.

2) Ἡ ἀπάντησις στὸ δεύτερο ἐρώτημα εἶναι φανερὴ καί εὐκολῇ. Δὲν εἶναι σωστὸ νά διδάσκειται μόνον ἀριθμητικὴ καί ἀνάγνωσι, γιατί δὲν βρίσκόμεστε στὴν ἐποχὴ τῶν «κολυβογραμμάτων», ἀλλ' ἐκτὸς αὐτοῦ ὑπάρχουν τόσοι ἄλλοι τομεῖς ποὺ προσφέρουν πλούσιο καί ἀναγκαῖο ὕλικό. Ἀλλωστε τὰ παιδιά μας δὲν εἶναι ἀναλφάβητα, εἶναι ἀπόφοιτοι τοῦ δημοτικοῦ καί ὑποτίθεται πῶς ἔχουν καλλιεργηθῇ ἐπαρκῶς καί στὰ δύο αὐτὰ μαθήματα. Δὲν βλέπω λοιπὸν τὸ λόγο γιατί νά τὰ καθηλώσουμε στὴν ἀνάγνωσι καί ἀριθμητικὴ, ποὺ καί ἀνία θά προκαλέσουν στὰ παιδιά καί ὅπωςδήποτε, κατὰ λογικὴν συνέπειαν, θά τὰ ἀπομακρύνουν ἀπὸ τίς συγκεντρώσεις μας. Μαθήματα λοιπὸν καί ἀπὸ ἄλλες περιοχές.

3) Εἶναι αὐτονόητο πῶς δὲν μπορούμε νά δώσουμε στὸ δάσκαλο ἕνα πρόγραμμα, ποὺ νά τοῦ ὀρίξῃ ὅτι τούτῃ τὴν ὥρα π.χ. θά διδάξῃ τὸ τάδε ἀντικείμενο, τὴν ἄλλη τὸ ἄλλο κ.ο.κ., διότι τὸ ὕλικό δὲν θά εἶναι τὸ ἴδιον ποτέ. Ἄν τὰ παιδιά του εἶναι προχωρημένα καί ἔχουν καί ἀντιληπτικότητα, θά προχωρήσῃ. Ἀντιθέτως, ἂν ἔχῃ φτωχὸ ὕλικό, θά προχωρῇ βραδέως μὲ ἐπαναλήψεις καί τὰ τοιαῦτα.

Εἶναι ὅμως πάλι σωστὸ νά ἀφήσουμε τὸ δάσκαλο ἔτσι, χωρὶς φῶς τελείως; Νομίζω ὄχι. Ὅπως καί στὸ σχολεῖο, ἔχομε τὸ ἀναλυτικὸ πρόγραμμα, ποὺ μᾶς ὀρίζει τί θά διδάξουμε ἀπὸ κάθε περιοχὴ, ἐμεῖς δὲ παίρνουμε ἀπ' αὐτὸ ὅ,τι εἶναι χρήσιμο καί ἀνάλογο πρὸς τίς ἱκανότητες τῶν παιδιῶν μας καί τίς συνθήκες γενικά τοῦ σχολείου μας, τὸ ἴδιο καί ἐδῶ θά πρέπει ὁ δάσκαλος νά ἔχῃ ἕνα εἶδος ἀναλυτικοῦ προγράμματος. Ἐνῶ γράμμα μὲ ἐλευθερίαν δράσεως, ἀλλὰ καθορίζον κατὰ ἕνα τρόπον τὰ πλαίσια, ἐντὸς τῶν ὁποίων θά κινηθῇ ὁ δάσκαλος. Ἀπὸ τὸ πρόγραμμα αὐτό, ἐπαναλαμβάνω, θά κάμῃ μιὰ ἐκλογὴ ὁ δάσκαλος μὲ βάσι τὸ ὕλικό καί τίς ἄλλες συνθήκες.

“Ένα τέτοιο πρόγραμμα παραθέτουμε αμέσως κατωτέρω. Παρέχει έλευ-
θερία. Δεν όρίζει ότι τοúτο ή εκείνο τó άντικείμενο θά διδαχθί τούτη ή τήν
άλλη ώρα. Παρέχει τήν δυνατότητα τής συσχετίσεως, αλλά και συνυφάν-
σεως πολλών μαθημάτων.

Βέβαια τó πρόγραμμά μας θά έχη άτέλειες πολλές. Έμείς κάνουμε
μιά ύπόδειξι κι άν ή γνώμη μας κρίνεται όρθή, θά πρέπη νά συγκροτηθί μιά
όμάδα άπό ειδικούς, κάποιο συμβούλιο, για τήν σύνταξι ένός τελικού τέ-
τοιου προγράμματος.

II

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΑΘΗΜΑΤΩΝ ΣΥΜΠΛΗΡΩΣΕΩΣ ΚΑΙ ΑΝΑΝΕΩΣΕΩΣ ΣΧΟΛΙΚΗΣ ΜΟΡΦΩΣΕΩΣ ΤΩΝ ΑΓΡΟΤΟΠΑΙΔΩΝ

1. ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΑ :

α) Περί τής Π. Διαθήκης έν συντομία — ιδιαίτερα έξαρσις τών δέκα
έντολών.

β) Περί τής Καινής Διαθήκης έν συντομία — τó έργον τοú Χριστοú και
ή λύτρωσις τοú ανθρώπου έκ τής άμαρτίας διá τοú Σταυρικού θανάτου του.

γ) ‘Ο Χριστιανισμός έξαπλούται (‘Απόστολοι — πρώτοι Χριστιανοί —
διωγμοί — συμβολή τών ‘Ελλήνων εις τήν έξάπλωσιν τοú Χριστιανισμού —
‘Ελληνο-χριστιανικός πολιτισμός).

δ) Περί τών διαφόρων θρησκειών και τοú Χριστιανισμού έν μέσω αú-
τών, ώς τής μόνης άληθούς θρησκείας — αί έκκλησίαι σήμερον.

ε) Τó Πάτερ ήμών και τó Σύμβολον τής Πίστεως.

στ) ‘Η άληθής έννοια τοú Χριστιανικού πνεύματος (ή άγάπη πρós τόν
πλησίον — σεβασμός τής ζωής και περιουσίας τών άλλων — άλληλεγγύη κλπ.).

ζ) ‘Ερμηνεία τής Θείας Λειτουργίας.

2. ΕΛΛΗΝΙΚΑ :

α) “Ασκήσις εις τήν εύχερή και άνευ σφαλμάτων άνάγνωσιν, κατα-
νόησιν και άπόδοσιν κειμένου — καλλιέργεια τής φιλιαναγνωσίας. (Χρήσις
άναγνωστικών, περιοδικών, έφημερίδων κλπ.).

β) ‘Επανάληψις και άσκησις επί τών πλέον άπαραιτήτων γραμματι-
κών όρων και κανόνων, ήτοι : περί τοú λόγου γενικώς, τής προτάσεως, τών
κανόνων τονισμού, τών σημείων τοú γραπτοú λόγου, τών όνομάτων και
τής κλίσεως αúτών, τών δύο αριθμών, τών καταλήξεων ώρισμένων χρόνων
τών ρημάτων κλπ.

γ) Γραφή έκθέσεων συναφών πρós τούς σκοπούς τής εκπαιδεύσεως,
άλλά και γενικάί τοιαύται (εύκαιριακώς).

3. ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ

α) ‘Επανάληψις τών τεσσάρων πράξεων τών άκεραίων αριθμών —
άσκησις, μέ βάσιν τά νέα μέτρα και σταθμά, διá τής λύσεως προβλημάτων
έκ τοú καθημερινού βίου, τών παντός είδους συναλλαγών τών άγροτοπαί-
δων και γενικώς τών κατοίκων τής περιοχής.

β) Οί δεκαδικοί, έπανάληψις, άσκησις ώς άνω

γ) Οί συμμιγείς, » » » »

δ) ‘Απλή — σύνθετος μέθοδος » » » »

ε) Οί τόκοι » » » »

4. ΓΕΩΜΕΤΡΙΑ :

α) Αί μονάδες μήκους, έπιφανείας, όγκου.

β) “Ασκήσις εις τήν μέτρησιν, (έμβαδόν) χωραφιών, κήπων, διαφόρων
άλλων έπιπέδων έπιφανειών, μικρών και μεγάλων (άναγωγή εις τó τετρά-
γωνον, τó παραλληλόγραμμον, τó τραπέζιον, τó τρίγωνον, τόν κύκλον).

γ) ‘Ο όγκος τοú κύβου και παραλληλεπιπέδου.

δ) Κύβισις ξυλείας κλπ. — “Ασκήσις.

5. ΙΣΤΟΡΙΑ :

α) Περί τών αρχαίων ‘Ελλήνων — τών θεών των, τών ήμιθέων και
ήρώων (έν συντομία).

β) ‘Ο ‘Ελληνισμός έξαπλούται — άποικίαι — ή Σπάρτη — αί ‘Αθηναί και
τó μεγαλειόν των.

γ) Περσικοί πόλεμοι — τά σπουδαιότερα γεγονότα (Μαραθών, Θερμο-
πύλαι, Σαλαμίς).

δ) Περί τοú Μ. ‘Αλεξάνδρου και τών έκπολιτιστικών έκστρατειών του
(έν συντομία).

ε) ‘Η ‘Ελλάς τών Βυζαντινών χρόνων (σπουδαιότερα γεγονότα).

στ) Οί “Ελληνες κατά τήν Τουρκοκρατίαν — ‘Ελληνική ‘Επανάστασις.

ζ) Τά κυριώτερα γεγονότα τής νεωτέρας και συγχρόνου ‘Ιστορίας.

η) Συγκεφαλαιωτικώς πώς, ή ‘Ιστορία μας άπό τών αρχαιοτάτων χρό-
νων μέχρι σήμερον. “Εξαρσις τών πλέον χαρακτηριστικών γεγονότων μετά
χρονολογιών, ώστε οί μαθηταί νά σχηματίσουν έννοιαν τής συνεχείας τής
μακράς ‘Ιστορίας τοú “Εθνους μας.

Σημείωσις. Νά έξαρθοún ιδιαίτέρως τά τοπικά ‘Ιστορικά γεγονότα.

6. ΓΕΩΓΡΑΦΙΑ :

α) ‘Η ‘Ελλάς (έκτασις, πληθυσμός, σύνορα, μεγάλα γεωγραφικά δια-
μερίσματα, νομοί).

β) Τά κυριώτερα προϊόντα τής χώρας μας, ποú παράγονται, ποία
έξάγονται έξ αúτών, τί προϊόντα εισάγει ή ‘Ελλάς και άπό ποίας χώρας
(άνάγκη αύξήσεως τοú εισοδήματος και τών έξαγωγών μας κ.τ.τ.).

γ) Πώς διοικείται ή ‘Ελλάς (συσχέτισις μέ τήν άγωγή τοú πολίτου).

δ) Διάφορα ταξίδια φανταστικά έντός τής ‘Ελλάδος.

ε) Αί άλλαι χώραι τής Βαλκανικής και αί περί τήν Μεσόγειον — μέ τί-
νας έξ αúτών έχομεν έμπορικάς και άλλας σχέσεις (έν συντομία).

στ) ‘Ο ύπόλοιπος κόσμος (χώραι μεθ’ όν έχομεν σχέσεις (έν συντομία).

7. ΦΥΣΙΚΑ — ΑΝΘΡΩΠΟΛΟΓΙΑ :

α) Καλλιέργεια τής άγάπης πρós τήν φύσιν και τας άγροτικές άσχο-
λίας.

β) Στοιχειώδεις γνώσεις έκ τής ‘Ανθρωπολογίας (έν συσχετισμῳ πρós
τήν υγιεινήν), ήτοι περί τών αίσθήσεων, τών κυριωτέρων όργανικών συστη-
μάτων κλπ.

γ) Περί τοú ηλεκτρισμοú, τών εύεργετικών αúτοú επιδράσεων, αλλά
και τών κινδύνων έκ τής κακής χρήσεως αúτοú, περί τών έξηλεκτρικών έρ-
γων τής χώρας.

Σημείωσις. Τά θέματα τοú γεωπόνου, άναφερόμενα εις τόν τομέα
τών φυσιογνωστικών, συμπληρώνουν τó τμήμα αúτό τοú προγράμματος.

8. ΑΓΩΓΗ ΠΟΛΙΤΟΥ :

α) “Εννοια τοú πολίτου, καθήκοντα και ύποχρεώσεις αúτοú έναντι
τών νόμων τοú κράτους, καλλιέργεια τής άγάπης και τοú σεβασμοú αúτου
και τής Πατρίδος γενικώτερα.

- γ) Περί της φορολογίας, διατί επιβάλλονται οί φόροι κλπ.
 δ) Βουλευτικά καί Κοινοτικά έκλογαί, πώς κυβερνᾶται ἡ χώρα (πολίτευμα).
 ε) Περί της ἀποταμιεύσεως καί τοῦ πνεύματος τῆς οἰκονομίας.
 στ) Περί τῶν ἐθνικῶν μας ἑορτῶν (εὐκαιριακῶς).
 ζ) Προτερήματα· ἐλαττώματα τῆς φυλῆς, στηλίτευσις τῆς κλοπῆς, ἀλκοολισμοῦ κλπ.

9. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΚΟΣ ΠΡΟΣΑΝΑΤΟΛΙΣΜΟΣ :

- α) Τό ἐπάγγελμα καί ἡ ἐργασία καί δὴ ἡ γεωργικὴ τοιαύτη, πηγὴ εὐτυχίας διὰ τὸν ἄνθρωπον.
 β) Ἡ συλλογικὴ ἐργασία καί ἡ σημασία αὐτῆς διὰ τὰς κοινωνικὰς ομάδας. Καλλιέργεια τοῦ πνεύματος τῆς προσφορᾶς ὑπηρεσίας ὑπὲρ τοῦ συνόλου.
 γ) Τὰ κριτήρια τοῦ ἐπαγγέλματος. Ποῖα λαμβάνουν ὑπ' ὄψιν τῶν οἱ νέοι σήμερον καί ποῖα τὰ ἀληθῆ τοιαῦτα. Καταπολέμησις τοῦ ρεύματος ἀστυφιλίας καί τῆς τάσεως γενικῶς πρὸς φυγὴν ἀπὸ τὸ χωριό.
 δ) Περί τοῦ αἰτήματος τῆς ἐποχῆς μας, ὅπως ὁ κατάλληλος τοποθετῆται εἰς τὴν κατάλληλον θέσιν.

10. ΚΟΙΝΩΝΙΚΟΤΗΣ - ΣΥΜΠΕΡΙΦΟΡΑ :

- α) Πῶς πρέπει νὰ φερώμεθα, ὅταν ἐπισκεπτόμεθα διαφόρους δημοσίας ὑπηρεσίας.
 β) Οἱ ὅροι τῆς καλῆς συζητήσεως, σεβασμὸς τῆς γνώμης τῶν ἄλλων.
 γ) Περί τῆς κοσμιότητος, τοῦ σεβασμοῦ, τῆς εὐγενείας καί τῶν ἄλλων κοινωνικῶν ἀρετῶν.

11. ΥΓΙΕΙΝΑΙ ΓΝΩΣΕΙΣ :

- α) Ὑγιεινὴ τοῦ σώματος, τῶν ὀδόντων κλπ.
 β) Ἡ καθαριότης τοῦ σώματος, τῶν ρούχων καί τοῦ σπιτιοῦ μας.
 γ) Πῶς θὰ συγκροτήσουμε ἓνα στοιχειῶδες φαρμακεῖο τοῦ σπιτιοῦ μας.
 δ) Πρῶται βοήθειαι.

12. ἈΛΛΑ ΜΑΘΗΜΑΤΑ :

- α) Ἀσκήσις εἰς τὴν σύνταξιν μιᾶς αἰτήσεως, μιᾶς δηλώσεως κ.τ.τ.
 β) Ψυχαγωγία (ἀθλητισμός, ἑορταί).

Σημείωσις. Στὴν ἀρχή, ὡς τυγχάνει αὐτονόητον, ὁ δάσκαλος θὰ ἐπιδιώξῃ κάποιαν ψυχικὴν ἐπαφὴν με τοὺς μαθητάς του καί θὰ δημιουργήσῃ τὸν ἀπαραίτητον ἐνθουσιασμό καί ἐνδιαφέρον ἐκ μέρους τῶν. Τὸ πρῶτο θέμα λοιπὸν δύναται νὰ φέρῃ τὸν τίτλον «Οἱ ἀγροτόπαιδες φάροι πολιτισμοῦ στο χωριό». Θὰ τοὺς μιλῇ ἐδῶ διὰ τὸ πρᾶγματι ἐκπολιτιστικὸ ἔργο ποὺ ἔχουν νὰ ἐπιτελέσουν καί θὰ τοὺς ἐνισχύσῃ τὴν συνειδησιν, ὅτι δὲν μειονεκτοῦν ἐναντι τῶν ἄλλων ἐργαζομένων.

III

Πιστεύουμε πῶς ἂν στὴν ἀρχὴ κάθε σχολικῆς χρονιάς, τὸ Ὑπουργεῖο Παιδείας, ἐν συνεργασίᾳ με τὸ Ὑπουργεῖο Γεωργίας, στέλλουν σὲ κάθε δάσκαλο (ἀλλὰ καί κάθε γεωπόνον) ἓνα τέτοιο πρόγραμμα μαζί με μιὰ διηρωτιστικὴ ἐγκύκλιον, ἀπὸ τὸ ἄλλο δὲ μέρος ἐξασφαλίσουν μιὰ ἱκανοποιητικὴ ἀμοιβὴ γιὰ τοὺς παράγοντας αὐτοὺς, θὰ γίνουν πολλὰ στὸν τομέα αὐτόν. Τὸ εὐχόμεσθε.

Χαρ. Κοκκίνης

ΑΠΟ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΑΞΗ

ΕΦΗΒΕΙΑ ΚΑΙ ΘΥΜΗΣΕΙΣ ΤΗΣ ΠΑΙΔΙΚΗΣ ΤΗΣ ΗΛΙΚΙΑΣ

Τώρα ποὺ τὸν ἀνήφορο τῆς ζήσης ἀνεβαίνω
 δειλιάζω! ἄχ! ἄς ἦτανε παιδί νὰ ξαναγίνω!

Μιρ. Λαλ.

(Ἀπόφοιτος Δ' Γυμν. Θηλέων Ἀθηνῶν)

I

Ἀπὸ τὴν ἐποχὴ ποὺ ἐμφανίζεται ἡ ψυχικὴ ἥβη, ἀρχίζει μιὰ καινούργια ζωὴ καί μιὰ προσπάθεια τῶν ἐφήβων—ἀμφοτέρων τῶν φύλων—νὰ φιλοτεχνήσουν σιγὰ σιγὰ ἓνα πρόγραμμα ζωῆς.

Ἀκριβῶς ὅμως κατὰ τὴν ἴδια αὐτὴ ἐποχὴ, ποὺ ἀρχίζουν νὰ μορφοποιοῦν τὸν ἑαυτό τους καί ἀναζητοῦν νὰ φιλοτεχνήσουν μιὰ εἰκόνα τοῦ κόσμου καί τῆς ζωῆς, δὲν θέλουν νὰ χάσουν καί τὸ αἶσθημα τοῦ δεσμοῦ τῶν μετὰ τὸ παρελθόν τῶν, δὲν ἔχουν νὰ διακόψουν τὴν συνέχειαν ποὺ ὑπάρχει μέσα τους καί ἔτσι συγκροτοῦν πάντοτε τὰ συνταρακτικὰ γεγονότα τῆς ἐφηβείας τῶν ἐν συσχετίσει πρὸς τὰς ἐπιζητήσεις καί τὰς θύμησης τῆς παιδικῆς τους ἡλικίας.

Ἔτσι ἐξηγεῖται πῶς ἐνῶ τὸ βλέμμα τῶν εἶναι κατ' ἐξοχὴν ἐστραμμένον εἰς τὸ μέλλον, ὑπάρχει παρὰ ταῦτα μέσα τους ἀκαταγώνιστος ἡ ἐφεσις νὰ συγκρατήσουν καί τὸ παρελθόν καί νὰ μὴ σβύσουν οἱ θύμησης τῆς παιδικῆς τους ἡλικίας, ποὺ παίζουν ἐπίσης σημαντικὸν ρόλον στὴν μορφοποίησίν τους.

Εἰς τὰ ἡμερολόγια καί τὰς ἐκθέσεις τῶν τὰς ψυχολογικῆς, ὑπάρχουν ἐγκατεσπαρμένοι ὕμνοι γιὰ τὸν χαμένον παράδεισον τῆς παιδικῆς τῶν ἡλικίας, ὕμνοι ποὺ ἄλλοτε παίρνουν τὴν μορφήν πραγματικοῦ θρήνου καί ἄλλοτε μοιάζουν σὰν θύμησης γλυκεῖες, παραδεισένιες.

Ἐπιζητοῦν δηλαδὴ—ὁσάκις παρουσιάζεται εὐκαιρία—νὰ ξαναζήσουν τ' ἀνέφελα παιδικὰ τους χρόνια, θέλουν νὰ φέρουν στὴ θύμησίν τους εἰκόνας ποὺ μοιάζουν σὰν ἓνα ἀνοιξιὰτικο χαμόγελο καί γενικὰ θέλουν νὰ ξαναζήσουν τὸ γλυκὸ τραγούδι τῆς παιδικῆς ζωῆς συντροφευμένο μετὰ τὴν ἰερότητα τῆς σιωπῆς ποὺ δένει τὰς ἐπιζητήσεις τους.

Καί τώρα—γιὰ τὸν χαμένον αὐτὸν παράδεισον τῆς παιδικῆς ἡλικίας—ἄς ἀκούσωμε πρῶτα ἓναν θρήνον ἐφηβικόν—ἀληθινὸ πεζοτράγουδο—γιὰ νὰ τὸν συνοδεύσουν ἐν συνεχείᾳ ἐπιζητήσεις καί θύμησης ἀπὸ τὴν περίοδο τῆς παιδιάστικης ζωῆς σὲ φόρμα ποιητικῆς προβολῆς.

II

«ὦραϊα, ἀθῶα παιδιάστικα χρόνια! Ὀνειρα τόσο ὁμορφα καί πόθοι τόσο ἀγνοί! Ὄλη ἡ ζωὴ μιὰ χαρὰ ἀληθινή, μιὰ χαρὰ ἀπέραντη μετὰ διωγμένο τὸν πόνο.

Ἀχ! ποιὸς θὰ με ξαναφέρῃ—ἔστω καί γιὰ λίγες στιγμὲς—στὸν κήπον τὸν ὀλάνθιστο τῆς παιδικότητος ποὺ ἀφήκα ξεπίσω μου καί ἀπὸ ὅπου ξεμάκρυνα ἄθελά μου!

Ἐνοιωθα τότες μιὰ ἀπέραντη χαρὰ πιάνοντας κάποια πεταλούδα,

φκιάνοντας τὸ ραβδί μου γοργόφτερο ἄλογο, θωρώντας τ' ἀστέρια ὅλα σὰν ἀγγελᾶκια νὰ μὲ φυλάγουν καὶ νάχω κι ἐγὼ ἓνα φύλακα ἄγγελο ὅταν πα-
ραδινόμουν στὴν ἀγκάλῃ τοῦ ὕπνου.

Ἄχ! ποιὸς θὰ μὲ ξαναγυρίσῃ στ' ἀθῶα ἐκεῖνα χρόνια γιὰ νὰ ἀγκα-
λιάσω τὸν πλάτανο ποὺ ἦτανε ἔξω ἀπὸ τὸ σπῖτι μου, νὰ δίνω προσταγὲς
στὴν κούκλα τῆς ἀδελφούλας μου καὶ νὰ θέλω νὰ κάνω τὸν γιατρὸ ὅταν
τῆς σπάσῃ τὸ χεράκι τῆς.

ᾠ! ποιὸς θὰ μὲ ξαναγυρίσῃ—ἔστω καὶ γιὰ λίγες—πολὺ λίγες στι-
γὲς στὸν παραδεισένιο αὐτὸ κήπο τῆς παιδικότητος ποὺ ἄφησα πίσω μου
καὶ ξεμάκρυνα ἄθελά μου ;»

(Ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιον ἐφήβου τοῦ Διδα-
σκαλείου τῶν Ἰωαννίνων, 1933).

III

Καὶ τώρα ἂς ἀκούσωμε—σὲ ποιητικὴ φόρμα—παρόμοιες θύμῃσες ἀπὸ
ψυχολογικὰς ἐκθέσεις καὶ ἡμερολόγια παλιῶν μαθητριῶν μου τοῦ Δ' Γυ-
μνασίου Θελέων Ἀθηνῶν.

A'

Ὁ Χαρταετὸς

Παιδί ποὺ τρέχεις ξένοιαστο μὲ τὸ χαρταετὸ σου
ὦ, τί χαμόγελο ἄγνὸ λάμπει στὸ πρόσωπό σου!
Τὰ ροδαλένια μάγουλα, Μαγιάτικα λουλούδια
Τὰ χρυσαφένια σου μαλλιά θυμίζουν τ' ἄγγελούδια.
Τὰ γαλανὰ ματάκια σου σὰν ἡσυχὴ λιμνούλα,
ποὺ πάντα καθρεφτίζεται ἡ ἀγνὴ σου ἡ ψυχούλα.
Τάχα μήπως δανειστήκαν τ' ὀλόγλυκό τους χρώμα
ἀπ' τὸν καθάριο οὐρανὸ; Στὸ γελαστό σου στόμα
ἀνθίζει αἰώνια ἀνοιξη—ἀνοιξη τῆς ψυχῆς σου.
Θὰ εἶσαι τόσο χαρῶπό σὲ ὅλη τὴ ζωὴ σου;
Τώρα σ' αὐτὸ τὸ χάρτινο κι ἀπλό σου παιγνιδάκι
ὅλος ὁ κόσμος βρίσκεται γιὰ σέ, ἄδολο παιδάκι.

Μὰ κρίμα! εἶναι χάρτινο, κι ἂν ὁ βορρᾶς φυσήσῃ,
τὰ μαῦρα σύννεφα κυλᾷ, μπορεῖ νὰ σοῦ τὸ σχίσει!»

(Μαρ... Χατζ...)

Ἀπόφοιτος Δ' Γυμνασίου Θελ. Ἀθηνῶν

Κι ἓνα ἀπόσπασμα ἀπὸ ψυχολογικὴ ἐκθεση μαθητρίας τοῦ ὡς ἄνω
Γυμνασίου, σὲ φόρμα ποιητικὴ κι αὐτό.

B'

Θύμῃσες—σὰν ἄρωμα ψυχῆς—ἀπ' τὴν περίοδο τῆς παιδιάστικης
ζωῆς μου.

Εἶναι φθινοπωριάτικη βραδυὰ καὶ σκοτεινὴ
καὶ ταξιδεύουνε σιωπηλὰ τὰ σύννεφα ἐκεῖ πάνω.
Πλήττω πολὺ... κι ἀφοῦ ἡ ψυχὴ μου νοιώθει μοναχὴ
φεύγω καὶ γὰρ, φανταστικὰ ταξίδια γιὰ νὰ κάνω.

Καὶ φτάνω ὅχι μακρὰ... σὲ κάποια ἐποχὴ,
φτάνω σὲ κάποιες θύμῃσες γλυκειές, παραδεισένιες.

σὲ κεῖνον τὸν χρυσὸν καιρὸ ποὺ ἤμουναι παιδί,
γεμάτο ἀπὸ ζαβολιές καὶ ἄδειο ἀπὸ ἔγνοιες!

Εἶναι φθινοπωριάτικο βράδυ σκοτεινιασμένο,
μὲ κάνανε οἱ θύμῃσες θλιμμένη ν' ἀπομείνω!
Τώρα ποὺ τὸν ἀνήφορο τῆς ζήσης ἀνεβαίνω
δειλιάζω! ἄχ! ἂς ἦτανε παιδί νὰ ξαναγίνω.

Μιρ... Λαλ...

Ἀπόφοιτος Δ' Γυμν. Θελ. Ἀθηνῶν

IV

Ἐτελειώσαμε...

Ἀπὸ τὸν ἐμψυχωμένον κόσμον τῆς παιδικῆς ἡλικίας μποροῦν νὰ
προέλθουν ἀληθινὰ λογοτεχνικὰ φτερουγίσματα, ποὺ παίρνουν πολλές φο-
ρὲς καὶ ἓνα βαθύτερο φιλοσοφικὸ χρῶμα εἰς τὴν μετὰ πάθους προσπάθειαν
τῶν ἐφήβων μας πρὸς ἀναπόλησιν τοῦ χαμένου παιδικοῦ παραδείσου τῶν.

Ἄς ἀκούσωμε λοιπὸν ἓν κατακλείδι καὶ ἓνα τέτοιο δείγμα ἐφηβικοῦ
φιλοσοφικοῦ ριπτασμοῦ...

Γ'

Ἄχ! τί νὰ πρωτοθυμηθῇ καὶ τί νὰ χαιρετίσῃ;

Ἀφίνω γιὰ μιὰ στιγμή τὸ νοῦ καὶ τὴ φαντασίᾳ μου νὰ πλανηθῇ στὰ
περασμένα μου καὶ νὰ φέρῃ στὴ θύμησή μου τ' ἀξέχαστα παιδικὰ μου
χρόνια.

Θέλω ὅλα νὰ τ' ἀγκαλιάσω.

Θέλω ὅλα νὰ τὰ σφίξω.

Θάλω νὰ νοιώσω ξανά τὴ γοητεία τους! Ἀλλὰ στὰ χαμένα... Ὅ, τι
πέρασε, χάθηκε στὸ ἄπειρο τοῦ παρελθόντος, ἀφίνοντας ἔξοπίσω τοῦ μο-
νάχα κάποια θλίψη.

Καὶ ὁμως...

Τίποτε δὲν πεθαίνει! Ὅλα μεταρσιώνονται καὶ γίνονται μιὰ μεγάλη
θλίψη!

Καὶ πόνος καὶ χαρὰ σὰν φύγουν, ἀδελφώνονται καὶ γίνονται μιὰ
θλίψη.

Ἡ χαρὰ γιὰτὶ μᾶς ἄγγιξε καὶ ἔφυγε.

Τί εἶναι ὁμως ἡ ζωὴ;

Μιὰ μεγάλη θλίψη γιὰ ὅ, τι πέρασε καὶ μιὰ ἐλπίδα γιὰ καινούργιες
χαρές.

Ὅλα ὅσα περνοῦν εἶναι ὥραϊα!

Κι ἀξίζει νὰ κλάψῃ κανεὶς τὸ χαμό τους.

ᾠ! εἶσθε ὅλα μιὰ ὁμορφιά, ὥραϊα παλιὰ παιδικὰ μου χρόνια...

Περνάτε μπροστὰ μου σὰν μιὰ κινηματογραφικὴ ταινία, μὲ χαιρετᾶτε
ἀπ' ἀλάργα καὶ φεύγετε!

Καὶ νοιώθω μιὰ γλυκεῖα θλίψη στὴ μοναξιά!

Ἄχ! τί νὰ πρωτοθυμηθῇ καὶ τί νὰ χαιρετίσῃ;

Ἀξίζουν νὰ τ' ἀγκαλιάσῃς ὅλα!...

(Ἀπὸ τὸ Ἡμερολόγιον ἐφήβου τοῦ Διδα-
σκαλείου τῶν Ἰωαννίνων, 1933)

V

Καὶ γιὰ νὰ κλείσωμε καὶ μὲ ἓνα συμπέρασμα παιδαγωγικόν, γιὰτὶ ἀξι-
ζει νὰ κλείσωμε καὶ μὲ μιὰ τέτοια προοπτικὴ.

Ἡ ἀνακάλυψις τοῦ Ἐγὼ καὶ ἡ στροφή πρὸς τὸ Ἐγὼ κατὰ τὴν περίο-
δον τῆς ἡβης, συνοδεύεται ἀπὸ μίαν αὐτοπαρατήρησιν καὶ ἀπὸ ἑνα μεγά-
λο βαθμὸ βυθισμοῦ.

Καὶ ἐνῶ τὸ παιδάκι ρωτάει: «Ποῦ ἤμουνα προτοῦ νὰ γεννηθῶ;» ὁ
ἐφηβος καὶ ἡ ἐφηβος ρωτοῦν: «Γιατί ὑπάρχει; Ποῦ βρίσκεται ἡ ἀξία μου;
Γιατί ζῶ;»

Καὶ τὰ Ἡμερολόγια τους πλημμυρίζουν ἀπὸ φιλοσοφικοὺς ριπτα-
σμοὺς καὶ παίρνουν ἐνίοτε κάποιο χρῶμα πεσσιμιστικὸ καὶ ἀκαθόριστο γιατί
δὲν ἔχουν ἀκόμη ἐπιζήσει τὰς ἀξίες τοῦ πνευματικοῦ πολιτισμοῦ στὴν δια-
φοροποιημένη μορφή τους.

Καὶ ἐνῶ βρίσκονται σὲ μιὰ τέτοια ψυχικὴ κατάσταση καὶ διψοῦν γιὰ
μιὰ βαθύτερη ἀξιολογικὴ καὶ φιλοσοφικὴ μόρφωση στὰ Γυμνάσιά μας,
ἐμεῖς τοὺς προσφέρουμε—ἐκτὸς σπανίων ἐξαιρέσεων—μαθήματα ἀνατομίας
γύρω ἀπὸ τοὺς κλασσικοὺς συγγραφεῖς, μὲ τὴ βοήθεια ἀπὸ τοὺς τυφλο-
σύρτες.

Ἔτσι ὅμως οὔτε ἡ προσωπικότης των ὀριμάζει καὶ λαμβάνει χώραν
μιὰ φρικτὴ παρανόησις καὶ τοῦ Κλασσικισμοῦ.

Εὐριπίδης Σούρλας

ΑΙ ΟΜΑΔΙΚΑΙ ΕΡΓΑΣΙΑΙ

Ἡ μεγάλη πρόοδος καὶ ἐξέλιξις τοῦ πολιτισμοῦ ὀφείλεται εἰς δύο πρά-
γματα. Ἀφ' ἑνὸς μὲν εἰς τὴν δραστηριότητα εὐφυῶν ἀτόμων, τὰ ὁποῖα
ἠνάλωσαν ὅλον τὸν βίον των διὰ τὴν προαγωγὴν καὶ πρόοδον τοῦ πολιτι-
σμοῦ, ἀφ' ἑτέρου δὲ εἰς τὴν συνεργασίαν τῶν ἀτόμων καὶ τῶν ομάδων πρὸς
ἐπιτυχίαν τοῦ ἀνωτέρω σκοποῦ.

Εἶναι πράγματι γεγονὸς ὅτι ἡ δημιουργία παντὸς εὐγενοῦς καὶ ὠραίου,
εἶναι ἔργον τῶν προσωπικοτήτων, τῶν ἀτόμων ἐκείνων, τὰ ὁποῖα ἡ φύσις
ἐπροίκισεν μὲ ἰδιαίτερα τάλαντα καὶ προνόμια. Διὰ τοῦτο καὶ ἡ ἀγωγή
ὀφείλει νὰ λαμβάνῃ ὑπ' ὄψιν τὴς τὰς ἰδιορρυθμίας ἐκάστου ἀτόμου καὶ νὰ
ἐξελίσῃ ὅλας ἀτομικὰς αὐτοῦ ἰκανότητας καὶ δεξιότητας, ἵνα τοῦτο κα-
ταστή δύναμις ἐξυπηρετοῦσα ἑαυτὸ καὶ τὴν κοινωνίαν. Πρέπει δηλαδὴ ἡ
ἀγωγή νὰ φροντίζει διὰ τὴν ἀνάπτυξιν καὶ ἐξέλιξιν τῶν κλίσεων καὶ ἰκανο-
τήτων τοῦ ἀτόμου.

Τὸ ἄτομον ὅμως δὲν ἔζησε ποτὲ ἐκτὸς τῆς κοινωνίας, ἀλλ' εἶναι
ἐξάρτησις αὐτῆς. Ἐπομένως ἔχει ὑποχρέωσιν ὅπως λαμβάνῃ ἀπὸ τὸ σύνο-
λον, νὰ δίδῃ εἰς αὐτό. Ἐχει χρέος νὰ διαθέτῃ τὰς δυνάμεις του διὰ τὴν
πρόοδον καὶ εὐημερίαν τοῦ συνόλου. Οἱ ὑπέρμαχοι μάλιστα τῆς κοινωνικῆς
παιδαγωγικῆς ὑποστηρίζουν ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὄχι μόνον εἶναι ἐξάρτησις τοῦ
κοινωνικοῦ συνόλου, ἀλλὰ καὶ ὅτι ὅλα τὰ ἐπιτεύγματα καὶ προϊόντα τοῦ
πολιτισμοῦ εἶναι ἔργον τῶν ομάδων.

Ἔτσι ὁ Paul Natorp γράφει: «Ὁ ἄνθρωπος γίνεται ἄνθρωπος μόνον
διὰ τῆς ἀνθρωπίνης κοινότητος», ὁ δὲ Ἕλλην καθηγητὴς κ. Ν. Καραχρί-
στος λέγει: «Ἡ ἐξάρτησις τοῦ ἀτόμου ἀπὸ τὸ σύνολον, ὄχι μόνον ἀρχικόν,
ἀλλὰ καὶ διαρκὲς ἐξακολουθοῦν καὶ ἐντελὲς ἀναπόφευκτον φαινόμενον
εἶναι...» Καὶ ἄλλοι: «Καὶ ὄχι μόνον ἡ γλῶσσα μὲ τὰ προϊόντα τῆς, ἀλλὰ
καὶ ὅλαι αἱ ἄλλαι γνώσεις τοῦ ἀτόμου, ὅλαι αἱ ἐπιστήμαι, ὅλαι αἱ τέχναι
καὶ ἐν γένει ὅλα τὰ πνευματικὰ ἀγαθὰ αὐτοῦ, ὀφείλονται ἐξ ὁλοκλήρου εἰς

τοὺς κόπους καὶ τὰς προσπάθειάς τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου»¹. Πράγματι,
τὸ ἄτομον μακρὰν τῆς κοινωνίας καὶ τῶν ἐπιδράσεών τῆς, τίποτε δὲν θὰ
ἠδύνατο νὰ προσφέρῃ εἰς τὴν πρόοδον τῆς ἐπιστήμης καὶ τοῦ ἀνθρωπίνου
βίου. Τοῦναντίον τὰ ἄτομα, ὀργανωμένα εἰς ομάδας, συνεργαζόμενα με-
ταξύ των καὶ προικισμένα μὲ κοινωνικὰς ἀρετάς, δύνανται πολλὰ νὰ δώ-
σουν εἰς τὴν ὁλότητα. Διὰ τοῦτο, ἐνῶ ὀφείλει ἡ ἀγωγή νὰ ἀναπτύξῃ τὰς
ἰδιορρυθμίας ἐκάστου ἀτόμου, ὀφείλει ἐπίσης παραλλήλως νὰ ἐνδιαφερθῇ,
ὥστε τοῦτο νὰ προικισθῇ μὲ ὅλας ἐκείνας τὰς κοινωνικὰς ἀρετάς καὶ συν-
αισθήματα, τὰ ὁποῖα ἀποτελοῦν γνωρίσματα τῶν πεπολιτισμένων ἀνθρώ-
πων. Ὄφειλει νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοῦτο τὴν ἀγάπην καὶ ἀλληλεγγύην πρὸς
τὸν συνάνθρωπόν του, τὴν ἀληθινὴν συνεργασίαν μὲ τὸν πλεόν του καὶ
τὸν ἐμφυσήσῃ τὴν πίστιν περὶ ὑποχρεώσεώς του πρὸς διὰ τῶν ψυ-
χῶν δυνάμεων του διὰ τὴν ἀνύψωσιν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου, τὴν
χοφυσικῶν δυνάμεων του διὰ τὴν εὐημερίαν τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου. Μό-
νον ἔτσι ὁ σκοπὸς τῆς ἀγωγῆς θὰ εἶναι ὁλοκληρωμένος. Αἱ ὠφέλειαι ἐκ
τοῦ καταμερισμοῦ τῆς ἐργασίας εἶναι δαπάνη ὀλιγωτέρων πνευματικῶν
καὶ σωματικῶν δυνάμεων τοῦ ἀνθρώπου, παραγωγή ἀφθόνων καὶ ποιοτι-
κῶς ὑπερέτερων ὑλικῶν καὶ πνευματικῶν ἀγαθῶν, οἰκονομία χρόνου.

Προϋπόθεσις τῆς ὁμαδικῆς ἐργασίας καὶ δράσεως, εἶναι ἡ ἀνάπτυξις
εἰς τὴν ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου τοῦ συναισθήματος τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς συν-
εργασίας, τῆς ἀγάπης, τῆς ἀλληλοβοηθείας, τῶν ἀρετῶν ἐκείνων δηλαδὴ,
αἱ ὁποῖαι ἐγγυῶνται τὴν κοινωνικὴν πρόοδον. Ἡ καλλιέργεια τῆς κοινωνι-
κότητος καθίσταται ἀνάγκη ἐπιτακτικὴ διὰ τὸν Ἕλληνα, ὅστις στερεῖται
κοινωνικῆς καὶ συνεργατικῆς διαθέσεως, εἶναι δὲ ἀνίκανος νὰ δράσῃ ὁμα-
δικῶς, παρ' ὅλην τὴν θαυμασίαν ἐπίδοσίν του εἰς ἀτομικὰς ἐργασίας.

Ἐκ τῶν κυριωτέρων μέσων, πρὸς ἐπιτυχίαν τῆς κοινωνικοποιήσεως
τοῦ ἀτόμου, τὸ ὁποῖον δεόν νὰ χρησιμοποιήσῃ τὸν νέον σχολεῖον, εἶναι ἡ
ἐφαρμογὴ τοῦ θεσμοῦ τῶν ὁμαδικῶν ἐργασιῶν.

Γενικώτεροι λόγοι εἰσαγωγῆς τῶν ὁμαδικῶν ἐργασιῶν

Ὅπως ἐλέχθη ἤδη, σκοπὸς τῆς ὁμαδικῆς διδασκαλίας δὲν εἶναι μό-
νον ἡ ἀπόκτησις γνώσεων. Διότι αἱ γνώσεις αὗται εἶναι δυνατόν ν' ἀπο-
κτηθῶσι καὶ δι' ἄλλου τρόπου διδασκαλίας. Ὁ σπουδαιότερος σκοπὸς αὐ-
τῆς εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς κοινωνικότητος τοῦ μαθητοῦ: «Ὁ σπουδαιότε-
ρος σκοπὸς τῆς ὁμαδικῆς διδασκαλίας, γράφει ὁ σεβαστός μας καθηγητὴς
κ. Γ. Ζομπανάκης, δὲν εἶναι ἡ ἀπόκτησις γνώσεων, ἀλλὰ ἡ ἀγωγή πρὸς
τὴν ἀνθρωπίνην ὁλότητα. Ἐπιδίδωκει νὰ δημιουργήσῃ σχέσεις καὶ συνδέ-
σμοις: σεβασμὸ τῆς φύσεως καὶ τοῦ πνεύματος καὶ κοινωνικὸ συναισθημα-
τὸς πρὸς τοὺς συνάνθρώπους. Γνώσεις χωρὶς ἀνθρωπισμό, χωρὶς πνευματο-
ποίησιν, ἐξυπηρετοῦν μίαν ἐξέλιξιν, τὴν ὁποῖαν μὲ φρίκην μόνον μποροῦμε
νὰ παρακολουθήσωμε: τὸν ἐγωϊσμό καὶ τὸν μηδενισμό»².

Πράγματι, αἱ ὁμαδικαὶ ἐργασίαι εἶναι ἐκ τῶν πλέον ἀρίστων μέσων,
διὰ τῶν ὁποίων ἀναπτύσσονται τὰ συναισθήματα τῆς ἀγάπης, τῆς εὐγε-
νοῦς ἀμίλλης, τῆς ἀλληλεγγύης, τῆς συνεργατικῆς διαθέσεως. Δι' αὐτῶν
ἐπίσης ἀποκτᾶ ὁ μαθητὴς συνείδησιν εὐθύνης, ἐκτίμησιν πρὸς τοὺς ἄλλους
ἀνθρώπους, συνείδησιν τῶν δικαιωμάτων, ἀλλὰ καὶ τῶν ὑποχρεώσεών του
ἐναντι τοῦ συνόλου, πειθαρχίαν, ὑποταγὴν εἰς τὰς ἀποφάσεις τῆς ομάδος,

1. Ν. Ι. Καραχρίστου: Κοινωνιολογικὴ Παιδαγωγική, σελ. 64, 67.
2. Περιοδικὸ «Σχολεῖο καὶ Ζωή», Ἰούνιος 1953.

στοιχεία απαραίτητα διά την προαγωγήν τῆς πολιτισμοῦ καὶ εὐημερίαν τοῦ συνόλου.

Διότι ὁ μικρὸς μαθητὴς εἶναι ὁ αὐριανὸς πολίτης καὶ ἡ ὁμαδικὴ ἐργασία τὸ πρῶτον καὶ καλῦτερον σχολεῖον τοῦ μέλλοντος δημοκρατικοῦ πολιτοῦ.

Δι' αὐτῶν παρέχονται πλεῖστοι εὐκαιρίαι εἰς τὸ παιδί διὰ τὴν γλωσσικὴν του μόρφωσιν, τὴν διεύρυνσιν τοῦ κύκλου τῶν γνώσεών του καὶ τὴν ἐξέλιξιν τῶν ψυχοπνευματικῶν του δεξιότητων. Δι' αὐτῶν θὰ δοθῇ εὐκαιρία εἰς τὸ παιδί νὰ ἀσχοληθῇ μὲ θέματα, τὰ ὁποῖα πηγάζουν κατ' εὐθείαν ἀπὸ τὰ διαφέροντά του καὶ τὰς ἰδιαιτέρας κλίσεις του.

Αἱ Ο.Ε. τέλος ὁδηγοῦν τὸν μαθητὴν νὰ ἐξεύρῃ μόνος του τὰ μέσα καὶ τὴν ὁδὸν τῆς ἐργασίας, βοηθοῦν τοῦτον νὰ ἰσχυροποιήσῃ τὴν βούλησιν του, νὰ καλλιεργήσῃ εἰς ὃν βαθμὸν ἡ φύσις ἐπιτρέπει τὰς ψυχικὰς αὐτοῦ ἰδιότητας καὶ ν' ἀναπτυχθῇ ὁμαλῶς.

Ἡ ἐπιθυμία δι' ὁμαδικὴν ἐργασίαν ἀρχίζει νὰ ἐμφανίζεται εἰς τὸν μαθητὴν κατὰ τὸν ἕνατον ἢ δέκατον ἔτος τῆς ἡλικίας του, διότι κατὰ τὴν ἡλικίαν ταύτην παρουσιάζεται εἰς τὸ παιδί ἡ ἀνάγκη κοινωνικοποιήσεως. Διὰ τοῦτο ὁ παιδαγωγὸς ὀφείλει νὰ ἐκμεταλλευθῇ τὴν εὐκαιρίαν αὐτήν, φροντίζων νὰ χρησιμοποίησιν ὅλους τοὺς δυνατοὺς τρόπους, διὰ τῶν ὁποίων εἶναι δυνατόν ὁ μαθητὴς νὰ συνηθίσῃ νὰ ἐργάζεται, προσφέρων ὅ,τι δύναται, ἐντασσόμενος εἰς ομάδας. Τὸ ὅτι ὅμως ἡ ἀνάγκη αὕτη τῆς κοινωνικοποιήσεως παρουσιάζεται ἔντονος κατὰ τὴν ἀνωτέρω ἡλικίαν, τοῦτο δὲν σημαίνει ὅτι τὸ παιδί ἕως τότε δὲν τὸ ἐνδιαφέρει ἡ κοινωνικὴ ζωὴ. Ἡ τάσις πρὸς κοινωνικοποίησιν του ἐμφανίζεται ἀπὸ πολὺ ἔνωρίς. Ἐνῶ κατ' ἀρχὰς εἶναι πολὺ ἐγωκεντρικόν, ἀρχίζει σιγὰ·σιγὰ νὰ ὀργανώσῃ μὲ ἄλλα παιδιὰ ὁμαδικὰ παιχνίδια. Ἀπὸ τῆς νηπιακῆς ἀκόμη ἡλικίας, τὰ παιδιὰ συγκροτοῦν ομάδας ἀριθμοῦσας δύο, τρία ἢ τέσσαρα παιδιὰ ἐκάστη, ἀργότερον δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν αὐξάνει, ἕως ὅτου κατὰ τὴν ἡλικίαν τῶν ἐννέα ἢ δέκα ἐτῶν ἐμφανισθῇ μία ὑπέροχος παιδικὴ κοινωνία. Ἡ συγκρότησις τῶν ὁμάδων εἶναι ἐντελῶς φυσικὴ καὶ ἐλευθέρη. Εἶναι ἡ πραγματικὴ κοινωνικὴ ζωὴ.

Προϋποθέσεις τῆς δημιουργίας ὁμάδων ὑπὸ τῶν παιδιῶν, εἶναι ἡ ὑπαρξις συνεργατικῆς διαθέσεως, ἡ ὁποία ἐμφανίζεται ἀπὸ τοῦ ἐβδόμου ἢ ὀγδόου ἔτους κυρίως.

Σύνθεσις τῶν ὁμάδων. Ἄν ἐγένετο λόγος περὶ δημιουργίας ὁμάδων κατὰ τρόπον φυσικὸν καὶ ἐλευθέρων, κατὰ τὴν ἡλικίαν τοῦ παιγνιδιοῦ, πρέπει νὰ τονισθῇ ὅτι καὶ αἱ ὁμάδες ἐργασίας εἰς τὴν τάξιν ἢ ἔξω αὐτῆς, εἶναι ἀναγκαῖον νὰ συγκροτοῦνται μὲ τὴν ἐλευθέραν συγκατάθεσιν ἑνὸς ἐκάστου μαθητοῦ, ὅπως καὶ εἰς τὸ παιγνίδι. Διότι ὅπως ἡ δημιουργία ὁμάδος ἐξ ἀνομοίων χαρακτήρων εἰς τὸ παιγνίδι, ὅταν μάλιστα ἐπιβάλλεται ἔξωθεν, ἀποτελεῖ ψευδὴ κοινωνικὴν ζωὴν, χωρὶς ἀξίαν πραγματικὴν, ἔτσι καὶ ἡ συγκρότησις ὁμάδος ἐργασίας ἀνευ τῆς συγκαταθέσεως τῶν ἰδίων τῶν μαθητῶν, ἀποτελεῖ νόθον κατασκευάσμα, μὲ ζημίαν διὰ τοὺς παιδαγωγουμένους.

Ὁ πρῶτος λοιπὸν ὅρος τῆς ἐργασίας μὲ ομάδας, εἶναι ἡ ἐλευθερία, ἡ ὁποία πρέπει νὰ παρέχεται μεταξὺ τῶν μαθητῶν διὰ τὴν ἐκλογὴν τῶν συνεταίρων των. Διότι ἔχει διαπιστωθῇ, ὅτι ὁσάκις οἱ διδάσκαλοι ἀπεφασισαν νὰ συγκροτήσουν ομάδας ἐργασίας κατὰ τὴν ἰδικὴν των ἐπιθυμίαν, κατέληξαν πάντοτε εἰς ἀποτυχίας. Εἰς τὸ σημεῖον τοῦτο ὅς ἀφήσωμεν νὰ ὁμιλήσῃ ὁ ἐπινοητὴς τῆς μεθόδου «τῆς ἐλευθέρης ἐργασίας μὲ ομάδας» Γάλλος παιδαγωγὸς Roger Cousinet: «Χρέος λοιπὸν τοῦ παιδαγωγοῦ, λέγει, εἶναι, ὅταν τὰ νέα αὐτὰ ἐρεθίσματα παρουσιάζονται στὸ περιβάλλον,

νὰ ἀφίνη τὰ παιδιὰ νὰ ἀντιδρῶν σ' αὐτὰ μὲ τὸν τρόπον τους, δηλαδὴ νὰ ἀφίνη τίς ὁμάδες νὰ σχηματίζονται ἐλεύθερα.» Καὶ ἄλλοι: «Τὸ παιδί ἐπιθυμεῖ νὰ κοινωνικοποιηθῇ, μὰ δὲν μπορεῖ νὰ κοινωνικοποιηθῇ παρὰ μὲ τὸν ὄρο νὰ ἐκλέγῃ τοὺς ἐταίρους του. Καὶ ἡ ἴδια ἡ ὁμάδα δὲν μπορεῖ νὰ ζητήσῃ, νὰ ἔχῃ μιὰ δική της δραστηριότητα, παρὰ μὲ τὸν ὄρο νὰ ἀπαρτίζεται ἀπὸ ἄτομα ποὺ ἀλληλοεκλέγονται ἐλεύθερα, παρωθημένα ἀπὸ κίνητρα σύνθετα, ὅπου συνυπάρχουν ἡ συναισθηματικὴ προσήλωση, ἡ ἰσότης τοῦ νοητικοῦ ἐπιπέδου καὶ ἄλλα στοιχεῖα, ποὺ ὅλα δὲν εἶναι γνωστά.»

Ὁ βαθμὸς λοιπὸν τῆς νοημοσύνης καὶ ὁ χαρακτήρ τῶν μαθητῶν, τὸ συναίσθημα, ἡ ἐπίδοσις εἰς τὰ διάφορα μαθήματα κλπ. παίζουν τὸν ρόλον των κατὰ τὸν σχηματισμὸν τῶν ὁμάδων, ἐλευθέρως. Εἶναι οἱ ἀντικειμενικοὶ παράγοντες, τοὺς ὁποίους πρέπει νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν τοῦ διδάσκαλος, ὁ ὁποῖος δὲν πρέπει νὰ ἐπεμβαίη πρὸς συγκρότησιν ὁμάδων, ἀλλὰ νὰ περιμένῃ μὲ ὑπομονήν, ὥστε ἐλευθέρως καὶ ἀβιάστως νὰ συντίθενται αὐταί. Κατὰ τὴν σύνθεσιν των ἐπεμβαίνουν καὶ οἱ ὑποκειμενικοὶ λεγόμενοι παράγοντες, ἥτοι ἡ φιλία, αἱ οἰκογενειακαὶ σχέσεις, ἡ συγγένεια κ.ο.κ. Αἱ ὁμάδες τῶν κατωτέρων τάξεων, εἶναι φυσικόν νὰ μὴ εἶναι σταθεραί, ἀλλὰ εὐκόλως νὰ διαλύωνται. Τοῦτο δὲν πρέπει νὰ μᾶς ἀπογοητεύῃ. Σὺν τῷ χρόνῳ αἱ ὁμάδες γίνονται μονιμώτεραι καὶ ἡ ζωὴ των εἶναι μακροτέρας διάρκειας.

Ἐπὶ τοῦ ζητήματος τῆς ὑπάρξεως ἢ μὴ ὁμάδων, ὑπάρχουν διάφοροι ἀπόψεις. Ἄλλοι ζητοῦν τὴν σύμπηξιν ὁμάδων κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ σχολικοῦ ἔτους μὲ μόνιμον χαρακτήρα, ἄλλοι τὴν ἀναδιοργάνωσιν αὐτῶν ἀνά ἄραια χρονικὰ διαστήματα κ.ο.κ. Κορυφαῖοι ψυχολόγοι ἀποφαίνονται σήμερον ὅτι ἡ ὑπαρξις μονίμων καὶ ἀμεταβλήτων ὁμάδων ἐνέχει πολλὰ μειονεκτήματα καὶ ὅτι ἡ χρῆσις τῶν παροδικῶν ὁμάδων εἶναι ἢ μᾶλλον ἐνδεδειγμένη.

Ὡς πρὸς τὴν ἀριθμητικὴν ἐπίσης σύνθεσιν τῶν ὁμάδων, ἐπικρατοῦν διάφοροι γνώμαι καὶ ἀπόψεις. Ἄλλοι ὑποστηρίζουν ὅτι ἡ τάξις πρέπει νὰ κατανέμεται εἰς δύο μεγάλας ομάδας, πρὸς δημιουργίαν ἀμίλλης καὶ πλήρη ἐπεξεργασίαν καὶ ἀνάπτυξιν τοῦ θέματος, ἄλλοι δὲ ὅτι ἡ συνεργασία δύο ἢ τριῶν μαθητῶν ἐγγυᾶται ἀσφαλεστέραν συνεννόησιν καὶ φαίνεται νὰ ἀρέσῃ περισσότερον εἰς τοὺς μαθητάς. Πάντως, νομίζομεν ὅτι ἐκάστη ὁμάς πρέπει νὰ ἀριθμῇ 4-5 μαθητάς, ὥστε καὶ ἡ συνεργασία των νὰ εἶναι εὐκόλος καὶ ἡ ἀπόδοσις νὰ εἶναι πλήρης καὶ θετικὴ.

Διὰ τὴν καλυτέραν καὶ πλέον ἀποτελεσματικὴν λειτουργίαν τῶν ὁμάδων, σκόπιμος εἶναι ἡ ὑπαρξις ὁμαδάρχων. Οἱ ἀρχηγοὶ τῶν ὁμάδων, οἱ ὁποῖοι δὲν πρέπει νὰ εἶναι μόνιμοι, ἀλλὰ νὰ ἐναλλάσσονται, πρέπει νὰ εἶναι κεκοσμημένοι μὲ κοινωνικὰς ἀρετάς καὶ νὰ ἔχουν εὐγενὴ χαρακτήρα. Τὸ συναίσθημα τῆς δικαιοσύνης, τῆς μετριοφροσύνης, ἡ ἐργατικότης, ἡ πρωτοβουλία καὶ ἀνιδιοτέλεια, πρέπει νὰ διακρίνουν τὸν ἀρχηγὸν τῆς ὁμάδος.

Ἡ ἐργασία τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος

Πλεῖστα εἶναι τὰ ἐρεθίσματα, τὰ ὁποῖα παρουσιάζονται ἀνὰ πᾶσαν στιγμὴν εἰς τὸ νέον σχολεῖον. Πάρα πολλαί εἶναι αἱ εὐκαιρίαι, κατὰ τὰς ὁποίας ἐνδείκνυται ἡ ἐφαρμογὴ τῆς ὁμαδικῆς ἐργασίας. Τὸ θέμα πάντως, τὸ ὁποῖον ἤθελεν ἐπεξεργασθῇ ἡ ὁμάς, πρέπει νὰ εἶναι θέμα τῆς ἀρεσκείας τῆς ὑπ' αὐτῆς ἐκλεγόμενον, θέμα προερχόμενον ἀπὸ τὰ διαφέροντα τῶν μελῶν αὐτῆς. Μόνον ἔτσι ἡ ἐργασία τῆς ὁμάδος θὰ εἶναι δημιουργικὴ, ἐξυ-

πηρετοῦσα ποικίλους σκοπούς. Ἡ πορεία δὲ τὴν ὁποῖαν πρέπει νὰ λαμβάνῃ μία τοιαύτη ἐργασία εἶναι ἡ ἀκόλουθος:

1) Ἐκλέγεται ὑπὸ τῶν μαθητῶν τὸ θέμα καὶ γίνεται ὑπ' αὐτῶν ὁ καταμερισμὸς τῆς ἐργασίας. Τὰ ἐπὶ μέρους τμήματα τῆς ὅλης ἐργασίας ἀναλαμβάνουν αἱ ὁμάδες, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ ἔχουν περατώσει ταύτην ἐντὸς ὁρισμένου χρόνου, τὸν ὁποῖον οἱ ἴδιοι ὀρίζουν. Ἡ ἐνότης π.χ. «Ἡ Ἱταλία» κατανέμεται εἰς τὰς ἀπόψεις: φυσικὴν, οἰκονομικὴν, πολιτικὴν κλπ. ἡ ἐνότης «Μέλισσα» εἰς τὰς ἀπόψεις: οἰκονομικὴν, φυσικὴν, λογοτεχνικὴν, ἡ ἐνότης «Ἑλαία» εἰς τὰς ἀπόψεις: φυσικὴν, οἰκονομικὴν, ἱστορικὴν, λογοτεχνικὴν κ.ο.κ.

2) Τὰς πηγὰς ἀπὸ τὰς ὁποίας θὰ ἀντλήσουν χρησίμους διὰ τὴν ἐργασίαν γνώσεις, οἱ μαθηταὶ εὐρίσκουν μόνοι τῶν, διότι μόνον ἔτσι συνηθίζουν οὗτοι εἰς τὴν χρῆσιν τῶν πηγῶν γνώσεως, τὴν αὐτενέργειαν καὶ τὴν δημιουργικὴν ἐργασίαν.

3) Τὰ μέλη ἐκάστης ὁμάδος ἐργάζονται μὲ ζῆλον καὶ ἐνδιαφέρον διὰ τὴν ἐπιτυχίαν τοῦ κοινοῦ σκοποῦ. Ἐκαστὸν μέλος συντάσσει ἰδικὴν του ἐργασίαν, τὴν ὁποῖαν παρουσιάζει κατὰ τὴν συνάντησιν, ἡ ὁποία καθορίζεται ὑπὸ τῶν μελῶν τῆς ὁμάδος. Κατ' αὐτὴν ἀναγινώσκονται ὅλαι αἱ ἀτομικαὶ τῶν ἐργασίαι καὶ καταρτίζεται κοινὴ ἐργασία, ἡ ὁποία θ' ἀνακοινωθῇ ὑπὸ τινος μέλους, ὁρισθέντος ὡς εἰσηγητοῦ, εἰς τὴν τάξιν. Ἐτσι ἀναπτύσσεται ἡ ἀτομικὴ πρωτοβουλία τῶν μαθητῶν, ἐξελίσσονται αἱ ἱκανότητές τῶν καὶ ἔθίζονται οὗτοι εἰς τὰς ὁμαδικὰς ἐργασίας, αἱ ὁποῖαι συντελοῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κοινωνικῶν ἀρετῶν, πρὸς ὄφελος τοῦ κοινωνικοῦ συνόλου.

Ἐκτὸς τῶν μεγάλων ἐνοτήτων, αἱ ὁποῖαι πρέπει νὰ κατανέμονται εἰς ἐπὶ μέρους ἀπόψεις ἀπὸ τοὺς μαθητὰς, εἶναι δυνατόν ὑπὸ μιᾶς καὶ μόνης ὁμάδος, νὰ μελετᾶται ἐν πρόβλημα ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς ἀπόψεις, ὑπὸ ἄλλης ἄλλο κ.ο.κ. Ἡ καθημερινὴ σχολικὴ καὶ κοινωνικὴ ζωὴ παρέχει πλῆθος εὐκαιριῶν, πρὸς ἐπεξεργασίαν ὑπὸ τῶν μαθητῶν ποικίλων ἐνοτήτων καὶ προβλημάτων, ἀναλόγων πρὸς τὰς δυνάμεις καὶ τὰ διαφέροντά τῶν.

Εἰς τὸ σχολεῖον μας, εἰς τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολλῶν ἐτῶν ἐφαρμόζομεν τὸν θεσμὸν τῶν ὁμαδικῶν ἐργασιῶν, διεπιστώσαμεν ὅτι οἱ μαθηταὶ δύνανται νὰ παρουσιάσουν πλεῖστα προβλήματα καὶ θέματα πρὸς ἐργασίαν, τὰ ὁποῖα ἐκλέγουν ἐκ τῶν διαφόρων μαθημάτων, ἐκδρομῶν, τοῦ σχολικοῦ καὶ κοινωνικοῦ βίου κ.ο.κ.

Εἶναι φυσικὸν μετὰ τὴν σύνταξιν ὑπὸ τῆς ὁμάδος τῆς ἐργασίας της, νὰ ἀνακοινωθῇ αὕτη, ὡς ἐλέγχθη, εἰς τὴν τάξιν. Οἱ μαθηταὶ ἀκούουν καὶ ἔπειτα ἐκθέτουν τὰς ἀπόψεις τῶν ἐπὶ τῆς ἀνακοινωθείσης ἐργασίας. Ὁ διδάσκαλος κατὰ τὴν πορείαν τῆς ὅλης ἐργασίας εἶναι ὁ βοηθὸς καὶ σύμβουλος. Δὲν ἐπεμβαίνει εἰς τὴν ἐργασίαν τῶν ὁμάδων, ἀλλὰ μὲ μαεστρίαν καὶ δεξιότητα, ἐξαίρει τὰ πλεόν σπουδαῖα σημεῖα αὐτῆς, ἐκφέρων καὶ αὐτὸς τὴν γνώμην του ὡς μέλος τῆς τάξεως καὶ παρορμᾷ ἔτσι εἰς τὴν σύνταξιν ὠραιότερων ἐργασιῶν εἰς τὸ μέλλον.

Ἐφαρμογὴ τῶν ὁμαδικῶν ἐργασιῶν. Ὅπως ἐλέγχθη ἤδη, ὁ ἀριθμὸς τῶν περιπτώσεων, αἱ ὁποῖαι μᾶς παρέχονται εἰς τὸ νέον σχολεῖον δι' ὁμαδικὰς ἐργασίας, εἶναι ἀνεξάντλητος. Ὅλα τὰ μαθήματα τοῦ σχολείου παρέχουν εἰς τοὺς μαθητὰς ἐξαιρετικούς εὐκαιρίας καὶ θέματα, διὰ νὰ ἐργασθοῦν οὗτοι ὁμαδικῶς. Τὴν πρώτην θέσιν κατέχουν ἡ Γεωγραφία, ἡ Παιδαγωγικὴ διδασκαλία ὑπὸ εὐρύτεραν μορφήν καὶ ἡ Φυσικὴ Ἱστορία. Οἱ μαθηταὶ ἐπίσης ἡμποροῦν νὰ ἐργασθοῦν ὁμαδικῶς εἰς τὴν ἀριθμητικὴν, λύοντες ἀριθμητικὰς ἀσκήσεις καὶ προβλήματα εἰς τὴν Γεωμετρίαν, ἀσχολούμενοι μὲ τὴν μέτρησιν ἐπιφανειῶν ἢ λύσιν γεωμετρικῶν ἀσκήσεων καὶ

προβλημάτων, εἰς τὴν Φυσικὴν καὶ Χημείαν, λαμβάνοντες ἐνεργὸν μέρος κατὰ τὴν διεξαγωγὴν τῶν πειραμάτων, ἢ προετοιμαζόμενοι κατ' οἶκον εἰς τὴν Ἱστορίαν καὶ Θρησκευτικὰ κ.ο.κ. Οἱ μαθηταὶ δύνανται ἐπίσης νὰ συνεργασθοῦν θαυμασιῶς εἰς τὰ τεχνικὰ μαθήματα, τὸ μάθημα τῆς Ὡδικῆς καὶ τὴν Γυμναστικήν.

Αἱ ὁμάδες τῆς Χειροτεχνίας μᾶς παρουσιάζουν ἐνίστε ἔργα ἀξιόλογα, τὰ ὁποῖα μεμονωμένοι μαθηταὶ δὲν θὰ ἠδύναντο νὰ ἐπιτύχουν. Εἰς τὸ σχολεῖον μας κατεσκευάσθησαν ὑπὸ ὁμάδων χάρτες καὶ ἄλλα σπουδαῖα ἀντικείμενα χειροτεχνίας ἐκ γύψου, χάρτου, πηλοῦ, καθὼς καὶ ὑπέροχα κεντήματα ὑπὸ ὁμάδων συνεργαζομένων μαθητριῶν, τὰ ὁποῖα δεικνύουν τὴν ὑπεροχὴν τῆς ὁμάδος ἐναντὶ τοῦ ἀτόμου. Ἐργασία καθ' ὁμάδας ἐνδείκνυται ἐπίσης πρὸς ἀσκήσιν εἰς τὴν Ἀνάγνωσιν, Γραμματικὴν, Ὀρθογραφίαν καὶ ἀνάπτυξιν θεμάτων ἐκθέσεων. Ἀλλὰ καὶ κατὰ τὰς σιωπηρὰς ἐργασίας, ἐφ' ὅσον τὸ σχολεῖον διαθέτει χειροτεχνικὴν αἴθουσαν, σχολικὸν κήπον, βιβλιοθήκην μαθητικὴν μὲ πολλὰ καὶ ποικίλα βιβλία, δύνανται οἱ μαθηταὶ νὰ ἐργάζονται καθ' ὁμάδας. Αἱ ὁμαδικαὶ ἐργασίαι δύνανται ἀκόμη νὰ τυχάνουν εὐρείας ἐφαρμογῆς καὶ ἐκτὸς τῆς διδασκαλίας. Διὰ τῶν ὁμάδων Ε. Ε. Σ. Ν. σχολικῆς ἀλληλογραφίας, σχολικοῦ κήπου, συλλογῶν σχολικοῦ μουσείου, προετοιμασίας σχολικῶν καὶ ἐθνικῶν ἐορτῶν, λειτουργίας τῆς δανειστικῆς μαθητικῆς βιβλιοθήκης, παροχῆς βοηθείας εἰς ἀπόρους οἰκογενείας, πτωχοῦς μαθητὰς ἢ ἀσθενεῖς κλπ. ἐπιτυγχάνονται ποικίλοι σκοποὶ καὶ καλλιεργεῖται εἰς μεγάλον βαθμὸν ἡ κοινωνικότης τῶν μαθητῶν.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Σήμερον, εἰς ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποῖαν βασιλεῦει ὁ νοσηρὸς ἐγωϊσμός, ὁ ἄκρατος ἀτομισμός, ἡ ἰδιοτέλεια καὶ τείνουν νὰ καταλυθοῦν αἱ μεγάλοι ἠθικαὶ ἀξίαι καὶ οἱ κοινωνικαὶ ἀρεταί, ἡ ἀγωγή δὲν πρέπει νὰ στρέφεται μόνον εἰς τὴν μόρφωσιν τοῦ ἀτόμου ἀποκεκομμένου ἀπὸ τὸ σύνολον. Ἐργὸν αὐτῆς εἶναι ἡ μόρφωσις ἀτόμων, εἰς τὴν ψυχὴν τῶν ὁποίων θὰ ἔχη ἀναπτυχθῇ ἡ πειθαρχία, ἡ ὑποταγὴ εἰς τὰς ἀποφάσεις τοῦ συνόλου, ὁ ἀλλοτρουϊσμός, ἡ χριστιανικὴ ἀγάπη, ἡ συνεργατικὴ διάθεσις, ἡ κοινωνικότης ἐν γένει. Ἐργὸν αὐτῆς εἶναι νὰ μορφώσῃ τὸν μέλλοντα πολίτην κατὰ τοιοῦτον τρόπον, ὥστε νὰ αἰσθάνεται οὗτος ὑποχρέωσιν τοῦ τὴν διάθεσιν τῶν δυνάμεων του διὰ τὸ συμφέρον τῆς ὁλότητος, τῆς κοινωνικῆς προόδου καὶ τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ πολιτισμοῦ. Ἐν δὲ ἐκ τῶν κυριωτέρων μέσων, διὰ τοῦ ὁποῦ ἐπιτυγχάνεται ὁ ἀνωτέρω σκοπός, εἶναι ἡ καλλιέργεια τῆς ὁμαδικῆς ἐργασίας καὶ τῆς ὁμαδικῆς ζωῆς.

Ἡ ἀνεγνωρισμένη σήμερον παιδαγωγικὴ κα' ἠθικὴ ἀξία τῶν ὁμαδικῶν ἐργασιῶν, κατατάσσει δικαίως οὗτος μεταξὺ τῶν σπουδαιωτάτων μέσων πραγμάτων τοῦ ὅλου σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς. Διὰ τοῦτο ἡ εἰσαγωγὴ τῆς ὁμαδικῆς ἐργασίας εἰς τὸ νέον σχολεῖον, καθίσταται σήμερον ἀπαραίτητος, ὅπως ἀναγκαία εἶναι ἡ διδασκαλία τῆς ἀναγνώσεως ἢ τῶν θρησκευτικῶν, ἐνῶ τούναντίον ἡ ὅλη σχολικὴ ἐργασία θεωρεῖται ἀτελής ἄνευ αὐτῆς.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

- Κ. Καμπούρης
- 1) Ν. Εξαρχοπούλου: Γενικὴ Παιδαγωγικὴ, τόμοι Α', Β.
 - 2) » » » Γενικὴ Διδακτικὴ, τόμοι Α', Β.
 - 3) Σ. Καλλιάρια: Ψυχικὴ σύστασις, χαρακτὴρ καὶ ἀγωγή τοῦ Ἑλλήνου.
 - 4) » » » Παραδόσεις Γεν. Παιδαγωγ. Ἀκαδ. ἔτη 1953-55
 - 5) Γ. Ζομπανάνη: Ἡ Ἀγωγή τοῦ πολίτου.
 - 6) Θέματα Εἰδικῆς Διδακτικῆς, Ἀκαδ. ἔτη 1953-55
 - 7) Ν. Καραχρίστου: Κοινωνιολογικὴ Παιδαγωγικὴ.
 - 8) » » » Παιδαγωγικὴ διδακτικὴ.
 - 9) Δ. Κουτσουλέλου: Διδακτικὰ παλμοί.
 - 10) R. Cousinet (Μετ. Γ. Βασδέκη): Ἡ Νέα Ἀγωγή.
 - 11) R. Dottrens (» » »): Ἀγωγή καὶ Δημοκρατία.
 - 12) M. Debesse (Μετ. Η. Ξηροτύρη): Ψυχολογία τοῦ Παιδιοῦ.
 - 13) Περιοδικὰ α) Σχολεῖο καὶ Ζωὴ β) Νέο Σχολεῖο.

Η ΑΡΧΗ ΤΟΥ Κ.Μ.Ε. (ΚΥΡΙΑΡΧΟΥ ΜΑΘΗΜΑΤΟΣ
ΕΒΔΟΜΑΔΟΣ)

Ἡ ἀρχὴ τῆς συγκέντρωσης τῆς ὕλης μετὰ κυρίαρχο μάθημα ἐβδομάδος (Κ. Μ. Ε.) εἶναι ἓνα συγκεντρωτικὸ σύστημα τῆς διδασκτέας ὕλης τῶν τριῶν μεγαλυτέρων τάξεων τοῦ Δημοτικοῦ Σχολείου γύρω ἀπ' τὰ δύο φρονηματολογικὰ μαθήματα (Ἱστορία—Θρησκευτικά) καὶ γύρω ἀπ' τὰ δύο Φυσιογνωστικὰ τοιαῦτα, τὴ Γεωγραφία καὶ τὴ Φυσικὴ Ἱστορία.

Ἐνα δηλαδή ἀπ' τὰ μαθήματα αὐτὰ τὰ τέσσερα καταντάει τὸ κέντρο ὁλοκλήρου τῆς ἐβδομοδιαίας ἐργασίας τῶν παιδιῶν, ἐξαιρέται, ἐπικρατεῖ καὶ κυριαρχεῖ. Γύρω δὲ ἀπὸ κάθε κυρίαρχο μάθημα καὶ καθ' ὅλην τὴν ἐβδομάδα πλέκονται καὶ συνυφαίνονται κι ὅλα τ' ἄλλα μαθήματα, τόσο τὰ ἐκφραστικά, ὅσο καὶ τὰ ὑπόλοιπα κυρίαρχα, τὰ ὁποῖα καὶ περιμένουν μὲ τὴ σειρά τους, τὴν εἰδικὴν τῶν ἐβδομάδα, ὅπως ἀποτελέσουν καὶ ταῦτα τὸ κέντρο τῆς ὅλης σχολικῆς ἐργασίας.

Όταν π.χ. μίαν εβδομάδα κυριαρχεῖ τὸ ἱστορικὸ μάθημα καὶ ἡ διδασκομένη τούτου ὕλη δίνει ἀφορμὲς γιὰ θρησκευτικὴ, γεωγραφικὴ καὶ φυσιογνωστικὴ ἐπέκταση, θὰ πρέπει φυσικὰ καὶ ἀβίαστα νὰ συνδεθοῦν καὶ συσχετισθοῦν αἱ γνώσεις τούτων μὲ τὴν κυριαρχοῦσαν κατ' αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα κεντρικὴν ἱστορικὴν ἐνότητα. Καὶ οὕτω γύρω ἀπὸ τὴν σπουδαζομένην κατ' αὐτὴν τὴν ἐβδομάδα καὶ κυριαρχοῦσαν ἱστορικὴν ὕλην παρέχονται πλούσια καὶ ἄλλα μορφωτικὰ ἀγαθὰ καὶ οὕτω πλουτίζονται αἱ γνώσεις τῶν μαθητῶν καὶ καλλιεργοῦνται αἱ δεξιότητές των. Τὸ ἐνδιαφέρον δὲ τῶν μαθητῶν παραμένει ἐπὶ μίαν ὁλόκληρον ἐβδομάδα ἀδιάπτωτον, ἀδιάσπαστον καὶ ἐνιαῖον.

Ἡ ἐνίαία αὐτῆς διδασκαλία μὲ τὸ Κ.Μ.Ε. ἐπεκτείνει τὴν διάρκεια τοῦ μαθήματος ἀπὸ τὴ γνῶστί μας τακτὴ διδασκτικὴ ὥρα, στὸ χρονικὸ πλαίσιο μιᾶς ὁλοκλήρου ἐβδομάδος καὶ οὕτω διατηρεῖται ζωηρὸν καὶ ἀμείωτον τὸ ἐνδιαφέρον τῶν παιδιῶν, ὥς καὶ ἡ προσοχὴ των καθ' ὁλόκληρον τὴν χρονικὴν διάρκειαν τῆς ἐβδομάδος.

Ἡ διδασκαλία γίνεται συστηματικώτερα καὶ ἀποτελεσματικώτερα καὶ οὕτως ἡ ἐμπέδωσις τῶν γνώσεων, ὡς καὶ ἡ ἀφομοίωσις αὐτῶν ἐπιτυγχάνεται πλήρως καὶ καθ' ἑνιαῖα σύνολα καὶ τρόπον. Ἡ ἐτησίᾳ ὕλῃ ἐκάστου μαθήματος, ὡς καὶ ἡ κυριαρχοῦσα ἐκάστοτε ἐβδομαδιαία τοιαύτη καταρτίζεται τῇ συνεργασίᾳ διδασκάλου καὶ μαθητῶν, δι' ἐκάστην τῶν τριῶν ἀνωτέρω τάξεων, σύμφωνος καθ' ὅλα μὲ τὴν τοῦ Ε.Α.Π., διαφέρουσα μόνον ὡς πρὸς τὴν κατανομὴν καὶ τὴν μεθοδικὴν αὐτῆς διάταξιν. Τὸ τοιοῦτον σταθερὸν πρόγραμμα ἐνεργείας μᾶς χρησιμεύει ὡς ὁδηγὸς διὰ τὴν σχολικὴν μας ἐργασίαν καὶ ἵνα ἐξ ἄλλου ἐπιτυγχάνωμεν τὸν αὐτοέλεγχον τῆς γενησομένης δι' ἐκάστην τάξιν ἐργασίας.

Κ.Μ.Ε. ΙΣΤΟΡΙΚΗ ΕΒΔΟΜΑΣ

Ἑνότης

Βασίλειος Β' ὁ Βουλγαροκτόνος

Μαθητής: Σήμερα, παιδιά, σύμφωνα με το εβδομαδιαίο πρόγραμμα εργασίας που έχουμε καθιερώσει, έρχεται ή σειρά να μάθουμε για το Βασίλειο Β' τον Βουλγαροκτόνο.

Μαθηταί: Ναί, κύριε. "Αν ἔχετε τὴν καλωσύνη νὰ μᾶς διηγηθῆτε γι' αὐτὸν τὸν αὐτοκράτορα τῆς Ἑλληνικῆς Βυζαντινῆς Αὐτοκρατορίας.

Διδάσκαλος: Εὐχαρίστως, παιδιά μου, νὰ σᾶς διηγηθῶ. (Ὁ διδάσκα-

λος διηγείται τὰ κατὰ τὸν Βασίλειον Βουλγαροκτόνον, ἐποπτικώτατα καὶ παραστατικώτατα, ἐκφραστικὰ καὶ μὲ τέτοια ζωντάνια, ποῦ κυριολεκτικῶς τ' ἄχει ὅλα τὰ παιδιὰ συναρπάσει, σαγηνεύσει καὶ συγκινήσει).

Μετά τη διήγηση έπικρατεί όλιγόλεπτος βαθειά σιγή πρὸς κατηρέμηση ἐκ τῆς συναισθηματικῆς ἐπιδράσεως καὶ ψυχικῆς ἐντάσεως, ὡς καὶ πρὸς αὐτοσυγκέντρωση αὐτῶν.

Μετά ταυτα ἐπακολουθεῖ οὐθόρμητος ἔκρηξις καὶ ἀβίαστος ἐκδήλωσις τῶν συναισθηματικῶν ἐντυπώσεων, κρίσεων, ἀποριῶν κ.λ.π. τῶν μαθητῶν.

Μαθητής: Παιδιά, ξέμένα σήμερα μοῦ ἄρесе ὅλο τὸ μάθημα τῆς ἱστορίας μας. Δὲν μοῦ ἄρесе ὅμως αὐτὸ τὸ σημεῖο. Δὲν μοῦ ἄρесе ποὺ πολλοὶ στρατηγοὶ θεωροῦσαν τὸ νέο αὐτοκράτορα Βασίλειο μικρὸ στὴν ἡλικία κι ἀνίκανο νὰ βασιλεύσῃ καὶ ἔτσι θέλησαν μὲ ἐπανάσταση νὰ τοῦ ἀφαιρέσουν τὴν ἐξουσία. Ἐπίσης δὲν μοῦ ἄρесе ποὺ ἀπ' τὴν κατάστασι αὐτὴ βρῆκε εὐκαιρία ὁ Σαμουὴλ τῶν Βουλγάρων καὶ ἐκυρίευσεν τὴ Μακεδονία, Θεσσαλία, Στερεὰ Ἑλλάδα κλπ. καὶ ἔτσι σχεδίαζε νὰ ἱδρῦσῃ ἓνα μεγάλο Βουλγαρικὸ κράτος, παίρνοντας ὅλες τὶς χῶρες τοῦ Βυζαντίου καὶ νὰ ὀνομασθῇ αὐτοκράτωρ τῶν Ῥωμαίων.

Ἄλλος μαθητής: Ἐμένα, παιδιά, πολὺ μοῦ ἄρεσε πὺ ὁ Βασίλειος νίκησε παντοῦ τοὺς Βουλγάρους, ἐκυρίευσεν ὅλα τὰ Βουλγαρικὰ φρούρια καὶ αἰχμαλώτισε ὅλη τὴ Βασιλικὴ οἰκογένεια μ' ὅλους τοὺς στρατηγούς της. Τὸ Βασίλειο ἐγώ, παιδιά, τὸν χαρακτηρίζω ἀνίκητο αὐτοκράτορα, μεγάλο ἥρωα καὶ φιλόπατρι.

Μαθητής : Κι ἐγώ, παιδιά, συμφωνῶ μὲ τὸ Βασιλάκη. Γι' αὐτὸ λέω πῶς τοῦ ταιριάζει τὸ ὄνομα Βουλγαροκτόνος καὶ σὰν ἑλληνόπουλο ποὺ εἶμαι νοιώθω μέσα μου μενάλῃ περηφάνειά.

"Άλλος μαθητής: 'Εμένα, παιδιά, μοῦ ἄρεσε πού ὁ στρατηγός Νική-
φόρος Οὐρανός νίκησε τοὺς Βουλγάρους μὲ τὸ Σαμουήλ παρὰ τὸν Σπερ-
χειὸ ποταμό. Τοὺς νίκησε, παιδιά, στὸ ἴδιο μέρος, ἐκεῖ πού στὴν ἀρχαία
ἐποχὴ στὸ ἴδιο μέρος τὴν ἐποχὴ τῶν Περσικῶν πολέμων, ὁ ἴδιος ὁ Σπερ-
χειὸς ποταμὸς ἀγνάντεψε τοὺς τριακοσίους Σπαρτιᾶτες μὲ τὸ Λεωνίδα, νὰ
πιάνουν τὰ στενὰ τῶν Θερμοπυλῶν καὶ νὰ θυσιάζωνται ἐκεῖ γιὰ τὴν Πα-
τρίδα μας Ἑλλάδα.

Διδάσκαλος: Τί λές, Παναγιώτη; Πώς τὸν χαρακτηρίζεις τὸν στρατηγὸ αὐτό;

Μαθητής ; Κύριε, ἐγὼ τὸν Νικηφόρο Οὐρανὸν τὸν χαρακτηρίζω γενναῖο καὶ ἐκδικητικὸ στρατηγὸν. Γι' αὐτό, παιδιά, νοιώθω καὶ ἐγὼ μὲ τὴ σειρά μου, μεγάλη ἱκανοποίηση ποὺ ὁ Νικηφόρος Οὐρανὸς πήρε ἐκδίκηση γιὰ τὴ θυσία τῶν τριακοσίων τοῦ Λεωνίδα.

“Άλλος μαθητής: Κι ἐγώ, Παναγιώτη, συμφωνῶ μαζί σου. Αἰσθάνομαι ὅμως μέσα μου πῶς μεγαλύτερη δόξα καὶ περηφάνεια γιὰτὶ σ’ αὐτὸ τὸ ἴδιο μέρος—ὅπως διηγήθηκε κι ὁ κύριός μας—πολέμησε καὶ πιάστηκε ζωντανὸς ὁ ἥρωας τῆς Ἑλληνικῆς ἐπαναστάσεως Ἀθανάσιος Διάκος, πολεμῶντας μὲ τὰ παλληκάρια τοῦ τοῦ στρατοῦ τοῦ Ὁμέρ Βρυῶνι. Ἡ διαφορὰ εἶναι αὐτὴ μόνη. Ποῦ τότε ὁ Λεωνίδας πολεμοῦσε τοὺς Πέρσες, ὁ Ἀθανάσιος Διάκος τοὺς Τούρκους κι ὁ Νικηφόρος Οὐρανὸς τοὺς Βουλγάρους.

Διδάσκαλος: Ναι, παιδιά μου, ακριβώς σ' αυτό το μέρος (τὰ παιδιά παρατηροῦν προσεκτικῶς καὶ ἐπισταμένως τὸ χάρτη τῆς Ἑλλάδος σ' αὐτὸ τὸ μέρος) οἱ δικοί μας δὲν ντρόπισαν τὴν Πατρίδα τους πολεμώντας ὅπως εἶπε κι ὁ Χαρίτων, μὲ τοὺς Πέρσες, Βουλγάρους καὶ Τούρκους.

Μαθήτριά: Κι ἐμένα, παιδιά, μοῦ ἄρεσε πού ὁ ἄλλος στρατηγὸς τοῦ

Βουλγαροκτόνου, ο Νικηφόρος Ξιφίας νίκησε τους Βουλγάρους, παίρνοντας τους από πίσω και κατέλαβε το όχυρωμα παρά το Σιδηρόκαστρο που το υπεrhήπιζε με το στρατό του ο Σαμουήλ.

Μ' αυτό το κατόρθωμά του ο Ξιφίας έδωσε το τελευταίο κτύπημα έναντι των Βουλγάρων. Αυτόν τον στρατηγό, παιδιά, εγώ τον χαρακτηρίζω γενναίο και έξυπνο.

Μαθητής: Έγώ, παιδιά, το Βασίλειο το Βουλγαροκτόνο τον παρομοιάζω με τον Ίουστινιανό, που είχε τη μεγάλη ικανότητα να εκλέγη για την κάθε εργασία και τον κατάλληλο άνθρωπο. Και σαν έλληνόπουλο που είμαι, αίσθάνομαι μεγάλη χαρά και έθνική υπερηφάνεια, που είμαι παιδί τέτοιων στρατηγών και αυτοκρατόρων, που με τα πολεμικά τους και ήρωικά κατορθώματα δόξασαν τη Βυζαντινή αυτοκρατορία.

Μαθήτρια: Έμένα, παιδιά, μου έκανε μεγάλη εντύπωση που ο Βουλγαροκτόνος έκανε μια μεγάλη περιοδεία σ' όλη την Ελλάδα και επισκέφτηκε και την Αθήνα.

Ανέβηκε στην Ακρόπολη και προσευχήθηκε στον Παρθενώνα, που είχε μεταβληθεί σε ναό της Παναγίας της Αθηνιώτισσας (στο σημείο αυτό δείχνεται ο Παρθενών και διαβάζεται ό,τι σχετικό απ' την «Εγκυκλοπαίδεια του παιδιού» της Αντιγόνης Μεταξά τόμος Β' σελίς 185).

Μία μαθήτρια: Γιατί, σου έκανε αυτό το σημείο, Κίτσα, μεγάλη εντύπωση;

Μαθήτρια: Ευχαρίστως, Θωμαΐτσα, να σου πω. Καλά έκανε ο Βουλγαροκτόνος και έκανε αυτήν την περιοδεία. Όλοι οι Έλληνες βλέποντας το Βασίλειο πήραν θάρρος. Επίσης δείχνει ότι ο Βουλγαροκτόνος λάτρευε τα αρχαία μνημεία των Αθηνών.

Άλλος μαθητής: Έμένα, παιδιά, μου άρεσε που ο αυτοκράτωρ Βασίλειος έκαμε κι άλλους πολέμους στην Ασία και Ιταλία και μεγάλωσε την Έλληνική Βυζαντινή αυτοκρατορία κι έτσι αναδείχτηκε ένας μεγάλος αυτοκράτορας. Αυτόν τον αυτοκράτορα, παιδιά, πάντοτε θα τον θυμούμαστε και καμιά φορά να μη τον ξεχνούμε (έπίσης έδω, σ' αυτό το σημείο, παρομοιούνται τα παιδιά και βρίσκουν στους χάρτες την Ασία και Ιταλία και χαράσσεται επ' αυτών ή πορεία που ήκολούθησαν τα στρατεύματα του Βουλγαροκτόνου, ως και τα μέρη που κατελήφθησαν).

Μία μαθήτρια: Έμένα, παιδιά, πολύ μου άρεσε που ο γιός του Σβιατοσλάβου Βλαδίμηρος έδέχθη τον Χριστιανισμό και έλαβε σύζυγο την αδελφή του Βασιλείου, την Άννα.

Άλλη μαθήτρια: Γιατί σου άρεσε αυτό το σημείο, Αναστασούλα;

Μαθήτρια: Αυτό το σημείο μου άρεσε, γιατί και οι Ρώσσοι που ήσαν απολίτιστοι, είδωλολάτρες κι έχθροι των Βυζαντινών, με το Χριστιανισμό γίνονται χριστιανοί και φίλοι της Έλληνικής Βυζαντινής αυτοκρατορίας.

Διδάσκαλος: Ναί, παιδιά μου. Είναι πολύ σωστή αυτή η παρατήρηση της Αναστασούλας. Ο Βασίλειος Βουλγαροκτόνος ανάλαβε και τον εκχριστιανισμό των Ρώσων (έδω, σ' αυτό το σημείο, προσφέρεται με διήγηση το σχετικό κεφάλαιο εκ της εκκλησιαστικής ιστορίας περί του εκχριστιανισμού των Ρώσων, ως και του εκπολιτισμού της Δύσεως υπό της πριγκιπίσσης Θεοφανούς, αδελφής του Βουλγαροκτόνου και συζύγου του διαδόχου της Γερμανίας Όθωνος. Στο τέλος διαβάζεται σχετικό ανάγνωσμα και τα παιδιά ικανοποιούνται σε μεγάλο βαθμό).

Μαθητής: Τώρα, παιδιά, ύστερα απ' όλα αυτά κατάλαβα γιατί ο Βασίλειος πάντρεψε τις αδελφές του με ξένους βασιλείς. Γι' αυτό τον χαρακτηρίζω μεγάλο αυτοκράτορα και καλό Χριστιανό.

Μαθητής: Έγώ, παιδιά, έχω μια άπορία. Γιατί ο Βασίλειος δεν έκανε συμφωνία με το γιό του Σαμουήλ, που ζήτησε απ' το Βασίλειο ειρήνη;

Μαθητής: Νομίζω, Μάκη, ότι έκανε καλά ο Βασίλειος και δεν έκανε συμφωνία με τους Βουλγάρους. Αυτοί δεν θα την τηρούσαν, όπως δεν την τήρησαν και προηγουμένως, όπως είδαμε.

Άλλος μαθητής: Τους Βουλγάρους, παιδιά, εγώ τους λέω ότι είναι άπιστοι και κρυφοί. Έτσι έκαναν και κάνουν και σήμερα ακόμη— όπως μας είπε κι ο κύριός μας προηγουμένως.

Διδάσκαλος: Ωραία, παιδιά μου. Πολύ καλά μέχρις έδω. Τώρα ποιός έχει την ευχαρίστηση να μας το αναδιηγηθή μια φορά, για να το βάλουμε καλά μέσα στο μυαλό μας;

(Γίνεται έλευθέρα αναδιήγηση του όλου και στο τέλος γίνονται συμπληρώσεις και διορθώσεις παρά των μαθητών).

Διδάσκαλος: Πολύ ώραία μέχρις έδω, παιδιά μου. Καλά, πολύ καλά. Μήπως κανένας σας θέλει τίποτε άλλο;

Ένας μαθητής: Ναί, κύριε, εγώ θέλω να πω κάτι. Θέλω να παρουσιάσω στα παιδιά μια εικόνα. Έγώ, παιδιά, βλέπω με τα μάτια της φαντασίας μου το λαό της Κωνσταντινουπόλεως, που υποδέχεται με θαυμασμό και ευγνωμοσύνη το Βουλγαροκτόνο φέρνοντας λάφυρα άφθονα και μαζί του και τη βασιλική Βουλγαρική οικογένεια.

Μαθήτρια: Κι εγώ, παιδιά, βλέπω με τα μάτια της φαντασίας μου το Βλαδίμηρο, που πηγαίνει στην Κωνσταντινούπολη και παντρεύεται την Άννα.

(Στο σημείο αυτό επιδεικνύονται δύο εικόνες, που δείχνουν πώς ο Βλαδίμηρος με τους αυλικούς του ζητά το χέρι της αδελφής του Βασιλείου Β', Άννας).

Πολλοί μαθηταί: Κι εμείς, κύριε, να βγάλουμε εικόνες!!!

Διδάσκαλος: Καλά, παιδιά, Καλά. Φθάνει για σήμερα. Δεν θέλω άλλες εικόνες προφορικά. Έπειδή δεν μας παίρνει ή ώρα, θα σας παρακαλέσω να ζωγραφίσετε στο σπίτι σας όποια εικόνα έχει κανένας σας υπ' όψιν του και αύριο θα τις δούμε με τη σειρά. Προσέχετε πολύ, παιδιά, αύριο θα βγάλουμε διαλέξουμε τρεις, τις καλύτερες, για την καλλιτεχνική μας έπιτοίχιο βιτρίνα!

Μαθηταί: Μάλιστα, κύριε, μάλιστα. (Πολλές φορές τέτοιες ίχνογραφικές έξεικονίσεις γίνονται κατά το μάθημα της ίχνογραφίας).

Διδάσκαλος: Επίσης, παιδιά μου, πολύ θα με ευχαριστήσετε αν μου φέρετε ό,τι σχετικό βρήτε γύρω απ' το Βουλγαροκτόνο. Ν' ανατρέξετε παντού. Σε έφημερίδες, περιοδικά, βιβλία κλπ. Να ζητήσετε σχετικές πληροφορίες απ' τους δικούς σας κι απ' τα μεγαλύτερα παιδιά. Κι όποιοι από σας θελήσουν ως μας γράψουν κι από μια έκθεση.

Μαθητής: Ναί, κύριε. Να δούμε ποιός θα ευχαριστήσει αύριο περισσότερο την τάξη.

Άλλος μαθητής: Μήπως, κύριε, έχετε σήμερα σεις κάτι να διαβάσετε για να μας ευχαριστήσετε;

Διδάσκαλος: Ευχαρίστως, παιδιά μου, θα σας διαβάσω. Έχω κάτι που νομίζω πως θα σας ευχαριστήσω. (Στο σημείο αυτό διαβάζει το κεφάλαιο «Στο στρατόπεδο του Βουλγαροκτόνου» από το αναγνωστικό Ε' Δημοτικού των Κοντογιάννη-Μέγα-Νιρβάνα-Ζήση, σελ. 26-31, ως και ένα σχετικό και συναρπαστικό απόκομμα απ' το μυθιστόρημα της Πηνελ. Δέλτα «Τον καιρό του Βουλγαροκτόνου», δημοσιευμένο στα τεύχη του πε-

ριοδικού «Στό σπίτι του παιδιού» του έτους 1951. Στο τέλος τα παιδιά τόσο ευχαριστιούνται, που ξεσπούν σε χειροκροτήματα).

Μία μαθήτριά: «Υστερα απ' όλα αυτά, παιδιά, εγώ προτείνω να γράψουμε στο ημερολόγιο της τάξεως και στο τετράδιο· βιβλίο 'Ιστορίας μας, για το Βουλγαροκτόνο, και για όλη τη δοξασμένη αυτή Μακεδονική δυναστεία.

Διδάσκαλος: Ναί, παιδιά μου, να κάνετε όλοι σας από μια τέτοια εργασία και αύριο θα δούμε ποιός θα μάς ευχαριστήσει περισσότερο. Πάρτε, παιδιά μου, την παιδική έγκυκλοπαίδεια της 'Αντιγόνης Μεταξά, το επίτομο έγκυκλοπαιδικό λεξικό του 'Ελευθερουδάκη κι όλα αυτά τα περιοδικά κι ό,τι σχετικό βρήτε και σεις στο σπίτι σας και εργασήτε.

Γίνεται διάλειμμα.

Μαθήτριά: Κοίταξα τώρα στο διάλειμμα, παιδιά, το αναγνωστικό μας κι είδα ότι έχει ένα κεφάλαιο για το Βουλγαροκτόνο. "Αν θέλετε, κι ο κύριος μαζί, να το διαβάσουμε.

Διδάσκαλος: Ευχαρίστως, Στέλλα, να το διαβάσουμε. Τι σελίδα είναι;

Μαθήτριά: Κύριε, είναι σελίδα 190 και ή επικεφαλίδα του είναι «Ο Βασίλειος Β' εις 'Αθήνας».

Μαθητής: Κύριε, να το προσέξουμε μια στιγμή μόνοι μας κι ύστερα να μιλήσουμε.

Διδάσκαλος: Ναί, παιδιά μου. Διαβάστε το προσεκτικά και σημειώστε ό,τι δυσκολίες βρήτε κι ύστερα από ένα τέταρτο αρχίζουμε την έπεξεργασία του. ("Όλα τα παιδιά, με το συναίσθημα της προσδοκίας και της περιεργείας κορυφωμένο, εργάζονται άτομικά επί του ανωτέρω κεφαλαίου του αναγνωστικού των).

Διδάσκαλος: Έμπρός, παιδιά μου, ν' αρχίσουμε τώρα. Ποιός θέλει να μάς είπη την έννοια αυτού του κεφαλαίου;

Μαθητής: 'Ο Γιώργος διηγείται το περιεχόμενο ως το τέλος και έπειτα γίνονται συμπληρώσεις και διορθώσεις απ' τ' άλλα τα παιδιά.

Διδάσκαλος: Καλά, παιδιά, έμπρός τώρα να το διαβάσουμε. Καθένας που διαβάσει να προσέχη πολύ. Θα έπακολουθή κριτική πάνω στο διάβασμά του. (Γίνεται ανάγνωση και κριτική. Δίδονται οδηγίες και συμβουλές και διαβάσει υποδειγματικά κι ο δάσκαλος).

Μαθήτριά: Παιδιά, εγώ δεν ξέρω τί θα πη ή λέξη χαλύβδινος. Μήπως την ξέρει κανένας να μου την εξηγήσει;

Μαθητής: Εύδοξούλα, χαλύβδινος θα πη εκείνος που είναι γερός σαν το χάλυβα, το άτσάλι που το λέμε έμεις. ('Η λέξη αυτή γράφεται στον πίνακα και εξηγείται).

"Άλλος μαθητής: Κι εγώ, παιδιά, δεν ξέρω τί θα πη ή φράσις «είχεν έκμηδενίσει τον Βουλγαρικό κόσμο».

Μαθητής: Κώστα, «είχεν έκμηδενίσει το Βουλγαρικό κόσμο» θα πη τους Βουλγάρους, τους είχε συντρίψει, τους είχε άποτειλώσει ο Βουλγαροκτόνος. (Ούτως εξηγούνται και μερικές άλλες λέξεις κι άλλη μία άγνωστη φράση, που γράφονται συγχρόνως εξηγημένες και στον πίνακα).

Διδάσκαλος: Τώρα, παιδιά, θάθελα ένας από σας να μάς διηγηθώ το κεφάλαιο αυτό, ύστερα απ' την εξήγηση και τη διασάφηση όλων των άγνωστων λέξεων, φράσεων κλπ.

Μαθήτριά: Παιδιά, να το διηγηθώ εγώ (διηγείται τώρα ή μαθήτριά καλύτερα την έννοια του μαθήματος και εις το τέλος γίνεται κριτική επ' αυτής).

Διδάσκαλος: 'Ωραία, παιδιά μου. Φθάνει μέχρις εδώ. Αύριο θα εξα-

κολουθήσουμε παρακάτω. Προσέξτε το και διαβάστε το τώρα στο σπίτι σας πιο καλύτερα. Για αντιγραφή γράψτε έξ σειρές, όποιες θέλετε. 'Ορθογραφία θα μάθουμε εδώ σήμερα τις πέντε πρώτες σειρές. Έμπρός, βγάλτε τα πρόχειρά σας και εργασήτε. (Τα παιδιά αρχίζουν να δουλεύουν, μαθαίνουν την ορθογραφία τους δημιουργικά). Μετά από την εκμάθησή της απ' όλα σχεδόν τα παιδιά, παίρνουμε άφορμή από τη λέξη ξένος του τεμαχίου της ορθογραφίας των και διδάσκουμε τα ουδέτερα τριτόκλιτα όνόματα, τα λήγοντα εις ος-γεν. ους.

Με πρωτοβουλία και τη συνεργασία των παιδιών, ξετυρίσκονται πολλά τριτόκλιτα ουδέτερα εις ος-γεν. ους, λήγοντα όνόματα. Γράφονται στον πίνακα πέντε έκ τούτων και δίδονται όπως κλιθούν εις το τετράδιό των της γραμματικής ως κατ' οίκον εργασία.

Διδάσκαλος: Και τώρα ποιός από σας, παιδιά μου, θα μάς πη ένα πρόβλημα προσθαφαιρέσεως κλασματικών αριθμών γύρω από τη σημερινή μας ιστορική ένότητα;

Μαθητής: Ευχαρίστως κύριε. 'Εγώ, παιδιά, θα σας πω να λύσουμε ένα πρόβλημα προσθέσεως και αφαιρέσεως κλασματικών αριθμών με λάφυρα που πήρε ο Βασίλειος ο Β' από τους Βουλγάρους (διατυπώνεται το πρόβλημα και λύεται στον πίνακα από ένα κορίτσι). Τ' άλλα παιδιά συγχρόνως εργάζονται και λύνουν κι αυτά το πρόβλημα καθένας άτομικά.

'Ομοίως διατυπώνεται και λύεται και δεύτερο πρόβλημα κάπως συνθετώτερο με τη συνεργασία όλων των παιδιών της τάξεως.

Διδάσκαλος: Φθάνει, παιδιά μου. Αύριο να μου φέρετε γραμμένα και λυμένα στο τετράδιο της αριθμητικής σας από δύο προβλήματα ο καθένας σας γύρω απ' την ένότητά μας. Και μαζί μ' αυτά να γράψετε και λύσετε και το 5ο και 6ο απ' την αριθμητική σας στην σελίδα 47.

Μαθηταί: Ναί, ναί, κύριε...

Διδάσκαλος: Και τώρα, παιδιά μου, για να σας ευχαριστήσω κι εγώ για τόν κόπο σας θα σας άπαγγείλω ένα ποιηματάκι σχετικό με την ένότητά μας, απ' τα πολύ παλιά χρόνια της αρχαίας και της Βυζαντινής έποχής, μέχρι σήμερα.

Μαθητής: Ναί, ναί, κύριε !!! Πολύ θα ευχαριστηθούμε!

(Γίνεται άπαγγελία του ποιήματος. «Δέν ξεχνούμε την γενιά μας...»).

"Ένας μαθητής: Κύριε, πολύ μάς άρεσε. "Αν έχετε την ευχαρίστηση και τραγουδιέται, να μάς το τραγουδήσετε.

Διδάσκαλος: Καλά, παιδιά, θα σας το τραγουδήσω. Θα σας το γράψω πρώτα στον πίνακα. Γράψτε το και σεις, προσέξτε το ύστερα λίγο καλύτερα και μετά θα σας το τραγουδήσω.

Μαθηταί: Ναί, ναί, κύριε να το γράψουμε.

"Υστερα απ' το γράψιμο τραγουδιέται και σιγά-σιγά μαθαίνεται απ' όλα τα παιδιά.

Ηλίας Γκουντέλας

ΣΧΟΛΕΙΟ ΚΑΙ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑ

ΤΙ ΠΡΟΣΦΕΡΕΙ ΣΤΟΥΣ ΓΟΝΕΙΣ Η ΨΥΧΑΝΑΛΥΣΗ*

(Συνέχεια από το προηγούμενο και τέλος)

III. ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΣΥΝΕΠΕΙΕΣ

Οί γονείς, αντιπρόσωποι της αρχής της πραγματικότητας, όφείλουν να παίξουν το ρόλο τους με τρόπο, που οδηγεί στο να αποφύγουν την έξαπόλυση από το παιδί, εξαιτίας του συναισθήματος ενός υπερβολικού κινδύνου, άμυντικών μηχανισμών δυσανάλογων προς την κατάσταση ή άρρυθμων. Όφείλουν λοιπόν να ρυθμίζουν τη στάση τους λαβαίνοντας υπόψη όλα όσα προηγούνται.

α) Τα ένστιχτα. Δεν πρέπει να εξαγριώνουμε τα ένστιχτα του παιδιού με την παραγνώριση του παιδικού αίσθησιασμού: υπάρχουν παρπανίσια χάδια, σωματικές οικειότητες, θεάματα που μπορούν να προκαλέσουν ακόμα και στο μικρό παιδί διεγέρσεις πολύ ζωηρές για την ηλικία του και για τη φύση του, συνεπώς ολέθριες για την ανάπτυξή του. Οί γονείς όφείλουν να αποφεύγουν, ιδίως, τη στάση, τόσο συχνή ωστόσο, που συνίσταται στο να πιστεύουν πως «είναι τόσο μικρό που δεν είναι ανάγκη να προσέχουμε στην παρουσία του», ή, τι κι αν κάνουμε ή ό,τι κι αν λέμε. Είναι σοβαρότατο λάθος το να πιστεύουμε πως το παιδί «δεν καταλαβαίνει», γιατί μπορεί να έχει ένα είδος θυμικής κατανόησης, πριν να έχει μια πραγματική νοητική κατανόηση. Τα αίσθήματα έγγραφέρονται μέσα του, ακόμα κι όταν δεν είναι ικανό να τα ερμηνέψει. Οί γονείς συχνά φοβούνται πολύ περισσότερο τις λέξεις παρά τις χειρονομίες: υπάρχουν γονείς, που σχεδόν έκτελούν την πράξη της αναπαραγωγής μπροστά στο βλέμμα του ανίδεου παιδιού, μα που αρνιούνται να του εξηγήσουν από ποιο έρχεται το νεογέννητο. Όσο τόσο ή παιδική ευαίσθησία κινδυνεύει πολύ λιγότερο να τραυματιστεί από μια καθαρή εξήγηση, όπου τα πράγματα λέγονται με το όνομά τους, παρά από τις συγκεκριμένες πράξεις, έστω κι αν είναι βουβές.

Ο παιδαγωγός μπορεί επίσης να **χρησιμοποιήσει τους θετικούς άμυντικούς μηχανισμούς**. Θα επιδιώξει να βοηθήσει το παιδί να μετατοπίσει τα επικίνδυνα ένστιχτά του, να τα εξυψώσει κατά μέρος. Κάθε τάση μπορεί να βρη έτσι το μέσο να γίνει χρησιμοποιήσιμη: οί επιδειχτιστικές τάσεις μπορούν να υποβαστάξουν μια λαμπρή σταδιοδρομία ήθοποιου, όμιλητή, πολιτικού: οί σαδιστικές τάσεις, μια λαμπρή σταδιοδρομία χειρούργου: αυτό δε θα πη πως δεν υπάρχει στη βάση αυτών των επαγγελμάτων τίποτ' άλλο έξόν από παρόμοια εξυψωμένα ένστιχτα: μα θέλουμε να δείξουμε πως μπορούν να θέσουν το δυναμισμό τους στην υπηρεσία σκοπών στον υπέρτατο βαθμό αξιοσέβαστων και ανώτερων. Η εξύψωση βρίσκεται στη βάση όλων των ήθικων, διανοητικών, πνευματικών κατακτήσεων. Πάντως, είναι παιδαγωγική πλάνη το να απαιτούμε ολοκληρωτική εξύψωση των ένστιχτων, που δεν αφήνει καμιά συναισθηματική δυνατότητα

* Διάλεξη στη Σχολή Γονέων στο Παρίσι.

για την κανονική και νόμιμη ένστιχτική ζωή. Μια παρόμοια εξύψωση μπορεί να γίνει με τη σειρά της μεγάλος κίνδυνος.

β) Το υπερεγώ. Ο παιδαγωγός όφείλει να προφυλάγεται και να μη παρουσιάσει στο παιδί παρά ένα υπερεγώ **όρθολογιστικό και καλόβολο**. Έπειδή ο παιδαγωγός δεν είναι πάντοτε λογικός, έπειδή δείχνεται υπερβολικά σκληρός ή πάρα πολύ αδιάφορος (καμιά φορά διαδοχικά), σχηματίζεται στο παιδί ένα υπερεγώ χασοτικό, που παίζει ρόλο παθογόνο.

Πρέπει επίσης να μη αξιώνουμε παρά τις **άπαραίτητες άποστερήσεις, λαβαίνοντας υπόψη τις αναγκαίες αναπληρώσεις**. Αν λείπει ή προφύλαξη αυτή, το παιδί, αντί να βοηθηθεί στο να ξεπεράσει τις αναγκαίες δοκιμασίες που του επιβάλλονται, είναι έκτεθειμένο σε όλες τις ήθικές, χαραχτηρολογικές ή νευρωτικές διαταραχές. Στους μεγάλους σταθμούς της παιδικής ζωής είναι άπαραίτητο να θυμούμαστε πως δε μπορούμε να ζητούμε τα πάντα από ένα παιδί χωρίς να του δίνουμε τίποτα για αντάλλαγμα. Οί μεγάλοι τοῦτοι σταθμοί, — που είναι και μεγάλες δοκιμασίες — είναι ο αποθηλασμός, ή άγωγή της καθαριότητας, ή εμφάνιση των γενετήσιων παρωθήσεων και ή ρύθμισή τους, καθώς και ή ρύθμιση των επιθετικών παρωθήσεων.

Είναι, πραγματικά, αδύνατη ή παραμέληση της αρχής της ήδονης. Το μόνο μέσο για να πετύχουμε μια προσπάθεια από μέρος ενός παιδιού, είναι το να του κάνουμε την προσπάθεια αυτή επιθυμητή: αν το παιδί δεν επιθυμεί να εργαστεί καλά, όλα είναι χαμένα. Ο νόμος αυτός του **άνοιγματος της όρεξης** (Pichon), δεν πρέπει να χάνεται από τη ματιά μας, όταν πρόκειται να απαιτήσουμε από το παιδί τις άποστερήσεις, που σηματοδούν την εξέλιξή του. Κάθε προσπάθεια πρέπει να γίνει επιθυμητή, διαφορετικά είναι και θα παραμείνει άπροσπέλαστη. Οί άπειλές και οί τιμωρίες θα είναι ανίσχυρες, όπως και οί υποσχέσεις για τις πιο θαυμαστές αναπληρώσεις, αν δε φτάνουν για να αναπληρώσουν ό,τι ή προσπάθεια, από μια άλλη πλευρά, μπορεί να έχει ανεπιθύμητο!

γ) Η συνοχή του εγώ. Είδαμε πιο πάνω τη σπουδαιότητα του συναισθήματος της έσωτερικής συνοχής. Ο παιδαγωγός μπορεί πολλά για να βοηθήσει το παιδί στο να αποκτήσει αυτό το συναίσθημα, και ή επίδρασή του ακολουθεί δυο διαφορετικούς δρόμους, γιατί μπορεί να άσκηθεί άλλοτε από ένα δρόμο συνειδητό και άλλοτε από ένα δρόμο άσυνειδητο.

Πρώτα, πρώτα, οί γονείς είναι λίγο ή ήθικός καθρέφτης, όπου κοιτάζονται τα παιδιά τους: αν τους προσφέρουν άσυνάρτητες εικόνες, τα παιδιά δεν κατορθώνουν να κατανοούν ούτε τον εαυτό τους. Έχει λοιπόν μεγάλη σημασία το να τους προσφέρουμε μια παραδεκτή εικόνα του εαυτού τους, για να μπορέσουν να συνειδητοποιήσουν την ένότητά τους.

Με τον τρόπο αυτό, οί γονείς μπορούν να επιτρέψουν στα παιδιά να συγκεντρώσουν όλα όσα έχουν μέσα τους, να τους διδάξουν οικονομικά μέσα προσαρμογής των αντίθετων τάσεών τους. Το παιδί τρομάζει, όταν νιώθει μέσα του επιθετικά συναισθήματα και στοργικά συναισθήματα, που καμιά φορά στρέφονται ταυτόχρονα στο ίδιο αντικείμενο: ο ρόλος των γονέων είναι να το διείδουν πως ή αντίθεση αυτών των τάσεων δεν το κάνει τερατόμορφο. Το βοηθούν έτσι στο να κάνει μιαν άρμονική σύνθεση της προσωπικότητάς του.

Μα ή σύνθεση γίνεται προπάντων με **ταυτοποίηση με τον ένα από τους γονείς**. Αυτός είναι ο άσυνειδητος δρόμος, που ακολουθεί ή παιδαγωγική επίδραση, καθώς αναφέραμε πιο πάνω. Ο γονιός με τον όποιο ταυτοποιείται άσυνειδητα το παιδί, προσφέρει σ' αυτό ένα ιδανικό, όπου το

παιδί μπορεί να άντλήσει τις πιο εύνοϊκές δυνατότητες για την ανάπτυξη του. Στην καθημερινή γλώσσα, θα μπορούσαμε να μιλήσουμε απλώς για παράδειγμα ή για πρότυπο. Η ψυχανάλυση μ'ας επιτρέπει να κατανοήσουμε καλύτερα τον τρόπο με τον οποίο επιδρούν οι μηχανισμοί αυτοί και προπάντων μ'ας προσκαλεί να μην τους ξεετάζουμε απλώς από μιάν ήθική άποψη (με το στενό νόημα του όρου). Το παράδειγμα παρουσιάζεται συνήθως σαν ένα μάθημα που θέλουμε να επιβάλουμε στο παιδί και που αυτό, για το λόγο αυτό, έχει πολλές φορές την τάση να αποκρούει. Η ταυτοποίηση, απεναντίας, — χωρίς να είναι παιδαγωγικό τέχνασμα — ανταποκρίνεται σε μιάν ανάγκη του ίδιου του παιδιού, που τη χρησιμοποιεί ένστικτικά για να αυτόαρτιωθεί και να γίνει ενήλικος. Βέβαια, μπορούμε ακόμα να λέμε πως ακολουθείται ένα παράδειγμα, μα πρόκειται για ένα παράδειγμα, που είναι τόσο πιο αποτελεσματικό όσο πιο ασύνειδο και πιο αόθρημο είναι. Ένα ασύνειδο μέρος παραμένει άλλωστε σε κάθε παράδειγμα και αυτό φτάνει καμιά φορά για να τροποποίηση πέρα ως πέρα την τονικότητά του. Το ίδιο, μ' ένα τρόπο γενικό, οι συνηθισμένες παιδαγωγικές μέθοδοι επιδρούν προπάντων με τον τρόπο, με τον οποίο εφαρμόζονται: ένας μπάτσος μπορεί να είναι τραυματοποιητικός, θεραπευτικός ή χωρίς συνέπεια, ανάλογα με τον τρόπο με τον οποίο δίνεται. Έκείνο που έχει τη μεγαλύτερη σημασία, σε τελευταία ανάλυση, δεν είναι η μέθοδος, μα πάντα το «συναισθηματικό κλίμα», σύμφωνα με την αρχή που διατύπωσε η Aline Balint και που ήδη μνημονεύτηκε.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

Στο εύρύτατο τοῦτο θέμα, δε μπόρεσα να χαράξω παρά μερικές γενικές γραμμές.

Με λίγα λόγια, η ψυχανάλυση μαθαίνει στον παιδαγωγό να κατανοη καλύτερα τον ίδιο του και να κατανοη καλύτερα το παιδί και τις ανάγκες του.

Μπορεί κανείς να νιώσει έκπληξη, γιατί δεν προτείνει μέθοδοι ριζικά καινούριες: καταλήγει συχνά σε απλές λύσεις κοινού νοῦ. Μπορεί κανείς να είναι εξαιρετος παιδαγωγός χωρίς να γνωρίζει την ψυχανάλυση.

Μα η παιδαγωγική διαίσθηση και το παιδαγωγικό ένστικτο είναι ύποταγμένα, με την τεχνητή ζωή που περνάμε, σε πάρα πολλές παρεκκλίσεις και παραμορφώσεις, για να μπορούμε σήμερα ν' απαλλαχτούμε από μια κριτική επιστροφή στον εαυτό μας και από μια συνειδητοποίηση του όρθολογιστικού περιεχόμενου αυτού του ένστικτου και αυτής της διαίσθησης.

Το ασυνείδητο έχει πάντοτε την τελευταία λέξη, βέβαια, μα μπορούμε, γνωρίζοντάς το καλύτερα, είτε να μάθουμε να άμυνόμαστε ενάντια σε κάθετι νευρωτικό που μπορεί να περικλείνει, σε όλο τον κόσμο, είτε να χρησιμοποιήσουμε με μεγαλύτερη φρόνηση όλη την έποικοδομητική και δημιουργική δύναμη, που περιέχει.

Dr André Berge
Μετάφρ. Γ. Α. Βασδέκη

Η ΠΑΙΔΕΙΑ ΣΤΙΣ ΞΕΝΕΣ ΧΩΡΕΣ

Βέλγιο: Δεκατρείς χιλιάδες μαθηταί, κατά μέσον όρο, περνούν κάθε χρόνο από το κέντρο ύγείας της πόλεως Βρυξελλών. Έκεί ζυγίζονται, μετριοῦνται, στηθοσκοποῦνται, ακτινοσκοποῦνται. Χάρη στις συστηματικές αυτές εξετάσεις, είναι σπάνιες οι περιπτώσεις της φυματώσεως ή άλλων βαρειών ασθνεϊών στους μαθητάς. Τον τελευταίο καιρό το κέντρο της ύγείας με πλήρη συγκατάθεση των δημοτικών αρχών χρησιμοποιείται από το εργαστήριο της ανθρωπολογίας του Ινστιτούτου των φυσικών έπιστη-τόν, που ασχολείται με μεγάλον αριθμό παρατηρήσεων γύρω από τα σχολικά παιδιά. Έτσι μόνον το κεφάλι των παιδιών γίνεται αντικείμενο δέκα λιγά παιδιά. Άλλες ένδείξεις, σχετικές με την ηλικία των γονέων, το έπάγγελμά τους, την ηλικία και το φύλο των άδελφών κ.λ.π. αναγράφονται επίσης στα άτομικά δελτία των μαθητών. Υπάρχει ή έλπίδα ότι οι ανθρωπομετρήσεις αυτές θα έπιτρέψουν στους ειδικοῦς να παρακολουθούν την εξέλιξη του βελγικού πληθυσμοῦ, να ανακαλύπτουν ίσως νέους βιολογικοῦς νόμους, κ.λ.π.

Καναδάς: Το πρόγραμμα των μαθηματικών, που εισήχθη το 1959 σε μερικά έκλεκτά σχολεία του Nouveau - Brunswick, υπό μορφή πειραματισμοῦ, διευρύνθηκε περισσότερο το 1960. Το «άκεραιωμένο» αυτό πρόγραμμα που αποβλέπει πια στη συνένωση της χωρίστης διδασκαλίας της αριθμητικής, της αλγέβρας και των μαθηματικών σε ένα μόνο μάθημα, εφαρμόστηκε με κοινή συμφωνία της Διευθύνσεως της Παιδείας, και των Πανεπιστημίων του Nouveau - Brunswick και του Mount Allison.

Κολομβία: Η καθολική οργάνωση «Acción Cultural Popular», που έχει την έδρα της στη Sutatenza, προσπαθεί να βελτιώσει το πολιτιστικό επίπεδο των άραιοκατοικημένων αγροτικών περιοχών με τα ραδιοφωνικά σχολεία. Τα σχολεία αυτά πρωτάρχισαν από ένα νέο ιερέα της Sutatenza που χρησιμοποιούσε ένα μικρό πομπό των 80 βάττ και δέκτες με μπαταρίες τοποθετημένους στα γειτονικά όρεινά χωριά. Τα σχολεία αυτά όφειλουν τη μεγάλη τους δημοτικότητα στη συνεργασία των τοπικών βοηθών, που γνωρίζουν άναγνωση και γραφή και χρησιμεῦουν ως σύνδεσμος μεταξύ του όμιλητοῦ τοῦ ραδιοφώνου και των εργατών που παρακολουθούν τα μαθήματα. Οι τοπικοί βοηθοί, που είναι πολύ λίγο καλλιεργημένοι, δεν δάσκουν άλλα ακολουθούν τις πολύ απλές οδηγίες, που τους δίδονται από το ραδιόφωνο. Σήμερα, το Ράδιο - Sutatenza χρησιμοποιεί τοῦλάχιστον πέντε πομποῦς και οργάνωνει καθημερινά προγράμματα διαρκείας τεσσάρων ώρων για την άναγνωση και γραφή, την αριθμητική, τη θρησκευτική

καί ήθική διδασκαλία, γιά γεωργικές γνώσεις, τήν οικόσιτη κτηνοτροφία καί τήν υγιεινή. Μηχανήματα δεκτών, πού συνδέονται μέ τόν σταθμό τής Sutatenza, είναι τώρα τοποθετημένα σέ όλη τή χώρα. Χρησιμοποιούνται έπίσης γιά τή μόρφωση τών αγροτικών δασκάλων, γιά τούς αναλφάβητους στρατιώτες καί τούς φυλακισμένους. Φυλλάδια γιά τή γραφή καί ανάγνωση καί διάφορα βοηθητικά βιβλία σχετικά μέ τά θέματα τής διδασκαλίας διανέμονται δωρεάν.

Κούβα: 'Η εκπαιδευτική μεταρρύθμιση καθορίζει τούς ακόλουθους σκοπούς τής Μέσης Παιδείας: α) Μόρφωση έκπολιτιστικής βάσεως β) μόρφωση ύψηλης ήθικης συνειδήσεως καί γ) έρευνα καί προσανατολισμός τών κλίσεων. 'Ο πρώτος κύκλος ονομάζεται βασική μέση εκπαίδευση, θά παρέχεται δωρεάν, καί θά προσφέρει μιá σταθερή βάση γενικής μορφώσεως. Τά πρακτικά μαθήματα θά είναι κατ'έκλογήν.

Στόν ίδιο αυτό κύκλο θά ύπαχθουν τά τεχνολογικά, γεωργικά καί βιομηχανικά σχολεία πού προορίζονται γιά τούς αποφοίτους τοῦ έξαταξίου δημοτικού σχολείου ή τών επαγγελματικών σχολείων. Στόν δεύτερο κύκλο πού ονομάζεται άνώτερη μέση εκπαίδευση καί θά διαρκή τρία χρόνια, θά ύπαχθουν όλα τά προπανεπιστημιακά έπιστημονικά καί φιλολογικά ίνστιτούτα (ένα έτος θά είναι κοινό γιά όλους τούς μαθητάς), τά επαγγελματικά έμπορικά σχολεία, τά σχολεία καλών τεχνών, τά τεχνολογικά γεωργικά καί βιομηχανικά ίνστιτούτα. 'Η άνώτερη μέση εκπαίδευση θά έξασφαλίζεται άπό τό κράτος, τίς έπαρχίες ή τούς δήμους. Θά είναι δωρεάν, έκτός τών σπουδών στά προπανεπιστημιακά ίνστιτούτα, όπου θά ζητηται ένα μέτριο τέλος έγγραφής.

2. Γιά τήν αντιμετώπιση τής έλλείψεως σχολικών κτιρίων, οί στρατώνες μετατράπηκαν σέ δημόσια σχολεία· τά συνδικάτα έπίσης παραχώρησαν τούς χώρους των γιά τή διδασκαλία, καί μέσα σέ ένα χρόνο δημιούργήθηκαν 10.000 αίθουσες.

Ηνωμένες Πολιτείες: 1. Οί τελευταίες στατιστικές δείχνουν ότι ό αναλφαβητισμός έπεσε στά 2,2 % τό 1959-1960. Ένώ τό 1940-1941 οί 'Αμερικανοί άπό 25 έτών καί άνω είχαν περάσει άπό τά μαθητικά θρανία 8,4 χρόνια, οί 'Αμερικανοί τών αυτών ηλικιών έχουν πίσω τους 11 χρόνια μαθητείας τό έτος 1959-1960.

2. 'Επιστημονικές λέσχες: Τό Κογκρέσον πού ψήφισε, τό 1958, τόν νόμον «Έκπαίδευσις 'Εθνικής 'Αμύνης», μέ τό σκοπό νά ένισχύση τή διδασκαλία τών φυσικών έπιστημών στά άμερικανικά σχολεία τής μέσης παιδείας, ψήφισε έπίσης τόν «νόμο περί έπιστημονικών λεσχών», μέ τήν έλπίδα ότι οί λέσχες αυτές θά συντελοῦσαν στή μόρφωση νέων καί νεανίδων πού δείχνουν ειδικό ένδιαφέρον γιά τίς φυσικές έπιστήμες. Μέ τήν πράξη του αυτή, τό Κογκρέσον αναγνώριζε τήν άξία τών έξωσχολικών δράσεων στήν περιοχή τής έπιστημονικής μορφώσεως. 'Ο νόμος αυτός έπιτρέπει τήν έπιχορήγηση μέ 50.000 δολάρια τό έτος, ποσό πού πρέπει «νά έπιτρέπη στόν έφορο τής παιδείας νά ένισχύη καί νά προάγη τήν έγκατάσταση λεσχών σέ όλη τή χώρα γιά τούς μαθητάς πού έχουν έπιστημονικά διαφέροντα, καί νά τούς βοηθήση υλικά».

Γαλλία: 1. Ένα εύρύ πρόγραμμα άποκεντρώσεως θά έπιτρέψη μέσα σέ πέντε χρόνια τήν έγκατάσταση δέκα μεγάλων Σχολών στά κυριώτερα έπαρχιακά κέντρα. Τό ύπουργικό συμβούλιο έλαβε σπουδαία μέτρα γιά τή μεταφορά στήν έπαρχία τών μεγάλων σχολών, πού σήμερα είναι συσσωρευμένες στό Παρίσι. 'Αποφάσισε νά μεταφέρει: α) στήν περιοχή Λυόν-Γκρενόμπλ: τήν κεντρική σχολή, τή σχολή τών γεφυρών (μέ τό κεντρικό

έργαστήριο έρευνών, τήν άνώτερη έθνική μεταλλειολογική σχολή, τήν γεωπονική σχολή, β) στήν Τουλούζη: τήν έθνική άνωτέρα σχολή άεροναυτικής καί τήν έθνική σχολή πολιτικής άεροπορίας· γ) στίς Ρέννες: τήν έθνική σχολή τής δημοσίας υγείας· δ) στή Βρέστη: τή ναυτική σχολή· ε) στό Μπορντώ: τό έθνικό κέντρο δικαστικών σπουδών.

2. Σύμφωνα μέ τό διάταγμα τής 9 Νοεμβρίου 1960, θά ίδρυθουν «πανεπιστημιακά φιλολογικά κολλέγια».

Πρόκειται νά άποκεντρωθώ εύρύτερα τουλάχιστον τό πρώτος έτος τής άνωτέρας φιλολογικής διδασκαλίας (προπαιδευτικό) μέ τό άνοιγμα πανεπιστημιακών κολλεγίων στίς πόλεις πού δέν έχουν πανεπιστήμιο. Προβλέπεται έπίσης νά ίδρυθώ ένα τουλάχιστον άπ'αυτά στά προάστεια τών Παρισίων. Τά κολλέγια αυτά θά μπορούν νά παρέχουν πιστοποιητικά άνωτέρων σπουδών, όταν ό αριθμός τών σπουδαστών θά τό έπιτρέπη καί όταν θά ύπάρχουν τά άναγκαία μέσα σέ προσωπικό, χώρους καί υλικά.

'Αραβική Δημοκρατία: 1. Τό ύπουργείο τής παιδείας έδωκε ιδιαίτερη προσοχή στό πρόβλημα τής έπιλογής τών ύποψηφίων δασκάλων. 'Απαιτεί, έκτός τών άλλων: α) νά έξετάζονται τά σχολικά δελτία τών ύποψηφίων γιά νά ταυτίζονται ή ποιοτική τους κατάσταση, τά χαρακτηριστικά τους στοιχεΐα, οί προτιμήσεις καί οί δεξιότητές τους.

β) Τά διδασκαλεία νά χρησιμοποιούν διάφορα τέστ γιά νά έξακριβώσουν τίς δεξιότητες καί τόν χαρακτήρα τών ύποψηφίων.

γ) Τά τέστ αυτά νά συνοδεύονται μέ μιá συνέντευξη μέ κάθε ύποψήφιο γιά νά έρθουν στήν έπιφάνεια μερικά χαρακτηριστικά, πού δέν μπορούν νά άποκαλυφθούν μέ τό μέσον τών τέστ.

δ) Οί τρόφιμοι τών διδασκαλείων νά άφιερώνουν 50 ώρες τουλάχιστον κατá τό διάστημα τών θερινών τους διακοπών σέ κοινωνικές υπηρεσίες τών κοινοτήτων τους· ή θητεία αυτή θά χρησιμεύση στό νά αναπτύξη τήν κοινωνική πλευρά τής μορφώσεως τών μελλόντων διδασκάλων.

2. 'Η διδασκαλία ώργανώθηκε, τά τελευταία χρόνια, έτσι ώστε νά ανταποκρίνεται στίς άνάγκες τής παραγωγής καί νά συμβάλη στήν άνύψωση τοῦ βιοτικού έπιπέδου τοῦ άτομου καί τοῦ συνόλου. Γιά τόν σκοπό αυτό, προσπαθούν, άπό τό δημοτικό σχολείο άκόμη, νά έγχαράξουν τό σεβασμό στήν εργασία τοῦ χεριού. Μεγάλη προσοχή δίνεται στήν τεχνική διδασκαλία, σέ όλες τίς βαθμίδες, όπως καί στά έσπερινά μαθήματα.

'Αγγλία: Τό δημοτικό σχολείο τοῦ Nottingham, πού έλαβε μέρος στήν τριετήσια έκθεση τοῦ Μιλάνου 1960, ήταν έφωδιασμένο μέ σχολικά έπιπλα κατασκευασμένα σύμφωνα μέ τούς νέους κανόνες τοῦ «British Standards Institution». Οί σχολικές άρχές τοῦ Nottingham ήταν οί πρώτες πού υιοθέτησαν τούς κανόνες αυτούς. Τά αναλόγια καί τά καθίσματα τών μαθητών κατασκευάστηκαν σέ πέντε μεγέθη μέ διαφορετικό χρώμα τό καθένα. Τά νέα έπιπλα, βασισμένα στή συστηματική παρατήρηση εκατοντάδων μαθητών στά διάφορα σχολεία, (τής σωματικής διαπλάσεως, τοῦ τρόπου πού κάθονται καί εργάζονται, κ.λ.π.), έπιτρέπουν στό κάθε παιδί νά έχη γραφείο καί καθίσμα άνάλογα μέ τό μέγεθός του καί τοῦ έξασφαλίζουν τήν όρθή καθιστική στάση.

Σουηδία: Στήν πόλη τής Ουψάλας, 12.000 γονείς τών μαθητών έλοβαν ένα βιβλιαράκι γραμμένο άπό τούς κοινωνικούς εργάτες καί τούς δασκάλους. Τό βιβλιαράκι αυτό συνιστά τήν έφαρμογή όμοιομόρφων κανόνων συμπεριφοράς άπό όλους τούς γονείς, όπως είναι π.χ. ή ώρα πού ύποχρεωτικά πρέπει νά έπιστρέφουν τό βράδυ στό σπίτι οί διάφορες όμά-

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΚΙΝΗΣΗ

ΟΙ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΕΣ ΑΚΑΔΗΜΙΕΣ

ΜΙΑ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑ ΤΗΣ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗΣ ΑΚΑΔΗΜΙΑΣ ΦΛΩΡΙΝΗΣ ΕΙΣ ΔΗΜ. ΣΧΟΛ. ΕΔΕΣΣΗΣ

Εύρισκόμεθα ήδη πρὸς τὸ τέλος τοῦ δευτέρου ἔτους καὶ ἡ κατάρτισις ἡμῶν, ὡς αὐριανῶν δημοδιδασκάλων συνεχίζεται μὲ μεγάλην ἔντασιν.

Τὴν θεωρητικὴν μας κατάρτισιν συνοδεύει παραλλήλως ἡ πρακτικὴ μας ἐξάσκησις ἐν τῷ προτύπῳ τῆς Ἀκαδημίας μας καὶ ἤδη μέχρι στιγμῆς ἕκαστος σπουδαστὴς καὶ ἐκάστη σπουδαστρία ἔχει κάμει ἀρκετὰς διδασκαλίας.

Πρὸς καλυτέραν ὁμῶς ἀντίληψιν τῶν διδακτικῶν ζητημάτων ἐν τῇ πράξει πρόκειται νὰ γίνουν δι' ἡμῶν τῶν σπουδαστῶν διδασκαλαὶ εἰς Δημοτικὰ σχολεῖα τῆς πόλεώς μας, ὡς ἐπίσης καὶ εἰς πολλὰ Δημοτικὰ σχολεῖα τῶν διαφόρων χωρίων τῆς περιφέρειας μας, ὡς ἐγένοντο καὶ κατὰ τὸ προηγούμενον ἔτος.

Ἦδη τὴν παρελθούσαν Παρασκευὴν (5-5-1961) ἐγένετο ἐκδρομὴ εἰς Ἔδεσσαν μὲ ἀντικειμενικὸν σκοπὸν τὴν διεξαγωγὴν μιᾶς διδασκαλίας εἰς τὸ Α' Δημοτικὸν σχολεῖον τῆς πόλεως Ἐδέσσης, ὑπὸ τινος συναδέλφου εἰς ἣν ἔτυχεν ὁ κλῆρος.

Ἡ διδακτέα μεθοδικὴ ἐνότης ἦτο τὸ ποίημα «Χριστὸς Ἀνέστη» τοῦ Ι. Πολέμη καθορισθὲν ὑπὸ τοῦ οἰκείου διδασκάλου τῆς τάξεως τοῦ Δημ. Σχολείου Ἐδέσσης.

Ἡ ἐν λόγῳ συνάδελφος εἶχεν ὅλον τὸν ἀπαιτούμενον χρόνον διὰ τὴν προπαρασκευὴν τῆς ἀπὸ πᾶσαν δυνατὴν ἄποψιν.

Ξεκινήσαμεν πολὺ πρῶι καὶ ἐφθάσαμεν εἰς τὴν Ἐδεσσαν ἑνωρί· ἐκεῖ μᾶς ἔκαμε θερμότητην ὑποδοχὴν ὁ ἀξιότιμος Ἐπιθεωρητὴς Στοιχειώδους

δὲς τῶν παιδιῶν (στὶς 7 τὸ βράδυ τὰ παιδιά τῶν δέκα χρονῶν καὶ στὶς 9 τὰ παιδιά τῶν 14), τὸ ποσὸ τῶν χρημάτων ποῦ ἐπιτρέπεται νὰ κρατοῦν τὰ παιδιά, ὁ ἀριθμὸς τῶν κινηματογραφικῶν παραστάσεων ποῦ μποροῦν νὰ παρακολουθήσουν (μιὰ μόνον τὴν ἐβδομάδα), κ.λ.π., ὅπως καὶ ἡ πλήρης ἀποχὴ ἀπὸ τὸ κάπνισμα καὶ τὸ ἀλκοόλ, ὑπὸ ὁποιαδήποτε μορφή.

Τσεχοσλοβακία: Τὸ 1960-1961, θὰ διανεμηθοῦν γιὰ πρώτη φορὰ βιβλία καὶ σχολικὰ ἐφόδια δωρεὰν στοὺς μαθητάς. Τὸ μέτρο αὐτὸ θὰ στοιχίσῃ στο κράτος 400 ἐκατ. κορώνες. Τὸ ἴδιον ἔτος ἐπίσης θὰ πραγματοποιηθῇ ἡ ὑποχρεωτικὴ φοίτηση τῶν ἑννέα ἐτῶν (6-15). Ἡ πολυτεχνικὴ μόρφωση θὰ εἰσαχθῇ προοδευτικὰ κατὰ τὴ διάρκειαν τῶν ἑννέα αὐτῶν ἐτῶν, καὶ τὸ σχολεῖο θὰ συνεργάζεται μὲ τίς τοπικὰς βιομηχανικὰς καὶ γεωργικὰς ἐπιχειρήσεις. Στὰ ἐπαγγελματικὰ σχολεῖα, θὰ αὐξηθοῦν οἱ ὥρες τῶν θεωρητικῶν καὶ γενικῶν μαθημάτων ἀπὸ 15,5% σὲ 18,5%. Τὰ θεωρητικὰ τεχνικὰ μαθήματα ἀπὸ 17,10% σὲ 18,5%, ἐνῶ ἡ πρακτικὴ διδασκαλία δὲν θὰ ἀντιπροσωπεύῃ πιά παρὰ μόνον τὰ 63% τοῦ προγράμματος ἀπὸ τὸ 67,5% ποῦ ἴσχυε πρὶν.

Γ. Ζ.

Ἐκπαιδεύσεως Ἐδέσσης κ. Πάλλας ὡς ἐπίσης καὶ 40 δημοδιδασκαλοὶ καὶ δημοδιδασκάλισσαι τοὺς ὁποίους εἶχε καλέσει ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς, ὅπως παρακολουθήσουν τὴν διδασκαλίαν ἢ ὁποῖα ἐπρόκειτο νὰ διεξαχθῇ.

Εἶχομεν φθάσει τόσο ἐνωρί· ὥστε ἡδυνήθημεν νὰ συμμετάσχωμεν εἰς τὴν πρωινήν προσευχὴν τῶν μαθητῶν.

Ἡ χορωδία τῆς Ἀκαδημίας μας ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ καθηγητοῦ μας τῆς μουσικῆς κ. Τριανταφύλλου ἀνέπεμψε πρὸς τὴν Θεοτόκον τὸν ὕμνον «ΑἰΠΑΡΘΕΝΕ» (μουσ. σύνθεσις Ἰδίου), ὁ ὁποῖος ἔδωσεν ἰδιαίτερον χρῶμα εἰς τὴν προσευχὴν τοῦ σχολείου.

Ἐν συνεχείᾳ εἰσήλθομεν εἰς μίαν εὐρύχωρον αἴθουσαν ὅπου ἐγένετο ἡ διδασκαλία καὶ παρηκολούθησαμεν ἅπαντες οἱ σπουδασταὶ πρωτοετῆς καὶ δευτεροετῆς.

Τὴν διδασκαλίαν παρηκολούθησαν ἐπίσης, ὁ Διευθυντὴς μας κ. Ζαμπετάκης, ὁ Ὑποδιευθυντὴς κ. Παπασάββας, οἱ κ.κ. Καθηγηταί, ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς, ἅπαν τὸ προσωπικὸν τοῦ σχολείου καὶ οἱ ὡς ἄνω ἀναφερθέντες δημοδιδάσκαλοι καὶ δημοδιδασκάλισσαι.

Κατὰ τὴν διεξαχθεῖσαν διδασκαλίαν ὑπὸ τῆς σπουδαστρίας μας εἶχομεν τὴν εὐκαιρίαν νὰ ἴδωμεν κατὰ ποῖον τρόπον κινοῦνται τὰ παιδιά, ὅταν εὐρεθοῦν εἰς τοιοῦτον περιβάλλον, ὡς ἦτο τὸ ἀνωτέρω, τὸ ὁποῖον ὡς φαίνεται δὲν ἦτο διόλου εὐνοϊκὸν τόσο διὰ τὰ παιδιά ὅσον καὶ διὰ τὴν διδάξασαν, ἢ ὁποῖα εἶναι ἀκόμη πρωτόπειρος.

Μετὰ τὸ πέρασ τῆς διδασκαλίας ἐτονίσθησαν ἀπὸ τοὺς ἐπικριτὰς σπουδαστὰς τὰ διάφορα σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἡ διδάξασα δὲν ἐνήργησε καλῶς καὶ διάφορα ἄλλα σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἔπρεπε νὰ δώσῃ μεγαλυτέραν προσοχὴν.

Ἐπ' αὐτῶν ὠμίλησε κατόπιν ὁ οἰκείος διδάσκαλος τῆς τάξεως κ. Παπαδόπουλος καὶ κατόπιν ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ. Πάλλας τονίσας γενικῶς ὅτι ὁ διδάσκων πρέπει νὰ κατευθύνῃ τὴν συζήτησιν τῶν μαθητῶν καὶ νὰ ὁμιλῇ ὅσο τὸ δυνατόν ὀλιγότερον αὐτὸς καὶ περισσότερον οἱ μαθηταί. Ἐπίσης ὁ κ. Ἐπιθεωρητὴς ἐτόνισεν ὅτι ἡ διδασκαλία ἦτο λίαν ἐπιτυχὴς παρὰ τὰ παρατηρηθέντα σφάλματα καθ' ὅτι τὸ ποίημα ὡς ἐκ τῆς ὕψους τοῦ ἦτο πολὺ δύσκολον καὶ μάλιστα τελείως ἀψυχολόγητον διὰ μαθητάς τοῦ Δημοτικοῦ σχολείου, καὶ ἐκ τοῦ ὅτι ἐλλείπει ἡ πείρα ἀπὸ ἑνα νεοφώτιστον διδάσκοντα ὡς ἦτο ἡ διδάξασα.

Τέλος ἐπεσφράγισε τὴν ὅλην συζήτησιν ἐπὶ τῆς διεξαχθείσης διδασκαλίας ὁ Διευθυντὴς μας κ. Ζαμπετάκης ὅστις μὲ ἐξαιρετικὴν διορατικότητα ἐτόνισε τὰ διάφορα σημεῖα εἰς τὰ ὁποῖα ἡ διδάξασα δὲν ἐνήργησε καλῶς, καὶ πῶς θὰ ἦτο δυνατόν νὰ ἐνεργήσῃ. Ἰδιαίτέρως δὲ ὁ κ. Διευθυντὴς ἐτόνισεν ὅτι εἰς τὸ Δημοτικὸν σχολεῖον, ὡς πρὸς τὴν διδασκαλίαν, ἔχομεν μεθοδολογικὸν κυρίως ζήτημα καὶ οὐχὶ ζήτημα διδαχῆς.

Ἐπιτυχῶς ἐπίσης ἐτονίσθη ὑπὸ τοῦ ἰδίου ὅτι δὲν ἐπιζητοῦμεν λεπτομερεστάτην ἀνάλυσιν τοῦ ποιήματος, χωρὶς τοῦτο νὰ σημαίνῃ ὅτι ἡ διδασκαλία τοῦ ποιήματος πρέπει νὰ περιορίζεται μόνον εἰς τὴν ἀπαγγελίαν, ὡς φρονοῦσι τινές, ἀλλὰ πρέπει νὰ ἐπεκτείνηται καὶ εἰς τὴν ἐρμηνείαν αὐτοῦ διὰ πολλοὺς λόγους, καὶ διότι τὸ ποίημα εἶναι ἀρρήκτως συνδεδεμένον μὲ τὰς ποικίλας τοπικὰς καὶ χρονικὰς τοῦ ἀτόμου καὶ τοῦ λαοῦ συνθήκας, αἱ ὁποῖαι δὲν ἀναβιοῦνται μόνον διὰ τῆς ἀπαγγελίας ἀλλὰ καὶ διὰ λογικῆς ἐργασίας.

Συγκερασμὸς ὅθεν τῆς αἰσθητικῆς θεωρήσεως καὶ τῆς λογικῆς ἐρμηνείας εἶναι τὰ κύρια χαρακτηριστικὰ γνωρίσματα τῆς μεθόδου διδασκαλίας τοῦ ποιήματος τὰ ὁποῖα ὀφείλονται εἰς τὴν ἰδιαίτεράν φύσιν τοῦ.

Εὐκρινῶς τέλος ὁ κ. Διευθυντῆς ἀνέφερε τὸν τρόπον μὲ τὸν ὁποῖον ὁ διδάσκαλος ἐκμεταλλεύεται καὶ ἀντιμετωπίζει τὰς ἀπαντήσεις τῶν μαθητῶν καὶ ὅτι ὁ διδάσκαλος οὐδέποτε πρέπει νὰ ἀπογοητεύῃ τοὺς μαθητὰς πολὺ περισσότερον δὲ ὅταν ἀντιμετωπίζῃ μίαν τάξιν διὰ πρώτην φοράν.

Ὅλαι αἱ παρατηρήσεις αἱ ὁποῖαι ἐγένοντο ἐπὶ τῆς διεξαγωγῆς διδασκαλίας ἦσαν δι' ἡμᾶς λίαν ἐνδιαφέρουσαι καὶ ὠφέλιμοι καθ' ὅτι ἐγνωρίσαμεν σαφῶς τί πρέπει νὰ πράττωμεν καὶ τί νὰ ἀποφεύγωμεν εἰς οἵανδήποτε διδασκαλίαν καὶ ἰδιαίτερος εἰς τὴν διδασκαλίαν ποιήματος.

Τέλος ὁ κ. Διευθυντῆς, ὁ κ. Ὑποδιευθυντῆς ὡς καὶ ὁ κ. Ἐπιθεωρητῆς συνεχάρησαν τὴν διδάξασαν διὰ τὴν διδασκαλίαν τῆς ἥ ὁποία ὑπῆρξε λίαν ἐπιτυχῆς καθ' ὅτι διδασκαλία ἄνευ σφαλμάτων δὲν εἶναι δυνατὴ ὑπὸ οὐδενὸς πολὺ περισσότερον δὲ ἀπὸ ἓν ἄτομον τὸ ὁποῖον φοιτᾷ ἀκόμη ἐν τῇ Ἀκαδημίᾳ.

Τὴν ἐπίσκεψιν τῆς Ἀκαδημίας εἰς Ἐδεσσαν ἐλάμπρυνε διὰ τῆς παρουσίας τοῦ ὁ ἀξιότιμος Νομάρχης Ἐδέσσης κ. Δέπας, ὁ ὁποῖος μᾶς ἀπηύθυνεν ἐγκάρδιον χαιρετισμὸν τονίσας ἰδιαίτερος τὸ ἔργον καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ διδασκάλου ὡς καὶ τὴν συμβολὴν τοῦ εἰς τὴν πρόοδον καὶ τὴν ἐξέλιξιν τοῦ ἔθνους μας.

Ὁ κ. Διευθυντῆς τῆς Ἀκαδημίας ἀπήντησε συντόμως εἰς τοὺς λόγους τοῦ κ. Νομάρχου εὐχαριστήσας αὐτὸν θερμῶς διὰ τὰς πρὸς τοὺς σπουδαστὰς συστάσεις τοῦ.

Ἡ χορωδία μας ἐψυχαγώγησεν ἅπαντας μὲ τὰ ὠραῖα τραγούδια, «Nabucco» τοῦ Verdi καὶ «Κοιμούνται τὰ λουλούδια» τοῦ Τσοκαλμάγκλιο, καὶ ἡ συγκέντρωσις αὕτη ἔλσβε τέλος μὲ τὸν Ἑθνικὸν Ὑμνον τὸν ὁποῖον ἐψάλαμεν ἅπαντες.

Μετὰ ταῦτα ἐπεσκέφθημεν τὰ ἀξιοθέατα τῆς πόλεως συνοδευόμενοι ὑπὸ τοῦ κ. Ἐπιθεωρητοῦ καὶ τῶν διδασκάλων.

Ἡ ὑπόλοιπος ἡμέρα ἐπέρασεν εὐχάριστος εἰς τοὺς καταρράκτας καὶ τὴν πλουσίαν σκιὰν τῶν δένδρων τῆς πόλεως ποὺ πραγματικῶς λούζεται συνεχῶς εἰς τὰ γόργα καὶ ἄφθονα νερά τῆς.

Θὰ μᾶς μείνῃ ἀξέχαστη ἡ ἡμέρα αὕτη ἡ ὁποία ἐπέρασε τόσον εὐχάριστα εἰς τὴν Ἐδεσσαν (τὰς ἀρχαίας Αἰγᾶς, τὴν πρώτην πρωτεύουσιν τοῦ Μακεδονικοῦ Κράτους).

Τοιαῦται ἐκδρομαὶ διδακτικοῦ χαρακτήρος πρόκειται νὰ γίνουν ἀρκεταί, ἰδίως εἰς τὰ χωρία τῆς περιφέρειας μας.

Οὕτω πιστεύομεν ὅτι θὰ ἀποκτήσωμεν μίαν σαφεστέραν ἀντίληψιν τῶν παιδαγωγικῶν ζητημάτων τόσον τῶν θεωρητικῶν ὥσων καὶ τῶν πρακτικῶν εἰς τρόπον ὥστε νὰ δυνηθῶμεν βραδύτερον νὰ ἀνταποκριθῶμεν κατὰ τὸ δυνατόν καλύτερον εἰς τὸ ἔργον καὶ τὴν ἀποστολὴν τοῦ διδασκαλικοῦ λειτουργήματος, συμβάλλοντες δημιουργικῶς εἰς τὴν ἐξύψωσιν τοῦ ἔθνους μας.

Δημήτριος Ρουσάκης

ΜΙΑ ΠΑΙΔΑΓΩΓΙΚΗ ΣΥΓΚΕΝΤΡΩΣΙΣ

Εἰς τὴν μαγευτικὴν κωμόπολιν τῶν Βουκολιῶν ἐπραγματοποιήθη πρὸ ἡμερῶν Παιδαγωγικὴ Συγκέντρωσις ὑπὸ τὴν Προεδρίαν τοῦ διακεκριμένου, ἀκαμάτου καὶ βαθυστοχάστου Ἐπιθεωρητοῦ Γ' Περιφέρειας Χανίων κ. Λαζάρου Πετρίδη.

Τὴν συγκέντρωσιν ἐτίμησαν: Ὁ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Κισάμου καὶ Σελίνου κ. Εἰρηναῖος, οἱ Ἐπιθεωρηταὶ κ.κ. Ἀπόστο. Βρεττάκης Α' Χανίων καὶ Κωνστ. Μαρκάκης Β' Χανίων, αἱ τοπικαὶ Ἀρχαί, οἱ ἐπιστήμονες τῆς κωμοπόλεως κ.ἄ. Τὰς ἐργασίας τοῦ Παιδαγωγικοῦ Συνεδρίου Βουκολιῶν παρηκολούθησαν 200 καὶ πλέον διδάσκαλοι. Παρὰ τὸ πλῆθος τῶν συνέδρων αἱ ἐργασίαι διεξήχθησαν κατὰ τρόπον ἄνετον λόγῳ τῆς ἀρτίας κατασκευῆς τοῦ νεοτεύκτου διδακτηρίου.

Ἡ ἄψογος καθαριότης τοῦ διδακτηρίου, ἡ καλαισθητικὴ διακόσμησις τοῦ, ὁ ἀξιόλογος ἐξοπλισμὸς τοῦ εἰς ἐποπτικὰ μέσα, ὁ φροντισμένος ἀνθόκηπός τοῦ καὶ τὸ θαυμάσιον φυσικόν τοῦ περιβάλλον καθιστοῦν τοῦτο ἀπὸ τὰ ὠραιότερα διδακτήρια τῆς Πατρίδος μας καὶ ἐφάμιλλον οἰουδήποτε Εὐρωπαϊκοῦ.

Ἀξίζει ἔπαινος εἰς τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν τοῦ Σχολείου καὶ τοὺς προοδευτικὸς κατοίκους τῆς κωμοπόλεως, διότι ἐν πολλοῖς τὸ ὑπέροχον τοῦτο διδακτήριον ἀνήγειραν διὰ τοπικῶν πόρων καὶ προσωπικῆς ἐργασίας.

Τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου περὶ τὴν 8 π.μ. ὥραν ἐκήρυξε μὲ τὴν ἐπιβλητικὴν φυσιογνωμίαν τοῦ, τὴν φιλοσοφημένην σκέψιν τοῦ ὁ κ. Πετρίδης.

Μὲ τοὺς ὑποβλητικούς τοῦ λόγους, μεστοὺς ἐκ φωτεινῶν καὶ διδακτικῶν ἐννοιῶν ἐχαιρέτισε τοὺς συνέδρους κατ' ἀρχὰς καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐξῆρε τὸν ζῆλον καὶ τὰς θυσίας τούτων χάριν τῆς πολυτίμου ἐπιμορφώσεως τῶν πρὸς ἄσκησιν τοῦ ὑψηλοῦ τῶν ἔργου.

Ἀκολουθῶς ἐχαιρέτισαν τοὺς συνέδρους μὲ γλαφυρότητα καὶ οἱ Ἐπιθεωρηταὶ κ.κ. Βρεττάκης καὶ Μαρκάκης.

Τὸ Παιδ. Συνέδριον εἰσῆλθεν εἰς τὴν ἡμερησίαν διάταξιν τῶν ἐργασιῶν τοῦ.

Θέμα 1ον: «Πραγματογνωσία εἰς τὴν τάξιν νηπίων».

Ἡ νηπιαγωγὸς κ. Καράμπελα μὲ ἀληθῆ δεξιότητι κατάρθωσε νὰ κινήσῃ τὴν αὐτενέργειαν τῶν νηπίων. Τὰ μετέβαλεν εἰς πεταλούδας καὶ χωρὶς νὰ χαλάσῃ τὸ βελούδινο χνούδι τῶν πτερῶν τῶν, τὰ ὠδήγησε εἰς τὸν πραγματογνωστικὸν κήπον καὶ ἐγνώρισαν πλήρως τὴν φυσικὴν «Μαργαρίταν».

Θέμα 2ον: «Γυμναστικὴ Α' Β' τάξεων».

Ἡ διδασκάλισσα κ. Δασενάκη κατὰ τρόπον πρωτότυπον ἄνευ γυμναστικῶν παραγγελμάτων, ἀλλὰ ρυθμικῶν ἐργασιῶν εἰλημμένων ἐκ τῆς ἀγροτικῆς κυρίως ζωῆς ἐπέτυχε πλήρη γύμνασιν τῶν μικρῶν ἐπιστημονικῶς εὐσταθοῦσαν καὶ ἐψυχαγώγησε τοὺς διὰ παιδιῶν λίαν ἐπιτυχῶν.

Θέμα 3ον: «Γεωγραφία ἐν τῇ Ε' ΣΤ' τάξει. Ἡ Ἑλβετία».

Ὁ Ἐπιθεωρητῆς Γ' Περιφέρειας Χανίων κ. Λάζαρος Πετρίδης κατὰ ἀφθάστως ὑπέροχον τρόπον ἐδίδαξεν ἐπὶ μίαν ὥραν ἐν μέσῳ κατασκευῆς σιγῆς, ὠθησε τοὺς μαθητὰς εἰς αὐτενέργειαν, ἠκολούθησε τὴν αἰτιώδη σχέσιν τῶν γεωγραφικῶν ἐννοιῶν καὶ ἐπέτυχε νὰ παρουσιάσῃ μίαν πλήρη προκαταρκτικὴν γεωφυσικὴν, οἰκονομικὴν κ.λ.π. ἐξέτασιν τῆς χώρας. Ἡ ἐπαγωγικὴ διδασκαλία τοῦ εἰς οὐδενὸς τὴν ψυχὴν ἀφήκε σκιερὰ καὶ ἀμφίβολα σημεῖα. Ἀπέδειξεν ὡσαύτως ὅτι ἡ Γεωγραφία δὲν διδάσκεται διὰ ψάσεως ἀπλῆς καὶ ἀποστηθίσεως ἀλλὰ ἀπαιτεῖ προπαρασκευὴν πολὺ πλεονεκτικὴν καὶ μέσα ἀρκετὰ, ἐκτὸς τῶν συνήθων χαρτῶν, πρὸς λεπτομερῆ ἐξέτασιν ἐκάστης γεωγραφικῆς ἐνότητος. Μεγάλως ὠφέλησε τοὺς συνέδρους ἡ διδασκαλία τοῦ κ. Πετρίδη.

Θέμα 4ον: «Ἡ Σχολικὴ Αὐτοδιοίκησις ὡς κοινωνικὸς παράγων». Ὁ διδάσκαλος κ. Γεώργιος Μανούσας (Ταυρωνίου) μὲ εὐχέριαν ἀναπτύσσει τὴν εἰσηγησίαν τοῦ. Οὗτος δημιουργεῖ παιδαγωγικὰς ἀνησυχίας εἰς ἐνίους

συνέδρους πρὸς ἐφαρμογὴν τῆς Σχολικῆς Αὐτοδιοικήσεως εἰς τὰ σχολεῖα τῶν.

Θέμα 5ον: «Γενικαὶ προϋποθέσεις πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ διδασκάλου».

Ὁ διδάσκαλος κ. Ἰωάννης Κουφάκης μὲ εὐφράδειαν ὡμολογημένην καὶ ρητορικὴν τεχνικὴν ἀξιόλογον ἀνέπτυξεν τὸ θέμα του, ἄρτιον εἰς προσπάθειαν, ρωμαλέον εἰς σύλληψιν καὶ πηγαῖον εἰς ἔκφρασιν. Δικαίως ἀπέσπασε τὰ συγχαρητήρια τῶν συνέδρων. Ἐκρίθη ὑπὸ τῶν συνέδρων ὅτι κριτικὴ ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου δέον νὰ ἀποφευχθῇ, ἵνα μὴ δημιουργηθῇ τομὴ ἢ ἀμυχή εἰς βάρος τοῦ κάλλους καὶ τῆς τελειότητος τῆς ἐργασίας, ἐξεφράσθη δὲ ἡ εὐχὴ ὅπως ἐμφανισθῇ ὑπὸ τύπον διαλέξεως ἐνώπιον εὐρυτέρου κοινοῦ ἢ ἐκδοθῇ εἰς φυλλάδιον.

Θέμα 6ον: «Διάλεξις ἀντὶ φιλολογικοῦ μνημοσύνου ἐπὶ τῷ ἑορτασμῷ τοῦ ἔτους Κονδυλάκη».

Ὁ ὁμιλητὴς διδάσκαλος κ. Νικόλαος Γουλιέλμος ἀπὸ στήθους μὲ χειμαρρῶδη εὐχέρειαν, λιτότητα καὶ ποιητικὸν λυρισμὸν ἀνέπτυξε τὴν ζωὴν καὶ τὸ ἔργον τοῦ ἀειμνήστου Κρητὸς πεζογράφου Ἰωάννου Κονδυλάκη. Προέβη μὲ λογοτεχνικὴν ἐμβρίθειαν καὶ περισσὴν ὀξύνοϊαν εἰς τὴν ἀνάλυσιν τοῦ ἔργου του, ὥστε ἡ ἐργασία του νὰ ἀντέχῃ εἰς δημοσίαν ἐμφάνισιν ὑπὸ μορφήν διαλέξεως ἢ ἐκδόσεως.

Μετὰ τὸ πέραν τῶν ἐργασιῶν διεξήχθη εὐρεῖα κριτικὴ, λίαν ἐπωφελὴς καὶ ἐξήχθησαν χρησιμώτατα πορίσματα.

Τὸ διδακτικὸν προσωπικὸν καὶ αἱ ἀρχαὶ τοῦ τόπου παρέθεσαν γεῦμα εἰς πάντας τοὺς συνέδρους μετὰ τὴν λήξιν τοῦ ὁποῦ οὗ Θεοφιλέστατος Ἐπίσκοπος Κισάμου καὶ Σελλίνου κ. Εἰρηναῖος, μὲ τὴν διακρίνουσαν αὐτὸν φιλοσοφικὴν βαθύτητα καὶ τὸ πρὸς τὸ Λαϊκὸν Σχολεῖον ἐνδιαφέρον του, ὡμίλησε παραινεντικῶς πρὸς τοὺς ἐκπαιδευτικοὺς ἐπὶ τῆς κατ' ἐξοχὴν ἐθνικῆς σπουδαιότητος τοῦ ἔργου τῶν.

Ἐν κατακλείδι καὶ πρὸς ἀπόδοσιν δικαιοσύνης ὑπογραμμίζομεν καὶ ἐξαίρομεν τὴν ἐντόνον δρᾶσιν τοῦ κ. Λαζάρου Πετρίδη, ὅστις συνεχιστῆς ἄξιός τῶν προσπαθειῶν τοῦ Ἐπιθεωρητοῦ κ. Γ. Βασιλάκη, ἐντὸς δύο ἐτῶν δι' ἐννέα Παιδαγωγικῶν συνεδρίων, ἅτινα ἐπραγματοποίησεν εἰς διάφορα κέντρα τῆς Περιφέρειας του ὥθησε σημαντικῶς τὴν ἐπιμορφωτικὴν στάθμην τῶν συνεργατῶν του καὶ ἐργατῶν τοῦ Λαϊκοῦ Σχολείου.

Ἀνδρέας Πλατσάκης

ΕΚΠΑΙΔΕΥΤΙΚΗ ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ ΠΡΕΒΕΖΗΣ

Ὁ Ἐπιθεωρητὴς κ. Στάρας, ἐν τῇ εὐγενεῖ προσπάθειά του νὰ ἀνυψώσῃ τὴν Στάθμην τῆς Παιδείας ἐν τῇ Περιφερείᾳ του καὶ νὰ μεταβάλῃ τὸ Σχολεῖον, ἰδίᾳ τὸ ἀγροτικὸν εἰς ἐστὶν πολιτισμοῦ, ἐκπέμπουσιν τὸ ἀνέσπερον φῶς τοῦ Ἑλληνοχριστιανικοῦ πολιτισμοῦ καὶ καταυγάζουσιν τὸ περιβάλλον, ὁργάνωσαν σειρὰν τοπικῶν καὶ γενικῶν Παιδαγωγικῶν συνεδρίων. Εἰς τὸ 17ον Παιδαγωγικὸν συνέδριον, ὅπερ ἔλαβεν χώραν εἰς τὸ εἰδυλλιακὸν χωρίον Ἀγία Τριάς μᾶς ἐδόθη ἡ εὐκαιρία νὰ παρακολουθήσωμε τὴν ἡμερησίαν ἐργασίαν τοῦ ἐν λόγῳ Μονοθεοῦ Σχολείου μὲ ἰδιαίτερον θέμα τὰς σιωπηρὰς ἐργασίας καὶ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ Σχολικοῦ κήπου. Τὰς ἐργασίας τοῦ συνεδρίου, διαρκέσαντος ἐπὶ διήμερον παρηκολούθησαν ἑκατὸν καὶ πλέον συνάδελφοι καὶ τῶν δύο Περιφερειῶν Πρεβέζης. Τὴν πρώτῃν ἡμέραν οἱ διδάσκαλοι παρηκολούθησαν, παρισταμένων καὶ τῶν κ. κ. Ἐπιθεωρητῶν Α' καὶ Β' περιφερείας Πρεβέζης, τὴν ἡμερησίαν ἐργασίαν τοῦ Μονοθεοῦ Σχολείου καὶ τὴν ἀνάθεσιν σιωπηρῶν ἐργασιῶν ὡς καὶ τὴν ἐργασίαν τῶν μαθητῶν εἰς τὸν Σχολικὸν κήπον. Ὁ συνάδελφος

κ. Ἀλέξανδρος Κολιόπουλος, διδάξας ἅπαντα τὰ ἐν τῷ προγράμματι διαλαμβανόμενα μαθήματα, ἐξεμεταλλεύθη πλήρως τὸν χρόνον τῶν μὴ ἐργαζομένων τμημάτων διὰ καταλλήλων σιωπηρῶν ἐργασιῶν ἐλευθέρων καὶ δεσμευμένων.

Ἐντύπωσιν εὐχάριστον ἔκαμεν εἰς τοὺς συνέδρους τὸ ὥραϊον Σχολικὸν περιβάλλον καὶ ἰδίως ὁ κατ' ἐπιστημονικὸν τρόπον καλλιεργηθεὶς Σχολικὸς κήπος. Ὁ κήπος, ἐκτάσεως περίπου δύο στρεμμάτων περιλαμβάνει ὥραϊον ἀνθόκηπον ἔνθεν καὶ ἔνθεν τῆς εἰσόδου, ὁπωρῶνα καὶ τμήμα φυτῶν μεγάλης καλλιεργείας, ὁργανωθὲν κατὰ τὸ σύστημα τῆς ἀμειψισπορᾶς. Τὰ φυτευθέντα δένδρα εἶναι ἐκλεκτοῦ εἴδους καθὼς καὶ τὰ καλλωπιστικὰ φυτὰ. Εἰς τὸ βάθος τοῦ κήπου διακρίνεται τὸ ὀρνιθοτροφεῖον καὶ πλησίον αὐτοῦ τὸ κονικλοτροφεῖον. Οἱ κόνικλοι Πολωνικῆς ράτσας καὶ αἱ ὀρνιθες ράτσας ΛΕΓΚΟΡΝ, ἡ κατ' ἐπιστημονικὸν τρόπον κατασκευὴ τῶν κατοικιῶν καὶ τῶν ἀπαραιτήτων μέσων διὰ τὴν κανονικὴν τῶν ἀνάπτυξιν, συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ μιμηθοῦν τὸ παράδειγμα τοῦ Σχολείου καὶ οἱ κάτοικοι τοῦ χωρίου καὶ νὰ δημιουργήσουν ὥραίους κήπους καὶ ζωοτροφεία.

Τὰς ἀπογευματινὰς ὥρας, ἀφ' οὗ ὁ ἐκλεκτὸς συνάδελφος ἀνέπτυξε ἐν ὀλίγοις τὸν τρόπον τῆς ὁργανώσεως τοῦ Σχολικοῦ κήπου καὶ ἡσχάριστησε τὸν γεωπόνον κ. Τίλην ὅστις προθύμως τοῦ ἔδωκε τὰς ὁδηγίας καὶ προσωπικῶς εἰργάσθη διὰ τὴν ὁργάνωσιν τοῦ Σχολικοῦ κήπου, οἱ κ. κ. σύμβουλοι παρηκολούθησαν τὸν τρόπον τῆς ἐργασίας τῶν μαθητῶν εἰς τὸν Σχολικὸν κήπον. Οἱ μαθηταὶ χωρισμένοι εἰς ὁμάδας καὶ μὲ τὰ ἐργαλεῖα τῶν εἰργάσθησαν ὅλοι ἀναλόγως τῆς ἡλικίας τῶν εἰς διαφόρους ἐργασίας. Ὁ γεωπόνος κ. Ἀθανάσιος Τίλης ἐκλείσσε τὸ πρακτικὸν μέρος τοῦ Συνεδρίου ὁμιλήσας περὶ τοῦ Σχολικοῦ κήπου, τοῦ τρόπου τῆς κατ' ἐπιστημονικὸν τρόπον συστάσεώς του, διαβεβαιώσας πάντας τοὺς παρισταμένους ὅτι εἶναι πρόθυμος νὰ βοηθήσῃ κάθε προσπάθειαν τῶν συναδέλφων πρὸς τὸν τομέα αὐτόν.

Τὴν ἐπομένην εἰς τὴν αἴθουσαν τοῦ Α' Δημοτικοῦ Σχολείου Πρεβέζης ὁ συνάδελφος κ. Ἀλεξ. Κολιόπουλος ὁμίλησεν ἐπὶ τοῦ θέματος τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν καὶ ὁ συνάδελφος κ. Παπαγεωργίου ἐπὶ τοῦ θέματος τοῦ Σχολικοῦ κήπου. Τόσον ὁ πρῶτος ὅσον καὶ ὁ δεῦτερος ἐστήριξαν ἐπιστημονικῶς τὰς ὁμιλίας τῶν καὶ ἔδωσαν ὠλοκληρωμένην καὶ σαφὴ εἰκόνα τῶν ἀναπτυχθέντων θεμάτων. Τὰς ἐργασίας τοῦ Συνεδρίου παρηκολούθησε καὶ ὁ κ. Νομάρχης Πρεβέζης ὅστις λαβὼν ἀφορμὴν ἐκ τοῦ θέματος τῆς ὁργανώσεως τοῦ Σχολικοῦ κήπου ὡς παράγοντος διὰ τὴν Κοινοτικὴν ἀνάπτυξιν, ὁμίλησεν ἐπὶ τοῦ θέματος τούτου διαβεβαιώσας τοὺς κ. κ. συνέδρους ὅτι θὰ τὸν εὕρουν θερμὸν συμπαράστατον εἰς τὸ ἔργον τῶν.

Εἰς τὴν ἐπακολουθήσαντα συζήτησιν ὁμίλησαν πολλοὶ συνάδελφοι καὶ ἐπὶ τῶν δύο θεμάτων τόνισαν τὰς ἀπορίας τῶν καὶ τὰς ἀνησυχίας τῶν. Ἐν κατακλείδι ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῆς Α' Περιφερείας κ. Πύρρος Στάρας ὁμίλησε διεξοδικῶς καὶ ἐμπεριστατωμένως ἐπὶ τῶν ὡς ἂν θεμάτων, μὴ ἀφήσας οὐδὲν σκοτεινὸν σημεῖον καὶ κατετόπισε τοὺς συνέδρους κατὰ τρόπον ἐπαγωγὸν ἐπὶ τῶν ἐνδιαφερόντων τούτων ζητημάτων.

Τοὺς κ. κ. Συνέδρους ἐχαίρεισεν ὁ Ἐπιθεωρητὴς τῆς Β' Ἐκπαίδ. Περιφερείας κ. Εὐάγγελος Δοῦρος, ὅστις ἀφοῦ ἡσχάριστησε τοὺς παρισταμένους διδασκάλους διὰ τὴν εὐγενὴ τῶν προσπάθειαν, ἀνέπτυξε δι' ὀλίγων τὸ θέμα τῶν σιωπηρῶν ἐργασιῶν. Τέλος ἐν μέσῳ συναδελφικῆς ἀτμοσφαιρᾶς ἐψάλθη ὑπὸ τῶν παρισταμένων ὁ Ἑθνικὸς μας ὕμνος. Γενικῶς οἱ συνάδελφοι ἀνεχώρησαν ἀπὸ τὴν ὥραν αὐτὴν συγκέντρωσιν λίαν ἱκανοποιημένοι καὶ μὲ νέας δυνάμεις διὰ τὴν συνέχισιν τοῦ ἐπιπόνου μὲν, ἀλλὰ θεοῦ ἔργου τῶν.

Γεώργιος Βαζάκας

ΚΡΙΤΙΚΗ ΤΟΥ ΒΙΒΛΙΟΥ

Για μιὰ πληρέστερη γνωριμία με τὸ παιδαγωγικὸ σύστημα Decroly

J. Husson — G. Gallien — L. Fonteyne — A. Claret — J. Degand: Τὸ σχολεῖο μετὰ τὴ ζωὴ γιὰ τὴ ζωὴ. Τὸ παιδαγωγικὸ σύστημα Decroly. Ἀρχές — Πρόγραμμα — Μέθοδος. Μετάφραση, Πρόλογος καὶ Εἰσαγωγή: Γ. Α. Βασδέκης, Ἀθῆναι 1961. (Σελ. 1 — 275).

I

Τὸ παιδαγωγικὸ σύστημα τοῦ Βέλγου Παιδαγωγοῦ Decroly, πρέπει νὰ μὴ τὸ μετατρέψουμε σὲ ἐπιτεύγματα τέτοια, ὅπου ἡ οὐσία νὰ θυσιάζεται στὸ γράμμα, ἀλλὰ νὰ μείνῃ μιὰ πηγὴ ἀληθειῶν καὶ ἐνθουσιασμοῦ γιὰ τοὺς δασκάλους.

Μ' αὐτὰ τὰ λόγια τῆς Γαλλίδος Παιδαγωγοῦ Angela Medici προλόγισε τὴν καινούργια ἔκδοση «Εἰσαγωγή στὴ μέθοδο τοῦ Decroly» ὁ μεταφραστὴς τοῦ ὡς ἄνω ἔργου Γ. Βασδέκης.

Τὸν ἐνθουσιασμό ὅμως ποὺ ὁραματίζεται ἡ ὡς ἄνω Παιδαγωγὸς γιὰ τοὺς δασκάλους ὡς πηγὴν ἀληθειῶν γιὰ νὰ μὴ θυσιάσῃ ἡ οὐσία στὸ νεκρὸν γράμμα, τὸν ἐγκλείει σὲ ζηλευτὸ καὶ ἄφθαστο βαθμὸ πρῶτος ὁ μεταφραστὴς τοῦ ὡς ἄνω ἔργου.

Εἶναι ἐκεῖνος ποὺ τροφοδοτῇ καὶ τροφοδοτεῖ συνεχῶς μετὰ τὸ πῦρ τοῦ ἱεροῦ παιδαγωγικοῦ τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, τῆς ωραίας διδασκαλικῆς τοῦ ψυχῆς καὶ τῶν πρωτοτύπων καὶ μεταφραστικῶν δημοσιευμάτων του, κάθε τι ποὺ ὑποβοηθεῖ τὸν δάσκαλο στὴν μορφωτικὴ του προσπάθεια.

Καὶ ἱερουργώντας ὁ ἀκάματος συνάδελφος Γ. Βασδέκης εἰς τὸν βωμὸν τῆς πιὸ ὑψηλόφρονος παιδαγωγικῆς καὶ ψυχολογικῆς ἀνατάσεως ἐγκαινιάζει εἰς τὴν καινούργια του ἐξόρμησιν τὴν «Βιβλιοθήκη ἐργασίας γιὰ τὸ Δάσκαλο» ποὺ ἀποβλέπει εἰς τὸ νὰ κάμῃ πιὸ ἀποδοτικὴ καὶ πιὸ συγχρονισμένη τὴν ἐργασία του.

Καὶ ὡς ἀπαρχὴν τῶν ἐγκαινίων τῆς πολυτιμῆς αὐτῆς σειρᾶς ἐκδόσεων, προσφέρει τὸ παιδαγωγικὸν σύστημα τοῦ Decroly καὶ τὰ μυστικὰ τῆς περιφῆμου μεθόδου του στὴν πιὸ ὁλοκληρωμένη, ζηλευτὴ καὶ συγχρονισμένη ἀποψη καὶ προβολή.

II

Προλογίζοντας ὁ Γ. Βασδέκης καὶ κριτικάροντας τὴν θέση ποὺ κατέχει σήμερὰ ἡ Μέθοδος Decroly στὴν Ἑλλάδα μας—τόσον στὸ θεωρητικὸ ὅσον καὶ στὸ πρακτικὸ τῆς ἀντίκρουσας—ἀποφαίνεται ὀρθότατα:

Πῶς τὰ διδάγματα καὶ τὴν πείρα τῶν ξένων ποὺ ἀντλοῦμε σχετικὰ μετὰ τὰ ζητήματα Ἀγωγῆς καὶ Παιδείας, πρέπει νὰ τὰ ἀφομοιώνουμε δημιουργικὰ καὶ γόνιμα καὶ σύμφωνα μετὰ τὴν ἰδιομορφίαν τοῦ Νεοελληνικοῦ μας πολιτισμοῦ, χωρὶς νὰ ἀρνούμεθα ἢ νὰ ἀπορρίπτομεν τὴν ξένην ἐπίδρασιν καὶ τὰ πορίσματα τῶν ξένων παιδαγωγικῶν καὶ ψυχολογικῶν ἐρευνῶν.

(Γ. Βασδέκης, Ἡ Μέθοδος Decroly στὴν Ἑλλάδα, σελ. 12).

Μονάχα—τονίζει ὁ Γ. Βασδέκης ὕστερα ἀπὸ μιὰ πλατεῖα ἐνημέρωση καὶ ἐπικοινωνία μετὰ τὰ γραφτὰ τῆς σύγχρονης ψυχολογικῆς καὶ παιδαγωγικῆς σκέψης, μποροῦμε νὰ ὀπλισθοῦμε μετὰ τὸν ἀπαραίτητο ἐπιστημονικὸ ὅπλιον γιὰ ὁποιοδήποτε συνηδητὸ καὶ ὑπεύθυνο παιδαγωγικὸ πειραματισμό.

(Γ. Βασδέκης, Αὐτόθι σελ. 15).

Ἴδου μιὰ σωστὴ καὶ ζηλευτὴ τοποθέτηση τοῦ ζητήματος γιὰ τὴν προώθηση καὶ στὴν Χώραν μας τῶν παιδαγωγικῶν πειραματισμῶν, γιὰ νὰ μὴ ὑπάρχουν δηλαδὴ σχολεῖα Πρότυπα καὶ Πειραματικὰ εἰς τὰ ὁποῖα οὐδεὶς πειραματισμὸς νὰ γίνεται.

Καὶ ἡ φιλοδοξία τοῦ ἀκαμάτου συνάδελφου μετὰ τὴν μετάφραση τοῦ ὡς ἄνω ἔργου γιὰ τὴν παιδαγωγικὴν ἰδέαν τοῦ Decroly εἶναι ἐντοπισμένη στὴν προσπάθειά του ὅπως ἀπαλλάξῃ ἀπὸ ὅλες τὴς παρανοήσεις καὶ τὴς πλάνες ποὺ ἐνεφίλοχῶσαν με-

χρι τοῦδε μετὰ τὴν ἐφαρμογὴν καὶ στὴν Πατρίδα μας τῆς ὀλίκῃς μεθόδου στὴν πρώτη ἀνάγνωση καὶ γραφῇ κατὰ τὸ σύστημα Decroly.

Διὰ τῆς μεταφράσεως δηλονότι τοῦ ὡς ἄνω ἔργου τῶν ἀμέσων συνεργατῶν τοῦ Decroly στὸ Ermitage—ἰδίως τῆς Gallien καὶ τῆς Fonteyne—ἐπιδιώκει ὁ Γ. Βασδέκης νὰ στραφῇ τὸ διαφέρον τῶν δημιουργικῶν δασκάλων τῆς Χώρας μας στὴν ἐφαρμογὴν τοῦ παιδαγωγικοῦ συστήματος τοῦ Decroly, ἀλλὰ σὲ ὅλη του τὴν ἔκταση καὶ ὄχι μετὰ τὴν παρανοήσιν καὶ τὴν κολοβώσιν ποὺ ἔλαβον χώραν μέχρι τοῦδε.

Αὕτῃ εἶναι ἐν περιλήψει ἡ καινούργια προσφορὰ τοῦ ἐξαίρετου συνάδελφου Γ. Βασδέκης, ὁ ὁποῖος φλεγόμενος πάντοτε καὶ οἰστηλατούμενος ἀπὸ τὸ ἰδανικὸ τοῦ Νέου Σχολείου, διακονεῖ ἀκούρατος εἰς τὸν βωμὸν τῆς Παιδείας, χωρὶς τυμπανοκρουσίες ἀλλὰ μετὰ τὴν ἀφθαστὴ μετριοφροσύνη ποὺ τὸν διακρίνει καὶ τὸν ἀσίγαστον ἀνικανοποίητον πόθον ποὺ διεπότιζε τὴν ωραίαν διδασκαλικὴν του ψυχὴ ἀπὸ τὰ χρόνια τῆς φοιτήσεώς του στὸ Πεντατάξιο Διδασκαλεῖο τῶν Γιαννίνων.

III

Εἴμεθα βέβαιοι ὅτι ἡ καινούργια προσφορὰ του, μέσα στὰ πλαίσια ὄχι μιᾶς ἀπλῆς μεταφραστικῆς ἀποδόσεως, ἀλλὰ μιᾶς μεταφράσεως ποὺ εἶναι μετεμψύχως ἐκ τοῦ πρωτοτύπου—γιὰ νὰ μεταχειρισθοῦμε ὅρον τοῦ διασήμου φιλόλογου Wilamowitz—εἴμεθα τονίζοντες βέβαιοι ὅτι ἡ καινούργια προσφορὰ του θὰ τονώσῃ τὸ διαφέρον τῶν δημιουργικῶν δασκάλων τῆς Χώρας μας γιὰ βαθύτερη μελέτη τοῦ συστήματος τοῦ Decroly.

Ὁ Βελγικὸς παιδαγωγικὸς πειραματισμὸς τοῦ Decroly φέρει ἄθελα στὴ θύμῃ σὴν μας τὸν πειραματισμὸν μετὰ τὰ ἐξοχικὰ παιδαγωγεῖα τοῦ Lietz στὴν Γερμανία, γιὰ τὸ σχολεῖο τοῦ Ermitage ἦταν πράγματι ἕνα σχολεῖο ὅπου ἀκτινοβολοῦσε ἡ ἀγάπη καὶ τὸ παιδί ζοῦσε μέσα σ' ἕνα κόσμον ἀνθρώπινον ποὺ ἦταν ὁ κόσμος τῆς ἐργασίας πάντων στὸ τοπικὸ περιβάλλον του, ἡ ἐξερεύνησις τοῦ ὁποῖου ὡδηγοῦσε ἄθελα καὶ ἄκοπα στὸ σχολεῖο τῆς ἐνεργητικότητος:

Τὸ Σχολεῖο δηλαδὴ γιὰ τὴ Ζωὴ μετὰ τὴ Ζωὴ, ποὺ ἦταν καὶ τὸ ἐμβλημα τοῦ Decroly, στὴν ἐφαρμογὴ δηλαδὴ τῆς λειτουργικῆς σκέψεως καὶ ὄχι τῆς ἀφηρημένης.

Μὲ ἄλλα λόγια:

Στὴν κινητοποίηση τῶν δυνάμεων τοῦ παιδιοῦ στὴν ὁλότητά του, μετὰ ἕνα Πρόγραμμα ποὺ εἶχε καταστρωθῇ κατὰ τὴν ἀνάπτυξιν τῶν κέντρων ἐνδιαφέροντος.

Ἡ καινούργια μετάφραση τοῦ Γ. Βασδέκης μετὰ τὴν ὁποία ἐγκαινιάζεται ἡ «Βιβλιοθήκη ἐργασίας γιὰ τὸ δάσκαλο» δὲν πρέπει νὰ λείψῃ ἀπὸ τὴν ἐργασίαν τῶν ἐλλήνων δασκάλων καὶ ὅλων τῶν σχολείων τῆς Ἑλλάδος μας.

Εὐριπίδης Σούρλας

Μιὰ ἀξιόλογη μεθοδικὴ καινοτομία

Ἀθ. Μητσιαδῆ: Ἡ ἀτομικοποιημένη διδασκαλία. Λάρισα 1960.

Ἡ προσαρμογὴ τῆς διδακτέας ὕλης στὶς πνευματικὲς δυνατότητες κάθε μαθητοῦ εἶναι σήμερὰ ἡ σοβαρώτερη παιδαγωγικὴ ἀπαιτήσις. Τὸ Νέο Σχολεῖο γιὰ νὰ ἐξασφαλίσῃ τὸ μαθητὴ μιὰ κανονικὴ ἐξέλιξιν καὶ μιὰ καλύτερη ἀτομικὴ μόρφωσιν, μαζί μετὰ τὰ ἄλλα διδακτικὰ μέσα, ἐφαρμόζει καὶ τὴ διδακτικὴ μορφή τῆς ἀτομικοποιημένης διδασκαλίας. Ἡ μορφή αὕτη τῆς ἐργασίας προσαρμόζεται στὰ μέτρα τοῦ παιδιοῦ καὶ μπορεῖ νὰ ὡδηγήσῃ θαυμάσια στὴν ἐπίτευξιν τοῦ σκοποῦ τῆς ἀγωγῆς.

Στὴ χώρα μας, ἡ ἀτομικοποιημένη διδασκαλία εἶναι πολὺ λίγο γνωστὴ, γιὰ τὴν δὲν ὑπάρχουν σχετικὲς μελέτες. Ὁ συνάδελφος καὶ ἀγαπητὸς φίλος κ. Ἀθανάσιος Μητσιαδῆς μετὰ τὸ βιβλίον του «Ἀτομικοποιημένη διδασκαλία» ἐρχεται πρῶτος νὰ φωτίσῃ πλούσια τὸ τόσο ἐνδιαφέρον διδακτικὸ αὐτὸ πρόβλημα. Ἡ ἐργασία του, μοναδικὴ εἰς τὸ εἶδος τῆς, εἶναι τόσο ὁμορφα καὶ ἀπλᾶ γραμμένη, ποὺ ὁ καθένας διαβάζοντάς τὴν εἶναι σὲ θέση νὰ ἐφαρμόσῃ μόνος του τὴ διδακτικὴ αὕτη μορφή τῆς ἀτομικοποιημένης διδασκαλίας. Τὸ βιβλίον τοῦ κ. Μητσιαδῆ βασισμένο ἐπάνω στὰ πλούσια πορίσματα τῶν ἐργασιῶν τῶν μεγάλων Παιδαγωγῶν Chaparede καὶ Dottrens

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Έξεδόθησαν τὰ κάτωθι βιβλία:

1. Παν. Βλάχου: Μελέτη γιὰ τὸν Γρανίτσα.
2. Θεοφρ. Γέρου: Παιγνιώδεις μορφές ἐργασίας στὸ Δημοτικὸ Σχολεῖο, Ἀθῆναι 1961.
3. Θεοφρ. Γέρου: Παιδαγωγικὰ σχεδιάσματα, Ἀθῆναι 1961.
4. Δημ. Γούλα: Δυὸ μορφές τῆς Ρομέλης (Ζαχ. Παπαντωνίου, Στ. Γρανίτσας).
5. Ξεν. Δάντη: Προσευχὴ ἐπάνω στὴν Ἀκρόπολιν, τοῦ Ἑρν. Ρενάν.
6. Γ. Ζώρα: Ἑπτανησιακὰ μελετήματα.
7. Παν. Εὐθυμίου: Ρόδος - Λίνδος.
8. Γ. Καραμάνου: Χουνέρι τοῦ τραίνου, δώδεκα εὐθυμίες ἱστορίες τοῦ χωριοῦ.
9. Λ. Λιακατά: Σύμπαν καὶ πνεῦμα.
10. Λ. Ντάγκλας - Κ. Πολίτη: Ὁ μεγάλος ψαράς.

11. Εὐριπίδου Σούρλα: Ἡ διδακτικὴ τῶν παραμυθιῶν. Παραμύθι καὶ λαϊκὴ ψυχὴ. Ἀθῆναι 1961.
12. Θαν. Τζούλης: Σπόνδυλοι, ποιήματα. Δίφρος, Ἀθῆναι.
13. J. Husson — G. Gallien — L. Fonteyne — A. Claret — J. Degand: Τὸ σχολεῖο μὲ τὴ ζωὴ γιὰ τὴ ζωὴ. Τὸ παιδαγωγικὸ σύστημα Decroly — Ἀρχές — Πρόγραμμα — Μέθοδος. Μετάφραση, πρόλογος καὶ εισαγωγή: Γ. Α. Βασδέκη. Ἀθῆναι 1961.

Ἐλάβαμε τὰ παρακάτω περιοδικὰ:

1. Παιδεία καὶ Ζωή, Μάιος 1961.
2. Σχολικὰ Χρονικά, Μάρτιος - Ἀπρίλιος.
3. Νέο Σχολεῖο, Ἀπρίλιος - Μάιος.
4. Νέα Οἰκονομία, τεύχος Ματοῦ.
5. Ὁρθόδοξος Παρατηρητής, Προνοία Ἑλλην. Ἀρχιεπισκοπῆς Ἀμερικῆς.
6. Ἡπειρωτικὴ Ἑστία, τεύχος 107ον Μαρτίου.
7. Ὁ μικρὸς Οἰνουσιώτης, φύλλο 32 Μάιος.
8. Μαθητικὴ Φωνή, Τρίκαλα, Ἀπρίλιος - Μάιος.

ΠΑΝ. ΚΟΡΟΝΤΖΗ Διευθυντοῦ Παλλεῖου Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας ΜΟΡΦΩΤΙΚΑΙ ΚΟΙΝΟΤΗΤΕΣ

σελίδες 235

Α'. Οἰκογένεια: ἔννοια, ἐξέλιξις καὶ μορφαὶ οἰκογενείας. Ἡ οἰκογένεια ὡς ἀξιολογικὴ καὶ μορφωτικὴ κοινότης. Ἡ οἰκογένεια ὡς μορφωτικὴ ἀξία, ἢ σύγχρονος κρίσις καὶ ἀναγέννησις αὐτῆς.

Β'. Κοινότης παιγνιδιοῦ-νηπιαγωγείων: Ἐννοία καὶ μορφωτικὴ σημασία τῆς κοινότητος παιγνιδιοῦ, ὁ χαρακτήρ καὶ τὸ νόημά του. Νηπιαγωγείον (Φραιμπέλ, Μοντεσσόρι).

Γ'. Τὸ σχολεῖον: Ἡ μορφωτικὴ ἀξία, ἐξέλιξις, μορφολογία, κρίσις καὶ συγχρονισμός τοῦ σχολείου.

Δ'. Ἡ ἐκκλησία ὡς μορφωτικὴ κοινότης: Χριστιανικὴ θρησκεία καὶ ἀγωγή. Ἡ μορφωτικὴ δύναμις τῆς ἐκκλησίας.

Ε'. Νεανικαὶ κοινότητες: Νόημα καὶ μορφαὶ τῶν κοινωνικῶν δεσμῶν κατὰ τὴν παιδικὴν καὶ ἐφηβικὴν ἡλικίαν. Ὁ συντροφικὸς χαρακτήρ τῶν ἐφηβικῶν ομάδων καὶ ἡ μορφωτικὴ ἀξία τῶν νεανικῶν κοινοτήτων.

ΣΤ'. Ἡ κοινωνία ὡς μορφωτικὸν περιβάλλον: Ἐννοία καὶ σημασία τῆς κοινωνίας διὰ τὴν ἀγωγήν. Κοινωνικαὶ μορφαὶ καὶ παιδαγωγικὴ ἀξία τούτων. Ὁ ἐπικρατέστερος τύπος ἀνθρώπου εἰς τὴν σύγχρονον κοινωνίαν. Στροφή τῆς κοινωνίας πρὸς τὸν ἄνθρωπον καὶ τὰς ἠθικὰς ἀξίας.

Ν. ΠΕΤΡΟΥΛΑΚΗ Ὑποδιευθυντοῦ Παιδαγωγικῆς Ἀκαδημίας Ἡρακλείου ΨΥΧΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗΣ

σελίδες 365

Μέρος Αον: Ἡ προσαρμογὴ, κίνητρα πρὸς προσαρμογὴν, δυσκολίαι προσαρμογῆς, ἀντιδράσεις κατὰ δυσκολιών.

Μέρος Βον: Σχολεῖον καὶ παιδικὴ προσαρμογὴ, ἐπάγγελμα καὶ προσαρμογὴ, προσωπικότης καὶ προσαρμογὴ (μετρήσεις καὶ τεστ προσωπικότητος, νοημοσύνης, κοινωνικότητος, βαθμολογία καὶ κλίμακες, ἐρωτηματολόγια καὶ μέθοδοι προβολῆς). Ψυχοθεραπεία (μέθοδος καὶ πρακτικὴ ψυχοθεραπείας, μάθησις καὶ διὰ παιγνίου θεραπείας).

ΕΛΠ. ΣΤΑΜΑΤΑΚΗ ΠΩΣ ΜΑΘΑΙΝΟΥΝ ΑΡΙΘΜΗΤΙΚΗ ΤΑ ΠΑΙΔΙΑ ΤΗΣ ΠΡΩΤΗΣ ΔΗΜΟΤΙΚΟΥ

Συνιστάται διὰ τῆς ὑπ' ἀριθ. 33.853/88/25.4.61 ἐγκυκλίου τοῦ Ὑπουργείου Παιδείας. Πωλεῖται: Γοβατζιδάκη 21 Ρεθύμνον.

καὶ προσαρμοσμένο στὴν Ἑλληνικὴ πραγματικότητα ἀποτελεῖ ἓνα ἐφόδιο ἀπαραίτητο γιὰ κάθε διδάσκαλο. Σπουδαιότατο πλεονέκτημα τοῦ βιβλίου αὐτοῦ εἶναι, ὅτι δὲν σταματᾷ στὴν ἐξέταση τοῦ θέματος ἀπὸ θεωρητικῆς πλευρᾶς, ἀλλὰ προχωρεῖ στὴν πρακτικὴ ἐφαρμογὴ του στὸ μάθημα τῆς γραμματικῆς. Ὁ συνάδελφος κ. Μητριάδης ἐφήρμοσε ὁ ἴδιος τὴ μορφή αὐτῆς τῆς διδασκαλίας καὶ ἡ πλούσια πείρα τὴν ὁποία ἀπέκτησε μεταφέρεται στὸ βιβλίο του μὲ πολλὰ παραδείγματα. Ξεκινώντας ἀπὸ τὴ διάκριση τῆς ἀτομικῆς καὶ ὁμαδικῆς διδασκαλίας ἐξετάζει τὶς ἀρχές καὶ ἀπαιτήσεις τῆς ἀτομικοποιημένης διδασκαλίας, περιγράφει τὰ γνωρίσματα αὐτῆς καὶ τὴν συγκρίνει μὲ ἄλλας μεθόδους. Στὴν τεχνικὴ τῆς ἀτομικοποιημένης διδασκαλίας ὁ κ. Μητριάδης σταματᾷ περισσότερο γιὰ νὰ κατατοπίσῃ τὸν ἀναγνώστη πληρέστερα. Ἐκθέτει λεπτομερῶς τὸ πρόβλημα τῆς κατανομῆς τῆς τάξεως, ἀναφέρει πῶς γίνεται ἡ σύνταξις τῶν καρτελλῶν, ποῖα εἶναι τὰ εἶδη των, πῶς χρησιμοποιοῦνται καὶ πῶς γίνεται ὁ ἔλεγχος τῆς ἐργασίας. Μιά σειρά ἀπὸ καρτέλλες, πού συνέταξε ὁ ἴδιος καὶ πού τις ἐφήρμοσε στὸ σχολεῖο του στὸ μάθημα τῆς γραμματικῆς, κατατοπίζει θαυμάσια στὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖον μπορεῖ ὁ καθένας νὰ ἐργασθῇ γιὰ νὰ καταρτίσῃ τὸ ὕλικό πού θὰ χρειασθῇ γιὰ τὴν ἐφαρμογὴ τῆς ἀτομικοποιημένης διδασκαλίας.

Εἶναι καθ' ὅλα ἀξιόπαινη ἡ προσπάθεια τοῦ κ. Μητριάδη γιὰ τὴν διδασκαλία ἐρεθίσματα γιὰ μιά πληρέστερη ἐξέταση τοῦ σοβαρωτάτου αὐτοῦ προβλήματος. Τὸ θέμα τῆς Ἀτομικοποιημένης διδασκαλίας εἶναι πολὺπλοκο καὶ θὰ ἀπαιτηθοῦν πάρα πολλές ἐργασίες, γι' αὐτὸ ἡ ἐργασία τοῦ κ. Μητριάδη δὲν πρέπει νὰ χρησιμεύσῃ σὰν ἓνα ὑπόδειγμα ἀλλὰ σὰν μιά βάση γιὰ μιά πλατύτερη ἔρευνα τοῦ θέματος. Ὁ κ. Μητριάδης ἔκαμε ἓνα σπουδαῖον ξεκίνημα καὶ ἀνοίξε τὸ δρόμο πού μποροῦν καὶ ἄλλοι συνάδελφοι νὰ ἀκολουθήσουν καὶ νὰ τὸν συνεχίσουν τὸν εὐχαριστοῦμε καὶ τὸν συγχαίρουμε.

Ἀγγελος Σαφαρίκας

Ἐνα πατριδογνωστικὸ βιβλίο

Παν. Βασιλείου: Ἡ Ἐπισκοπὴ Λιτῆς καὶ Ἀγράφων μὲ σύντομὴ ἐπισκόπηση τῆς ἱστορίας τῆς Εὐρυτανίας τῶν Μοναστηριῶν καὶ τῶν σχολείων της. Ἀθῆναι 1961.

Ὁ ἐκλεκτὸς συμπολίτης μας κ. Παν. Βασιλείου εἶναι ἀπὸ τοὺς λίγους Εὐρυτᾶνες πού ἔχει τὴ σκέψη του πάντα στὴ φτωχὴ μας Πατρίδα. Γεννήθηκε στὴν Εὐρυτανία. Ἐκεῖ ἔζησε μικρός. Ἐκεῖ ἔχει τὶς ρίζες του. Τὰ βιβλία πού ἔχει γράψῃ, καὶ αὐτὰ πού ἀγγέλλει πῶς θὰ ἐκδώσῃ μαρτυροῦν αὐτὴ τὴν ἐνθερμὴ ἀγάπην του γιὰ τὸν τόπο μας. Ἀπ' αὐτὴ τὴν ἀγάπην παίρνει δύναμη καὶ θάρρος, γιὰ νὰ φέρῃ σὲ πέρας μιά τόσο σπουδαία ἐργασία.

Ὁ κ. Βασιλείου δὲν ἔχει μόνο αὐτὴ τὴν τρανὴ ἀγάπην γιὰ τὸν τόπο μας, ἔχει καὶ τὴν ἀξιοθαύμαστη ἱκανότητα, ἐπιμέλεια καὶ ὑπομονὴ νὰ βρῇ τὴν ἀλήθειαν, νὰ τὴ γράφῃ μὲ τέχνη καὶ νὰ τὴν παρουσιάσῃ καταληπτὴ στοὺς ἀναγνώστες.

Τὸ βιβλίο του αὐτὸ καθὼς καὶ ὁ Γιαννοῦλης του φωτίσανε μιά ἐποχὴ πού στὰ βουνὰ μας κυφορεῖτο ἡ Λευτεριά καὶ πού τὴν κάλυπτε σκοτάδι πυκνὸ. Αὐτοπροβάλλεται μόνο του, καὶ ἀξίζει κάθε ἐπαινο, τιμὴ καὶ ὑποστήριξη. Τὸ διάβασα μὲ μεγάλη προσοχή. Ἐμαθα πάρα πολλὰ γεγονότα πού μοῦ ἦταν ἄγνωστα. Καὶ τὸ χάρικα τὸ βιβλίο αὐτὸ μ' ὅλη μου τὴν καρδιά.

Συγχαίρω ὁλόψυχα τὸν ἀγαπητό μου κ. Βασιλείου καὶ τοῦ εὐχομαι ὑγείαν γιὰ τὴν ἔκδοσιν καὶ ὁλοκληρώσιν τῶν ἐργασιῶν του. Ἰδιαίτερα οἱ Εὐρυτᾶνες ἄς βοηθήσουν τὸν ἄξιον ἐργαστὴν ὁ καθένας, τὴν προσπάθειαν τοῦ κ. Βασιλείου.

Ἰωάννης Βράχας

ΕΝΑΣ ΝΕΟΣ ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΑΘΛΟΣ ΤΟΥ ΕΚΔΟΤΙΚΟΥ ΟΙΚΟΥ

Σ. ΚΟΝΤΟΥ - Δ. ΦΥΛΙΑΚΤΟΥ

ΣΤΑΔΙΟΥ 31 (έντός) - Τηλ. 31.160 - Αθήναι

Κατόπιν κόπων και μόχθων έτών, ώλοκληρώθη και κυκλοφορεί πλήρης ή σειρά τών χαρτών τών 8 φυσικών περιοχών της ΕΛΛΑΔΟΣ. Όκτώ μεγάλοι πανόδ. χάρται εις φυσικήν (ανάγλυφον) και ταυτοχρόνως πολιτικήν μορφήν τών 8 Γεωγρ. Διαμερ. της Πατρίδος μας.

1. ΣΤΕΡΕΑ ΕΛΛΑΣ και ΕΥΒΟΙΑ (διαστάσεις 1,50 Χ 1,05) πανόδ. δρ.	150
2. ΘΕΣΣΑΛΙΑ	» » » 150
3. ΜΑΚΕΔΟΝΙΑ	» » » 150
4. ΘΡΑΚΗ	» » » 125
5. ΗΠΕΙΡΟΣ, ΙΟΝΙΟΙ ΝΗΣΟΙ	» » » 125
6. ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΟΣ	» » » 150
7. ΚΡΗΤΗ	» » » 130
8. ΝΗΣΟΙ ΑΙΓΑΙΟΥ-ΔΩΔΕΚΗΣΟΣ	» » » 150

Όλόκληρος ή σειρά δεμένη δραχ. 1130.

(Έλευθέρα συσκευασίας και κομίστρων).

Διά πρώτην φοράν τίθενται εις την διάθεσιν τών σχολείων της χώρας μας χάρται εις τόσον μεγάλην κλίμακα. 1 : 200.000 Κ.Μ.Ο.

Διά πρώτην φοράν παρουσιάζεται τό έδαφος ανάγλυφον και φυσικόν, ώσάν νά τό παρατηρή τις από αεροπλάνον.

Διά πρώτην φοράν έπετεύχθη τόσον άρμονικός συνδυασμός φυσ. και πολιτ. μορφής εις χάρτην Γεωγραφικόν, χωρίς νά χάνεται ή ένότης.

Διά πρώτην τέλος φοράν κυκλοφοροϋν χάρται της πατρίδος μας πλήρεις και μέ σωστή τοποθέτησιν, χωρίς νά λείπη και τό πιό απόμερο χωριό.

Οί χάρται οϋτοι άνταποκρίνονται άπολύτως εις την άπαίτησιν του Νέου Προγράμματος της κατά φυσικάς περιοχάς Διδασκαλίας της Γεωγραφίας μέ:

α) Όλους τούς αρχαιολογικούς και συγχρόνους τουριστικούς τόπους διά εύκρινών καταλλήλων συμβόλων.

β) Πλήρες τό συγκοινωνιακόν δίκτυον ξηράς - θαλάσσης - άέρος μέ χιλομετρικάς άποστάσεις από Αθηνών και ναυτικά μίλια από Πειραιώς.

γ) Όλας τάς Ιαματικές Πηγάς και όλα τά τεχνικά έργα (τεχνηταί λίμναι, φράγματα, ύδροηλεκτρικά και θερμοηλεκτρικά εργοστάσια κλπ.).

Απαντα τά άνωτέρω στοιχεία έμφανίζονται εύκρινη, καλλιτεχνικά και τόσον φυσικά, ώστε οί μαθηταί εύκολα αποκτοϋν ακριβή αντίληψιν της μορφής του έδάφους κάθε περιοχής. Μαιθάνουν σοφείς Γεωγραφικάς Γνώσεις. Κατανοοϋν την επίδρασιν του φυσικού περιβάλλοντος εις την ζωήν τών ανθρώπων. Διευκολύνονται εις την εύρεσιν τών σχέσεων μεταξύ τών γεωγραφικών στοιχείων. Εφορμόζουν δηλ. πλήρως τόν ΝΟΜΟΝ ΤΗΣ ΑΙΤΙΩΔΟΥΣ ΣΧΕΣΕΩΣ και ύποβοηθοϋνται εις την εύρεσιν Γεωγραφικών άληθειών. Με ένα λόγο ΛΥΟΥΝ ΚΑΤΑ ΙΔΕΩΔΗ ΤΡΟΠΟΝ ΤΟ ΠΡΟΒΛΗΜΑ ΤΗΣ ΔΙΔΑΣΚΑΛΙΑΣ ΤΗΣ ΓΕΩΓΡΑΦΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ.